

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

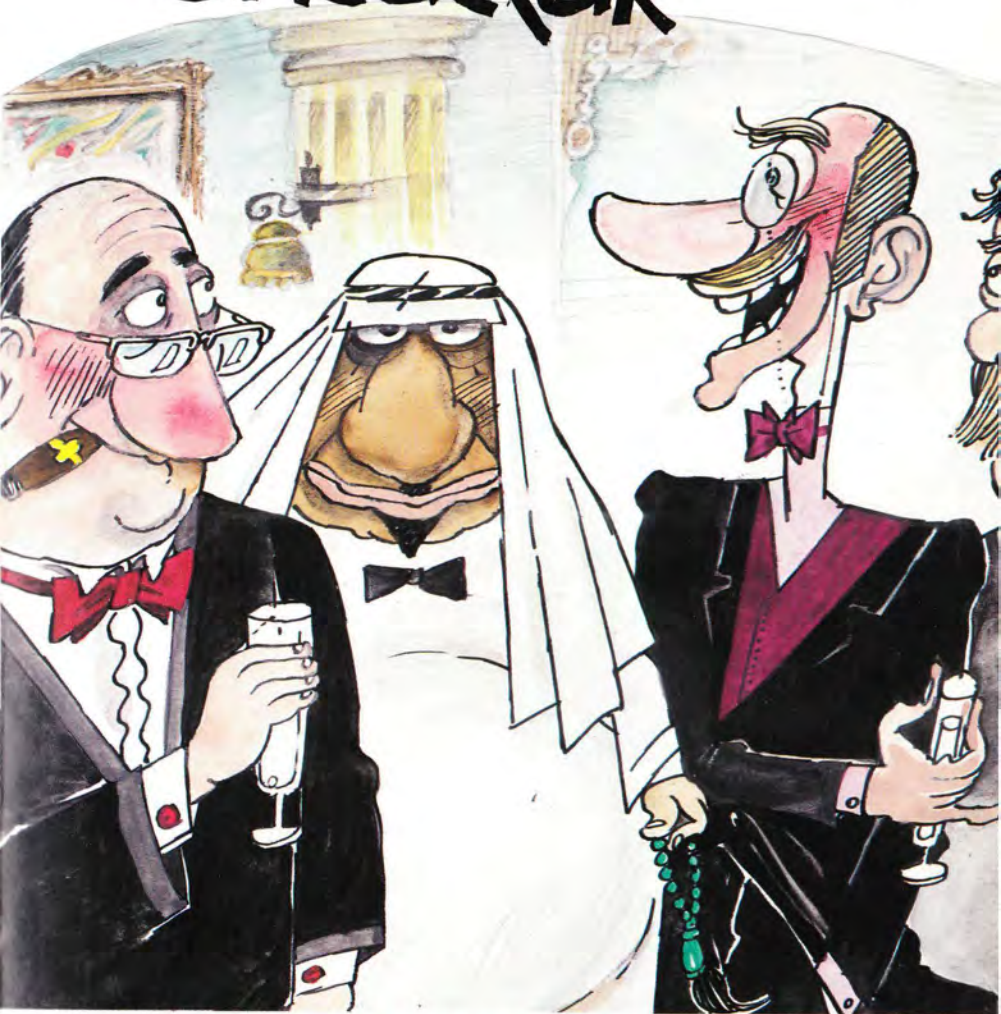
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ERGÜN SAVA diplo-dra-matik anlatılar

BİLGİ YAYINLARI / BİLGİ DİZİSİ : 85

ISBN 975 - 494 - 330 - 3

92 06 Y. 0105 0461

Birinci Basım
Eylül 1992

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Cad. 46 / A

Telf 431 81 22 - 434 12 71

434 49 98 - 434 49 99

Faks 431 77 58

Yenişehir - Ankara

BİLGİ DAĞITIM

Babıâli Cad. 19 / 2

Telf 522 52 01 - 526 70 97

Faks 527 41 19

. Cağaloğlu - İstanbul

ERGUN SAV

Diplo-dra-matik Anlatılar

kapak düzeni : kemal gökhan

dizgi : faruk kaya
tel : 230 85 76
baskı : cantekin matbaacılık yayıncılık
ticaret ltd. şti.
tel : 433 30 84 - 435 83 56

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

Ö N S Ö Z	9
Arapların Birliği – İsrail'in Cinliği	11
On üç – Cuma.....	13
Tiyatro Eleştirileri	17
Julie Christie Beni Öptü	20
Tiyatroda Yorum	23
Bu Nikâh Bensiz Olmaz	26
Bakanlığı Kim Yönetiyor?	30
Klasikler	32
Mimar Sinan Katar'da	34
Bektaşî'nin Üzüm Suyu	38
Yemek Saatleri	41
Bizim Sofular.....	43
Onların Sofuları.....	46
Ben Demedim mi?	47
İçkiler	50
Sesini Duyak.....	51
Münazara	53
Düğün Hediyesi	55
Ahırda mı Doğdun?	57
Ölüm Günü Partisi	58
Genel Vali'nin Tadı	62

Helen	65
Seks Üzerine Bir Komedi.....	67
Kendilerinden Sandılar	71
Savaş İçkileri.....	74
Secretary	77
Yaka Kartı	79
Aram Usta	81
Duayen Suudi Olunca	86
California Büyükelçisi Gugosyan	87
Yaşar Kemal	90
Japonların Dili	94
Ne Desem, Nasıl Söylesem?	96
Kimin Yemeği, Kimin İçkisi?	99
Aslan.....	101
Arapça Bilmeli mi?	103
Heykel	106
Adam Yetiştirmek.....	108
Yaşlı Eş.....	111
Birgi.....	113
B 35 Karayolu	116
Okey	118
Maşaallah!	120
Bana Sormadınız ki	122
Smokinle Sinemaya Gitmezler	124
Şu İspanyollar!	126
Devlete Bir Bina Alalım	128
Anladı Teres!	133
Fakir Babası Bakan	136
Nalıncı Keseri	138

Aile Kızı.....	140
Türkçe Küfür	142
Şahin Merakı.....	145
Bu Taş Düşer.....	147
Kayıp Bavul.....	150
Kotçeli Gelin.....	153
Kuzu İkrâmı.....	156
Serçeparmak	158
Polis Solo	160
TV Dizisi.....	163
Bir Paket Götürür müsün?	166
Servet-Devlet.....	168
Brezilyalılar	171
Amigolar.....	174
Kadı ve Kadın	178
Yüzme Bilmeyen Modalı	180
Guyana'da Tören	182
Kelle Kule.....	184
Şoförler	187
Şişko Pars.....	193
Finli Komünist	195
Mimarlar.....	197
Diplomatlar Gereksiz	199
Laf Almak.....	201

ÖNSÖZ YA DA AÇIKLAMA

Diplo-dra-matik nedir?

Anlattıklarım, yaşadığım olaylardan kesitler. İçinde yaşadığım bazı sahneleri aktarmaya çalıştım. Bazıları da diplomatik yaşamla ilgili. Bunları biraz dramatize etmiş olabilirim. Ama gerçektir. Böylece hem diplomatik, hem de dramatik sahneler ortaya çıktı. İki sıfatı kaynaştırarak "diplo-dra-matik" diye bileşik bir sıfat yaptım.

Niye anlatı?

Bu sahneler tam "anı" değil. Öyle, ne diplomasi tarihine, ne de drama edebiyatına geçecek türden olaylar olduğunu sanmıyorum. Böyle bir savım da yok. Belgelere de dayanmıyor. Okuyucunun bana güveni dışında dayanağı yok. Bunun için de "anı" demedim... "Hikâye" denebilirdi (Öykü sözünü zaten demem). Fakat büsbütün muhayyele ürünü değil. Onun için, "Anlatı" demeyi yeğledim.

Neden diplomat oldum?

Ben hukukçuyum. Hukuk eğitimi gördüm. Ve... tiyatrocuyum. Onun da eğitimini gördüm.

1961'de elimde iki meslek vardı: Hukukçuluk ve tiyatroculuk. İkisini de seviyordum. Bırakmak istemiyordum. İkisini birleştiren bir meslek aradım ve buldum: Diplomatlılık. Dışişleri Bakanlığına girdim.

Bunca yıldır, hem onurlu bir meslekte olmaktan, hem de sevdiğim iki işimi de yapmış olmaktan mutluyum. Diplomatlılıkta hukuk kadar, tiyatro da var.

Teker-rür-leme

Tarih, tekerrür eder. Tarihçiler, tekerrür eden tarihi tekrar

eder. Diplomatlar, tekrarlanmış tekerrürü yorumlayıp uygulamaya çalışır. Tekerrür eden uzlaşmazlıkları, barışçı yollarla çözümlemektir amaçları ve işleri.

Büyükelçi kimdir?

Canlılar dörde ayrılır: 1) İnsanlar, 2) Hayvanlar, 3) Bitkiler, 4) Büyükelçiler.

Büyükelçi, kendini insandan üstün bir varlık görür. Hayvan? Estağfurullah! Bitki? Hiç değildir. Onun için, "dördüncü tür"dür.

Diplomat, hedefi olan büyükelçiliğe varınca üstüne bir hal gelir. Ben de büyükelçi oldum. Dördüncü tür oldum mu? Bilmiyorum. Tanıyanlar söylesin.

Büyükelçiyken yazılmaz mı?

"Aktif büyükelçiyken hikâye, piyes, roman yazılmaz" dediler. Bunlar, çok "ağırbaşlı" arkadaşlar.

Ama, ben düşündüm, şimdi yazmazsam ne zaman yazacağım? 70'inden sonra beynim bulanırsa, elim kalem tutmazsa? "Meslek dolayısıyla edindiğim gizli bilgiler" de değil bunlar. Masum anlatılar. Hem şimdi yazmasam, sonra unuturum ben. İyisi mi yazayım diye düşündüm.

Niçin yazdım?

Arkadaş toplantılarında bunları anlattıkça "yaz" dediler de ondan.

Yöntemi nedir?

Anlatıların sıralama yöntemi yok. Kronolojik değil. Konulara göre de ayırmadım. Bıraktım dağınık kaldı. Çeşnisi olsun.

Teşekkürler

Beni yazmaya yüreklendiren biricik ağbim Atila Sav'a, eşim Jale Sav'a, arkadaşım Turgut Özakman'a, yazıları sabırla temize çeken vefakâr sekreterim Süreyya Tatlıdede'ye teşekkürler.

Okuyanlara saygılar, sevenlere sevgiler.

Brasilia, Ocak 1990

ARAPLARIN BİRLİĞİ – İSRAİL'İN CİNLİĞİ

Nijerya'daydım. Başkâtibim ama, büyükelçi olmadığı için maslahatgüzarım. Böyle olunca da milli günlere, davetlere gidiyorum. Lagos'da birçok büyükelçilik var. Hemen hepsiyle arkadaş olduk. En yakın olduklarımız da Araplar. "*Moslem brother*" diye şapur şapur öpüşüyoruz.

Nijerya'da iç savaş (Biafra savaşı) oluyor. Bu arada İsrail-Mısır savaşı oldu: Ünlü altı gün savaşı. İsrailliler, altı günde Mısır'ı darmadağın ettiler. Biz de Mısırlıları teselli için büyük yakınlık gösterdik.

Nijeryalılarla çok iyi arkadaş olmuştum. Özellikle NBC (Nigerian Broadcasting Corporation) Televizyonunun Müdürü Segun Olusola ve karısı Elsa tiyatrocü olduklarından samimiyetimiz çok.

Mısırlı, telefon etti: "Elimizde bir belgesel film var" dedi. "Altı gün savaşı sırasında İsraillilerin yaptığı kıyımı anlatıyor. Propaganda filmi. Televizyonda gösterilmesini istiyoruz. Sağlayabilir misin?"

"Segun'la konuşayım. Size bildiririm."

Segun'u buldum. Olumlu karşıladı: "Bana göndersinler, bir seyredelim. Büyük ihtimalle gösteririz."

Ertesi akşam Avustralya Milli Günü. Büyük bir garden parti veriyorlar. 5-600 kişi var. Hemen herkes orada. Gittim, Mısırlıyı buldum:

"Filmi Segun Olusola'ya gönderirseniz, seyredecekler. Gösterecekler."

Çok memnun oldu:

"Ben onu Suriyeliye vermiştim" dedi. Ayak parmaklarının ucunda yükseldi. Seslendi:

"Ya Ahmed!" Eliyle işaret etti. Suriyeli geldi. Filmi istedi. Suriyeli:

"Ben onu Iraklıya verdim" dedi. Ayaklarının üstünde yükseldi, seslendi:

"Ya Necdet!"

Iraklı geldi, ona söylendi.

"Ben onu Suudiye vermiştim." O da seslendi:

"Ya Said!" Suudi Arabistan Maslahatgüzarı geldi. O da Kuveytliye vermiş. O çağrıldı. Abartıyorum sanılmasın. Sudanlıya vermiş. O çağrıldı. Beş dakika sonra altı Arap tartışmaya başladılar. Tabii, heyecanlı bir Arapça tartışma olduğu için ben iyi izleyemiyorum. Ama "Sendeydi, bendeydi" diye birbirlerinden hesap soruyorlar. Sonunda, ertesi gün bu işi halletmeye, filmin kimde olduğunu bulmaya karar verdiler. Benim yapacak fazla şeyim yok:

"Bulunca, lütfen Segun'a gönderin," dedim, onlardan ayrıldım.

Artık partinin dağılma zamanı. Gittim, ev sahibi Avustralya Yüksek Komiseri ve eşine veda etmek üzere kuyruğa girdim. Biraz sonra, omzuma biri dokundu. Döndüm: İsrail Maslahatgüzarı! En tatlı gülücüğüyle sordu:

"Ne konuşuyordu o arkadaşlar öyle gümbür gümbür?"

"Kimler?"

"Araplar!"

Canım sıkıldı. Sustum. O halinden gayet memnun:

"Filmi arıyorlar, değil mi?"

"Ne filmi?"

"Propaganda filmi. Mısır'ın filmi.. Ama bulamazlar."

"Neden?"

"Film bende de ondan."

ON ÜÇ-CUMA

Yıl: 1968. Nijerya'da yağmur mevsimiydi. Bir cuma akşamı, İrlanda Başkâtibi Joseph Small'un evindeyiz. İngiliz, erken gitmek zorundaymış. Saat on birde kalktı. Biraz sonra geri geldi. Arabasını soymuşlar. "Siz de bakın," dedi. Çıktık, baktık. Dokuz arabanın hepsinin içinde ne var, ne yok alıp götürmüşler. Dışarda, kovadan boşanırcasına yağan yağmur, içerde bizim gürültümüz. Bir şey duymamışız. Arabaları çalmamışlar ama, yedek lastiklerden tutun, torpido gözünde ne varsa, araba radyoları, saatler, hatta vergi iadesi için sakladığımız benzin faturaları, hepsi gitmiş.

En az zararlı kurtulan benim. Çünkü daha önce arabam soyulduğundan içinde bir şey bırakmıyorum. Hatta camı kırmasınlar diye kapıyı da kilitlemiyorum. Benim kaplumbağa olduğu gibi duruyor. Ayıp olmasın diye yerde duran iki lastik paspası alıp götürmüşler. Öbürlerinde ise çalınan pek çok şey var. Tabii, kimsenin "O da bırakılır mı? Hırsızları biliyorsun," diyecek hali yok.

İçeri girip durum muhasebesi yapmaya karar verdik. Elle gelen düşün bayram. Herkesin bir şeyleri gitmiş. Yeniden içki doldurup, yapabileceğimiz şeyi tartışmaya başladık. Bu arada gözüm ilişti, Norveç Büyükelçisinin sekreteri Grete, kenarda oturmuş, ağlayıp duruyor.

"Çok mu değerli şeyler bırakmıştın arabanda?" diye sordum. Pembe yanakları iyice kızarmış, mavi gözleri biraz solmuş, sarı saçları yağmurdan yapışmış, titreyerek:

"Biliyordum bugün bir şey olacağını, biliyordum," dedi.

"Para mı vardı? Çok mu zararın oldu?"

"Bugün uğursuz," dedi, soruma cevap vermedi.

"Neden?"

"Ayın on üçü. Cumaya rastlıyor. Uğursuz!"

Hay Allah! Bunu bilmiyordum. Ama, şimdi buna takmanın sırası değil. Zaten birtakım batıl inançlarım var. Bir de bunu mu ekleyeyim? (Sonradan etkiledi ya.)

"Peki ama, neyin çalındı?"

"Uğursuz!" diyor, başka şey demiyor.

Norveç Başkâtibine gittim. Bjorne, tartışmanın tam içinde. Karakola gitme fikrine karşı. "Olan olmuş, keyfimize bakalım," diyor.

Sordum:

"Grete çok üzgün. Herhalde değerli bir şeyleri çalındı."

"Kim?"

"Grete! Sizin sekreter."

Bjorne, köşede ağlayıp duran Grete'ye doğru baktı. Bana:

"Onun arabası yok ki," deyip fikrini savunmaya devam etti.

Grete'ye gittim. Beni görünce, ağlamayı hızlandırdı:

"Uğursuz bugün, uğursuz! Biliyordum," diyor, başka demiyor.

Müzakere sonucu, karakola gitmeye karar verildi. Zaten uzak değil. Doluştuk arabalara, gittik.

Dökülen bir karakol. Sevimli bir Yoruba, polis memuru. Bizi görünce çok sevindi. İş yok herhalde. Aslında, hırsızlığın bini bir para ama, kimse şikâyet gelmiyor. Alışmışlar.

İlk sözü Finli Aulis aldı. Hırsızlığı anlattı. Tutanak tutulmasını istedi.

"Peki," dedi, polis memuru sevinçle. Külüstür daktilosuna boz renkli bir kâğıt taktı. Çat-pat, takılan tuşları çekerek, her bastığına eğilip bakarak, tarihi, saati, olay yerini yazdı. Aulis'in kimliğini de yazdığı anda herhalde on beş dakika olmuştu. (Grete gene orada. Köşede bir iskemleye oturmuş, ağlayıp duruyor.)

Polis, Aulis'e sordu:

"Neleriniz çalındı?"

"Bir güneş gözlüğüm vardı önce. Çok değerliydi. Onu yaz."

"Kaç paraydı?"

"125 dolara almıştım."

"Daha neler?" diye yazmayı kesti polis. "125 dolara gözlük mü olur?"

"Doğru söylüyorum," diye direndi Aulis. "*Christian Dior* markaydı."

"Ne marka olursa olsun. 125 dolara gözlük olmaz."

"Kardeşim, 125 dolara aldım."

"Olmaz!"

"Kardeşim, ben öyle aldım diyorum. Yazsana!"

"Yazmam! 125 dolara güneş gözlüğü olmaz."

"Peki, kaç olur?"

"En fazla 50 dolar."

"Peki! 50 dolar, yaz."

Polis yazdı. Ama, bana öyle geliyor ki fazla fiyat verdiğiine de pişman. Keşke, "yirmi" falan deseydim diye düşünüyor. Pazarlığa alışmış bu Yorubalar.

Aulis'in tutanağı bittiğinde saat ikiyi geçmişti. Biri daha yazdırdı. Onun oto radyosu da varmış. İş iyice uzadı.

Nerdeyse güneş doğacak. Grete, köşede ağlayıp duruyor.

Bjorne bir şeyi çalınmadığını söyleyip kesip attı. Ben de öyle.

Bu arada Aulis gene polise gitmez mi? Azarlar tonda sordu:

"Sen benim gözlüğümün fiyatını niye doğru dürüst yazmadın?"

"Yazdım ya," diye sırtıttı Yoruba. Yazdığı yeri araştırmaya başladı. Aulis'i tuttum. "Sus" diye işaret ettim, polise sordum:

"Bu tutanağı niye tutuyorsun sen?"

"Siz istediniz. Hırsızlık olayı var. Onun için."

"Peki, böyle size şikâyet eden çok oluyor mu?"

"Arada olur."

"Lagos'da her gün yüzlerce hırsızlık olayı var."

"Doğru! Ama, hepsi şikâyet etmez. Arada gelirler. Sizin gibi."

"Peki, çalınan şeyleri hiç bulduğunuz oldu mu?"

"Hayır!"

"Yani, hiç hırsızlık eşyası bulmadınız mı şimdiye kadar?"

"Bir kere bir kayıp köpek bulmuştuk."

"Bırak şimdi köpeği. Arabalar, arabalardan çalınanlar?"

"Hiç bulmadık."

Bu kez Aulis uyandı:

"Ne diye yazıp duruyorsun öyleyse? Bizi oyalıyorsun!"

"Siz istediniz."

"Bulamayız de, tutanak tutma."

"Olmaaaz!" dedi Yoruba. "Komiserim kızar sonra. Sabah gelince bunu gösteririm. Aferin der."

Bjorne ile ikimiz, öbürlerine "Hadi, gidelim" dedik. Kadınlı erkekli arabalara gidiyoruz. Grete hâlâ ağlıyor. Bjorne'ye sordum:

"Bu, On üç-Cuma nedir Allahaşkına?"

"İsa'yı öldürdükleri gün ayın on üçüymüş. Cumaya rastlamış. Sofrada da on üç kişi varmış ya. On üç-Cuma, uğursuz derler."

"Peki, Grete'nin arabası yok. Bir şeyi çalınmamış. Neye ağlayıp duruyor? Onun için kötü bir şey olmadı ki."

Bjorne açıkladı:

"İsa'nın çarmıha gerilişine üzülyordur mutlaka."

TIYATRO ELEŞTİRİLERİ

1957 yılında Tercüman gazetesinde tiyatro eleştirileri yazmaya başladım. Haldun ağabeyin (Taner) tavsiyesi ile. O zamanki Tercüman'ın Yazı İşleri Müdürü Semih Tuğrul. Çok iyi yetişmiş, gazeteciliğe gönül vermiş bir aydın. Beşiktaş'ta deniz kıyısındaki üç katlı binada, günde on dört saat çalışıyor. Haberleri eliyor, yazıları seçiyor, sayfa düzenini yapıyor, idari işlerle de uğraşıyor. Semih Tuğrul, bana ikinci sayfanın sol köşesinde iki sütun üzerine bir yer ayırdı. "Ankara Tiyatrolarından – Ergun Sav" diye dişi bir klişe yaptırıldı. Çok mutluyum.

Aynı sütunda her gün değişik bir isim yazıyor. Cumartesi ben. Pazar, Haldun Taner: "Devekuşuna Mektuplar" Pazartesi tıp konuları oluyor. Salı, gene sanat: İlhan Kemal Mimaroglu müzikle ilgili yazıyor. Çarşambaları, Melih Cevdet Anday "Türk Dili" üzerine, sonra Vedat Nedim Tör "Estetik" Semih Tuğrul, arada sinemayla ilgili yazıyor. Böylesine güçlü imzalarla, ünlü yazarlarla aynı sütunu paylaşmanın onuru içindeyim.

Gene aynı sayfanın sağ köşesinde ise Peyami Safa'nın köşesi var. Peyami Safa, gerçekten çok kültürlü, kuvvetli kalemi olan bir yazar. Büyük komünizm düşmanı. Bunun için, ilerici olan herkesten özellikle ruhbilimi iyi bilerek, nefis karakter analizleri yapmasına rağmen, "antikomünizm", onda biraz saplantı haline gelmiş. "Mahutlar" diye fikirlerini beğenmediği, kendi gibi düşünmeyen yazarlara, politikacılara amansız saldırıyor. Semih Tuğrul'un getirdiği batıcı, ilerici havadan da hoşnut değil. Haldun ağabeyin anlattığına göre, bundan patrona da yakınmış. "Komünistleri doldurdular. Dikkatli olun," diye uyarılmış. Patron, kimler olduğunu sorunca, "Kendiniz bulun, çıkarın.." demiş.

"Haldun Taner mi?" sorusuna, "O, sevimli solcu" demekle yetinmiş.

Peyami Safa'nın okuyucu üzerindeki etkisini sorduğumda şu cevabı almıştım: "80 bin satıyoruz. Bunun 40 bini Peyami Safa için alır Tercüman'ı," dediler. Bu 40 binin yarısı ona hayran olduğu için almış. Diğer yarısı, düşman olduğu için. "Neler yazmış bakalım gene? Kimlere bulaşmış?" diye düşünürler, ama sürekli okurlarmış.

Tercüman'daki köşem beni çok gururlandırmıştı. Gençliğin verdiği atılganlıkla nalına-mihına yazıyordum. Bu yüzden tiyatro çevrelerinde büyük dostlar edindiğim gibi, büyük düşmanlar da edindiğimin farkındaydım. Kişilik sahibi olmak hoşuma gidiyordu. Çıkar karşılığı tek satır yazmadığımı belirtmeliyim. Bundan mutluyum.

Tercüman, 27 Mayıs 1960'da askeri yönetimce kapatılan gazetelerden biri oldu. Haldun Taner'in tarafsız, üst düzeyli, devlet yönetimiyle ilgili eleştirilerinin bunda etkili olduğu da bilinmektedir. Hatta askeri yönetim, Haldun Taner'in "Başyazı" yazmasını istedi. "Ben, hikâye, oyun ve fıkra yazarıyım," dedi Haldun ağabey. Politik yazı yazmayı kabul etmedi. 1960 yazının sonunda ben İngiltere'ye gittim. Tercüman'da yazmayı ister istemez bıraktım. Gazete de sonradan çok kimlik değiştirdi.

Tercüman'da yazarken, beni büyük mutlulukla dolduran bir olayı anlatmalıyım:

O zamanlar, Ulus-Bakanlıklar dolmuşları, Merkez Bankası ile Karpiç'in arasındaki sokaktan kalkıyor: 1940'ların Amerikan arabaları. Straponten koymuşlar. Sekiz kişilik.

Dolmuşa girdim, arkaya geçtim oturdum. Bekliyoruz. Şoförün yanında bir arkadaşı var. Konuşuyorlar. – Şoförün güneşliğinin arkasına bir Tercüman sıkıştırılmış.– Konu: Tiyatro! Yanlış yazmadım: Dolmuş şoförü ve arkadaşı tiyatrodan konuşuyorlar. O zaman televizyon yok. Tiyatrolar da dolup dolup boşalıyor. Onun için şaşırtıcı olduğu kadar, güzel bir olay bu konuşma.

Şoförün arkadaşı sordu:

"Küçük Tiyatro'da yeni bir oyun başlamış. Güzelse, çoluk çocuğu alıp götürelim."

"Bilmiyorum," dedi şoför. "Bir şey duymadım. Daha Ergun Sav da yazmadı. Bakalım yazsın, iyiyse, beraber gideriz."

Bir yazar için bundan büyük mutluluk olur mu? Nasıl sevmeyeyim ben halkımı? Bu güzel halkı sevmemek mümkün mü?

JULIE CHRISTIE BENİ ÖPTÜ

Julie Christie beni gerçekten öptü. Rüyamda falan değil. Öyle ateşli, arzulu şekilde, film aşk sahnelerinde olduğu gibi de değil. Yanaktan, masum bir öpücüktü. Hem o zaman Julie Christie, "*Doktor Jivago*"nın Lara'sı, "*Fahrenheit 415*"ın baş oyuncusu da değildi. Londra'da bir tiyatro okulunda öğrenciydi. Ama olsun! Öptü işte! Peki, durup dururken niye öptü?

1960 yılının Ekim ayı başında, Londra'da Central School of Speech and Drama'da (C.S.D) dedikleri Konuşma ve Drama Bölümü'ne başlamıştım. Tamgün bir eğitimdi bu. Sabah sekizden akşam beşe kadar. Okulun bir de "*Stage and Production*" bölümü vardı. Burada, bizdeki konservatuvarlar gibi oyuncu yetiştiriliyordu. Bizim bölümde de "*sahne*" dersleri vardı. Her gün öğleden sonra üç saat. Ama kuramsal dersler, tiyatro tarihi, diksiyon, edebiyat gibi dersler daha ağırlıklıydı. Hem de sahne bölümü öğrencileri daha uzun zaman, dört yıl okuyorlardı. Mezun olunca da profesyonel oyuncu olarak çalışmaya başlıyorlardı. Bizim bölümdekiler ise daha başka mesleklere dağılıyorlardı. Çoğunlukla da öğretmenlerdi benim sınıf arkadaşlarım.

Girdiğimizden bir süre sonra, okulun gerçekten güzel tiyatro binasında sahne bölümü öğrencilerinin bir temsili oldu. "*Embassy Theatre*," eski bir tiyatro binasıydı. Okula bitişikti. Biz de sahne derslerini orada yapardık. 300 kişilik tiyatro, parter, balkonlar ve galeriden oluşuyordu. Sahne bölümünün temsiliinde, partere halk, veliler, gazeteciler geliyor, biz öğrenciler balkondan, galeriden seyrediyorduk.

Oyun, John Arden'ın "*Live like Pigs*" adlı iki bölümlü oyunu. İngiltere'de, zorla iskân edilen çingenelerin hayatı ile ilgili. Mo-

dern, güçlü, gerçekçi bir yapıt. (Sonradan "Domuzlar Gibi" diye Türkçeye çevirdim ama, Devlet Tiyatrosu oynamadı.)

"Live like Pigs"de "Daffodil" rolünü oynayan genç kız, saçları, köşeli ve anlamlı yüzü, gözleri, özellikle oyun gücü ile beni çok etkiledi. Teksir edilmiş basit programdan adını öğrendim: Julie Christie.

Tanışmak için fırsat aramaya başladım. Tabii, Julie'nin bir şeyden haberi yok. Ayrılmış bir çiftin kızımı. Tek başına yaşıyormuş. Çok parasızmış. Burslu okuyormuş. Ama, bu oyundaki başarısından ötürü televizyondan öneri bile almış. (Nitekim o yıl okulu bitirir bitirmez BBC-TV'inde "Andromeda A" adlı bir dizide oynadı ve yıldızı parladı.)

Sabah dersleri bitince, tiyatronun orta katındaki fuayede yemek yiyoruz. Teneke, kutudan ısıtılan, tatlı soslu kuru fasulye (baked beans), suda haşlanmış sosis, ekmek, kahve başlıca menümüz. Çıktım baktım, yemek kuyruğu uzun. Aşağı döndüm, salondaki, en aşağı yirmi yıldır kılıfı değiştirilmemiş koltuklardan birine oturdum. Avare avare bakınırken, Julie koşarak geldi, merdivenleri çıktı. Belli yemeğe gidiyor. Fırsat bu fırsat: Kuyrukta tam arkasında olurum. Fasulyeden falan şikâyet ederim. Konuşuruz.

Ben de kalktım, merdiveni çıkmaya başladım. Baktım, dördüncü basamakta bir 10 şilinlik. (O zaman 1 pound'un yarısı değerindeki on şilin, kahverengi bir banknottu) Belli ki, düşmüş. Buruşuk parayı aldım, geri geldim, koltuğa oturdum.

Biraz sonra, tahmin ettiğim gibi Julie Christie yıldırım hızıyla döndü. Yerlere, merdivene bakıyor. Geldiği yere gitmeye başladı. Seslendim:

"Bir şey mi arıyorsun?" Şöyle bir baktı: Mavi yıldırımlar çıktı!

"Sana ne?" dedi.

"Belki yardımcı olurum?"

"Sen işine bak! Ben işime!"

Biraz bekledim. Ümitsiz aranıyor. **Bulamaz ki! On şitini hayada tuttum.**

"Bunu mu arıyorsun?" Yüzü yumuşadı, yaklaştı:

"Nerde buldun?"

"Aradığın bu mu?"

"Evet."

"Al öyleyse!" Sevinçle uzandı, aldı. Beni de iki yanağımdan, öptü.

"*Thank you Luv!*"

Ve gitti. Keyifle koltuğa yayıldım. Yemeği unuttum bile. Zaten tatlı kuru fasulye!

Şimdi düşünüyorum: Acaba düşürdüğü bir pound olsaydı, daha mı ciddi öperdi?

TİYATRODA YORUM

1961 yılında, İngiltere'ye "*Romeo ve Jüliet*"i sahneye koymak için bir İtalyan rejisör getirdiler: Franco Zeffirelli. İtalya'da özellikle opera rejileriyle büyük ün kazanan bu sanatçının Shakespeare sahnelemesi, tutucu İngiliz çevrelerinde tepki yarattı: Bir İtalyan, Shakespeare'den ne anlardı?! Oyun, *Old Vic*'de (Eski Victoria Tiyatrosu – Kraliçe Victoria zamanında yapılmış) sergilenince, İngiliz tiyatro çevreleri ikiye ayrıldı. Bir kısmı "devrim" sayarak alkışlarken, bir kısmı "rezil oldu" diye eleştirdiler. İkincilere göre, sarı duvarlı, bayağı görünümlü bir Verona şehri içinde, oradan oraya koşuşan birtakım İtalyan mahalle çocukları vardı. Shakespeare'in şiir havası, romantizmi yitirilmiş, yerini İtalyanların yaygaracı kişiliği almıştı.

Zeffirelli'nin rejisi, eleştirilere rağmen, sonuçta başarılı sayıldı. Rejisör, başka oyunlara imzasını attı, Amerika'da filmler yaptı, ödüller aldı.

Old Vic'deki oyunda Romeo ile Jüliet'i ilk kez sahneye çıkan iki genç oyuncu oynamıştı: Romeo'yu John Stride, Jüliet'i Judy Dench. İkisi de sonradan büyük oyuncu oldular. Judy Dench, "*Dame*" unvanı aldı.

John Stride, "*British Drama League*"de bir söyleşi toplantısı yaparak, Zeffirelli'yi şöyle anlattı:

"Okuldan yeni mezun olmuştuk. Zeffirelli, 'yozlaşmamış genç oyuncu' istemiş. Bizi dizdiler. Zeffirelli, köle seçer gibi önümüzden geçti. Hepimizi tek tek inceledi. Sonuçta Romeo için beni seçti. 'Biraz tombul yanaklısın, biraz da fazla açık renk tenlisin, ama pazıların, bacakların kuvvetli. Bunlar lazım olacak'

dedi. Judy'ye de 'Biraz yumuşak, kedi görünürlüsün, çene kemiklerin de köşeli. Ama iyi Jüliet olursun' diyerek ikimizi seçti.

İlk gün provaya girdik. Zeffirelli, bozuk İngilizcesiyle 'Şu balkon sahnesini bir oynayın göreyim' dedi. Biz, Judy'yle yıllarca balkon sahnesini kelime kelime yorumlamışız. Uykuda bile oynarız. Başladık oynamaya. Ben Shakespeare'in bütün derinliğini vererek, vurguları özenle yaparak, basamakları çıkıyorum. Judy, her repliğimi en güzel şekilde algılıyor. Bir harika oyun çıkarıyoruz. Fakat, Zeffirelli, hiç hoşnut kalmadı:

'Bu ne!' diye kükredi. 'Oğlum, sen 17 yaşında bir İtalyan delikanlısın. Kıza bak! Fıstık gibi kız. O da yanıyor senin için. Ateşli bir İtalyan dilberi. Böyle merdiven çıkıp, şiir söylemek sadece bir tavlama aracı senin için. Asıl olan, kızı bir an önce kollarının arasına almak. Âşısın âşık! Sevdığın kızı öpmek istiyorsun, sevişmek istiyorsun! Aşk nedir bilmez misiniz siz?

Ama nereden bileceksiniz? İngilizsiniz. Bakın, size İtalyan aşkını anlatayım. Siz hiç sokakta dişi köpek-erkek köpek sevişmesi gördünüz mü? Hiç yüzünüzü buruşturmayın. Bu, böyledir. Sen, genç İtalyan Romeo'yu erkek köpek gibi gör. Sen de Juliet'i dişi köpek gibi al. O saldıracak. Senin de canın istiyor ama, naz edeceksin, İtalyan aşkı budur. İngilizce vurguları siz benden iyi bilirsiniz. Shakespeare'e saygısızlık etmek istemem. Ama İtalyan gencini böyle anlatmanıza da izin vermem. İtalyan sevgililerine saygısızlık olur. Unutmayın, Veronalısınız! Uyuşukluk etmeyin. Ateşli Akdeniz kanı var sizde' "

Bir de düello sahnelerini çok çalıştırmış Zeffirelli. "Eskrim oynamıyorsunuz, mahalle kavgası yapıyorsunuz," diyormuş. John Stride, "Bacak kaslarımın ne işe yaradığını o zaman anladım," diyor. Gerçekten çok hareketli, çılgın gibi dövüş sahneleri vardı.

Yıllar sonra Ankara'da Devlet Tiyatrosu'nda Shakespeare'in "Hırçın Kız – *Taming of the Shrew*"'nı seyrettim. Yanımda, "İngiliz Kültür Heyeti - British Council"nin Müdürü Dr. Frank Taylor vardı. Yücel Erten sahneye koymuştu. Başta Semih Seren,

Işık Yenersu çok güzel oynuyorlardı. Reji de gerçekten başarılı: Hareketli, tempolu, canlı ve gerçekçi... Yalnız sonunda soğuk duş yemiş gibi olduk. Uysallaştırılmış Kate, sahneye geliyor. Erkeklerle boyun eğeceğine ilişkin ünlü tiradını söylüyor. Ellerinde belirgin sargılar var. Ne işe yaradığını kestirmek imkânsız. En sonunda sargıları açıyor; Kanlar içinde! Perde!

Frank öfkeli ve şaşkın bana döndü: "Ne oldu?" diye sordu.

"Yani.. yani.. İntihar mı?"

"Öyle gözüküyor."

"Peki, ama neden?"

"Bilmem."

"Rejisörü bulabilir miyiz?"

Çıktık. Yücel Erten, kutlamaları kabul ediyor. Ben de kutladım. Dr. Taylor'u tanıştırdım. Soğukkanlı olması gereken İngiliz memnun olduğunu bile söylemeden sordu:

"Kate bileklerini mi kesti?"

"Evet," dedi Yücel Erten.

"Peki, ama neden? Nasıl olur?"

"Öyle uygun gördüm. Çağdaş bir yorum getirdim."

"Yorum iyi de, oyun yanlış. Yanlış oyuna getirmişsiniz yorumunuzu. Başka oyunda deneseydiniz. Oyun yanlış!" Cevap beklemedi. Saygısızlık falan düşünmeden ayrıldı gitti.

Bu iki olayı, tiyatro rejisörlerimize en iyi dileklerle sunuyorum.

BU NİKÂH BENSİZ OLMAZ

Büyükelçi Oğuz Gökmen, iriyarıdır. Biraz peltek konuşur. Sevimlidir, fakat arada aksilenmekten, memurlarını haşlamaktan hoşlanır. Lakabı da var: Biraz hayvansı, irikıyım, sevimli bir benzetme. Bu lakaplar gariptir. Lisede, ya da üniversitede bir lakap takarlar. Sonra da o kişi sanki bu lakaba benzemeye, öyle olmaya çalışır.

Oğuz Bey, Bonn'da Büyükelçi. Ankara'dan ekonomik konular için bir heyet geliyor. Heyetteki arkadaş, Ekonomik İşler Genel Müdürüne gidiyor. Talimat alıyor. İşle ilgili birkaç şey söyledikten sonra Genel Müdür: "Oradaki Dayı'ya da benden selam söyle," diyor.

Heyet, Bonn'a geliyor. Arkadaş Büyükelçi Gökmen'i ziyaret ediyor. Yapacaklarını anlatıyor, sonra da: "Efendim Genel Müdürlüğünüzün size çok selamı var," diyor Oğuz Bey, o sevimli peltek konuşmasıyla: "Aleykümselam! Gidince söylersin. O dediği de kendidir, kendi!"

Oğuz Gökmen, Helsinki Konferansı'nın Bakanlar düzeyindeki toplantısına gelen heyetimizdeydi. Bakan, Haluk Bayülken. Yemekteyiz. "Haluk dedi, bu Ergun denen herif bana ne yapıyor musun?" Haluk Bey şaşırdı: "Ne yaptı?" Oğuz Bey, bana döndü: "Kendin anlat!" İyi anlayamadım: "Neyi efendim?" "Evliliğini, evliliğini," dedi.

Anladım. Anlattım. Olay şu:

Ben, Sosyal İşler Dairesinde başkan yardımcısıyım. Cenap Keskin, Başkan. Oğuz Bey, Genel Müdür oldu. Yazıları görmek istermiş. O zamana kadar, Daire Başkanı olarak imzalayan Cenap Bey beni ona göndermeye başladı. Bonn'da çalışmışlar.

Huyunu suyunu biliyor. Çekiniyor da. Bir gün kartonu aldım, gidiyorum. Koridorda Ortak Pazar İşlerine bakan arkadaşla rastladım. "Genel Müdüre mi?" dedi. "Evet." "Benim de bir yazım var. Ben toplantıya gidiyorum. İmzalattıver!" Kış günü. Paltosunu, kürk kasketini giymiş. Belli dışarı çıkacak. Duraksadım: "Ben senin işini bilmem. Bir terslik çıkmasın," dedim. "O biliyor. Zaten bu yazıyı bekliyordu. Gecikmesin!"

O zamanlar Ortak Pazar konusu çok yeni. Birkaç kişi dışında, kimsenin fazla bir şey bildiği yok. Yazıyı, kartonun en altına koyduk. Oğuz Beyin yanına girdim. Gözlüklerinin üstünden baktı. Eliyle "Otur" işareti yaptı. Oturdum. Kartonu uzattım. Bizim dairenin yazılarını okuyup imzaladı. Bir şey de sormadı. Son yazıya geldi. Gene şöyle bir baktı bana. Okumaya başladı. Daha ilk sayfanın ortasında: "Bu serbest dolaşım için yeni argüman buldunuz mu?"

İçimden "hapı yuttuk" diye geçirdim. Son derece yumuşak, aşağıdan alarak:

"Efendim," dedim. "O yazı Ortak Pazar Dairesinin. Başkanı arkadaş toplantıya gidi..." Kesti:

"Sana sual sordum, cevap ver!"

"Efendim o yazı benim..." Kükredi:

"Lafı uzatma, sualime cevap ver!"

Baktım, çıkış yolu yok, kısa kestim:

"Bilmiyorum efendim."

"Ne demek bilmiyorum! Bu kadar önemli bir konuyu bilmezsen, neyi bileceksin?" Ağzına geleni söylemeye başladı. Bir haşlanıyoruz ki, istakozdan beter. Bir ara kafam attı. Şöyle bir doğruldum. İnceldiği yerden kopsun! Kesin bir sesle:

"Efendim, siz beni *techil* edemezsiniz!" deyiverdim.

Çok şaşırdı. Durdu. Gözlüğünü çıkardı:

"Ne edemem? *Terzil* mi?"

"Terzil, rezil etmektir. Siz beni *techil* ediyorsunuz. Cahil çıkarıyorsunuz?" Nerden geldiyse bu kelime dilimin ucuna?

Şöyle bir baktı. Kartonu öfkeyle kapattı. Önüme doğru fırlattı:

"Arapçayı biliyorsun da, işini, ne halt ~~etmeye~~ bilmiyorsun?
Git! Kim biliyorsa, o gelsin!"

Bozuk, çıktım. Cenap Beye dedim ki:

"Ben bir daha Genel Müdüre gitmem, ağbi. Ya sen imzalar-sın, ya başkası götürsün!" Cenap Bey güldü:

"Bakma, onun kalbi iyidir. Söylediklerine aldırmayacaksın."

İnat ettim. Gitmedim. Bu arada, Jale ile evlenmeye karar verdim. Nikâh dairesinde iki şahitle evleneceğiz. Gün aldık. Saat beşe koydurdum. Son nikâh. O gün çalıştım. Saat üçte, Cenap Beye:

"Ben gidiyorum ağabey," dedim.

"Hadi, saadetler dilerim. Git! Ama, Oğuz Beye de git. Bir izin al."

"Aman!" falan dediysem de ısrar etti: "Genel müdürümüz-dür. İzin al. Arar marar. İş çıkar. Hatırım için."

Gittim. Kapıyı vurup girdim. Yalnız başına oturmuş, bir şey-ler yazıyor.

Beni görünce biraz şaşırdı. "Kim bu?" gibi baktı. Unutmuş. Bir süredir görünmemiştim.

"Ne var?" dedi.

"Efendim, bugün biraz erken çıkmak istiyorum. İzninizi al-maya geldim."

"Ne izni? Nereye gideceksin?"

"Nikâha gideceğim efendim?"

"Nikâhmış! Bak şimdi! Ne nikâhı? İş saatinde?"

"İş saati dışında zaten evlendirmiyorlar."

"Gitmesen, olmuyor mu?"

"Olmuyor efendim."

"Ne demek olmuyor?"

"Ben gitmesem olmuyor da ondan."

"Allah Allah! Kimin nikâhı bu yahu?"

"Benim efendim."

"Nee!"

"Benim nikâhım efendim, ben gitmezsem nikâh olmaz."

"Yani.. sen.. şimdi.. kendi nikâhına.. yani, evlenmeye mi gidiyorsun?"

"Evet efendim."

"Git be git! Git başımdan!"

Hikâye bitince kahkahalar arasında, Haluk Bayülken, Oğuz Beye döndü:

"Sana da iyi olmuş," dedi.

BAKANLIĞI KİM YÖNETİYOR?

1970 yazında Lagos'dan döndüm. Merkezde çalışıyorum. 1971 Martında muhtıra verildi. Askeri Yönetim. Erim Hükümeti. Ağabeyim Çalışma Bakanı oldu. Çok meşgul, görüşemiyoruz pek. Bakanlık yaptığı sürece, makamına iki kere gittim. O da pazar günleri, öğleden sonra, Gençlerbirliği'nin maçına beraber gitmek için.

Erim Hükümetinin dördüncü, beşinci ayıydı. Gelmiş geçmiş gazetecilerin en zeki, en renkli kişilerinden biri olan, arkadaşım Örsan Öymen'le konuşuyoruz. Bir ara durdu, kadehi ağzından çekti:

"Ergun, Çalışma Bakanlığını sen yönetiyormuşsun. Öyle diyorlar."

Baktım. Muzip, duruyor, cevap bekliyor.

"Benim politikayla ilgim yok. Hem ağabeyim benden çok daha akıllıdır. Daha da bilgilidir. Beni karıştırmaz. Halt etmişler!"

"Ne kızılıyorsun?" dedi Örsan. "Ben demedim ki. Öyle diyorlar dedim."

Biraz soğukluk oldu. Sonra kadeh tokuşturup sohpete devam ettik. Örsan'ın sohpeti çok zevkliydi.

Benim yurtdışına çıkma zamanım yaklaşıyordu. Nereye gitsen dedikodu olacaktı. "Tabii! Ağabeyi Bakan!" diyeceklerdi. Ayrıca hükümette dört bakan daha, arkadaşım. Atanmam dolaşısıyla, hem ben töhmet altında kalacağım, hem onlar.. Personele gittim. "Ben karamameye girmek istemiyorum. Ankara'da bir yıl daha kalacağım" diye dilekte bulundum. Nitekim normal iki yıl olmasına rağmen, o sefer, ben üç yıl merkezde kaldım. Arada hükümetler değişti. 1973'te beni Helsinki'ye atadılar.

Aradan zaman geçti. Örsan'ın ağbisi –O da arkadaşım– Altan Öymen Devlet Bakanı oldu. Basın-Yayın işlerine de bakıyor.

Bir gün Örsan'la gene bir içki meclisinde bir araya geldik. Fıkralar anlatıyor, nükteler yapıyor. Almanya hikâyeleri, TRT şakaları. En keyifli zamanında birden:

"Örsan," dedim, "Altan'ın Bakanlığını sen yönetiyormuşsun. Öyle diyorlar. Doğru mu?"

Yudumu boğazında kaldı. Yüzü değişti. Durdu. Bir şey söyleyecekti. Sonra kalktı, beni yanaklarımdan öptü. Ben de bir şey demedim. Kadeh kaldırdık.

KLASİKLER

Dışışleri Bakanlığının meslek memuru sınavına girmeye karar verişim ani olmuştu. Bir ay içinde pek iyi hazırlandığım söylenemez. Üstelik, soruları biraz da Mülkiye'de okutulan konulara göre hazırlıyorlardı. *"Mac Mahon'un strateji nazariyesi"* gibi hayatımda ilk kez duyduğum sözler vardı. Neyse, eleme olan dört yazılı sınavı geçtim. Sözlülere başladık. Onlarda da fiyasko vermedim (Kazanıp girdiğime göre). Son olarak *"Genel Kültür"* diye bir sınav vardı.

Aynı heyet yapıyor bu sınavı da. Genel konularda bir-iki soru sordular. Sonra, biri *"Klasik nedir?"* dedi.

Rahatladım. Tam alanımı bulmuştum. Başladım Fransız Klasik Okulu'nu anlatmaya. Üç Birlik kuralını (Konuda, zamanda, yerde birlik) açıkladım. Sonradan, "Klasik" teriminin "Ölmez Eser" anlamı kazanışını, bu anlamda nelerin "Klasik" sayılacağını söyledim.

İlgiyle dinlediler. Yalnız, yaşlıca genel müdürlerden biri, biraz kuşkulu gözlerle bakıyor. Benim ukalalık ettiğim kanısında. Bir de böyle batı kaynaklı açıklamalar yapmamdan pek hoşlanmadığı belli. Ben, çenebazlığı kesince, herkes "tamam" gibilerden birbirine bakarken, o genel müdür sordu:

"Bize, Türk klasik musikisi bestekârlarından sayar mısınız?"

Ben işimi bitirdim sanırken bu soruyu yiyince biraz şaşaldım. Ama radyo dinleyicisi olarak bildiğim adlardan üç tane sıraladım: "İtri, Hacı Arif Bey, Şevki Bey." Yaşlı genel müdür pek beklemiyordu, ama biraz memnun oldu. Fakat tatmin olmadığı belli:

"İslamiyette müzik var mıdır?"

Sorunun cevabı kendi içinde. Belli, Mevlevi müziğini, ilâhileri soruyor. Söyledim. Bırakmadı ki peşimi:

"Daha başka Türk bestekârlarından say bakayım."

Zorlanarak bir iki isim daha çıkardım. Belli ki çağaşlardan söylesem, mesela "Zeki Müren" desem kızacak. Olay çıkacak. Bundan kaçındım.

Ben ıkınıp sıkınıyorum, o "daha" diyor. Öbürleri bana acı-maya başladılar. Sonunda, Doğan Türkmen eğildi, genel müdü-re dedi ki:

"Üstad, Hacı Arif Beyden bir de şarkı söylesin mi? Yoksa bırakalım mı artık?" Bütün heyet kahkahayı koyuverince, yaşlı genel müdür eliyle bir işaret yaparak beni azad etti.

MİMAR SİNAN KATAR'DA

"Ölümünün 400. yıldönümü dolayısıyla Mimar Sinan'ın yapıtlarının fotoğraflarından oluşan bir sergi hazırlanmıştır. Katar'da da düzenlenmesi için gerekli girişimlerin yapılması ve sonucunun bildirilmesi.." Talimat böyle. Mimar Sinan, 1588'de ölmüş. Biz 1988'deyiz.

Katar'ın Kültür ve Enformasyon Bakanlığı Kültür ve Sanat İşleri Şubesi Müdürü Musa Zeynel'e telefon ettim:

"Vekil'e söyleseniz," dedi. "Biliyorsunuz. Bu tür etkinliklere o karar verir!" –"Vekil" dediği Bakanlık Müsteşarı. Bakan'a "Vezir" diyorlar.–

"Öyleyse bir randevu alın da gidip görüşeyim," dedim.

Ertesi gün Bakanlığa gittim. Modern, her tarafı damarlı İtalyan mermerinden bir bina. Müsteşarın adamı, dış kapıda karşıladı. 6. kata çıktık. Geniş pencerelerden, bir tarafta masmavi Doha koyu, öbür tarafta, alabildiğine uzanan çorak arazi. Tam çöl değil. Mithat Paşa'nın Bağdat valisiyken Bâbıâli'ye yazdığı raporda nitelediği gibi "*Sengistan*." Taşlı, topraklı, kumlu kurak bir arazi. Onu seyrediyorum. Doha'nın manzarası, böyle serinletilmiş odalardan, cam arkasından güzeldir.

Küçük fincanlar içinde, kakuleden yapılmış Arap kahvesi geldi. Müsteşar, "Fotoğraf Sergisi" sözünden pek hoşlanmadı:

"Ne fotoğrafı bunlar? Gene din adamlarını kızdırmayalım."

"Mimari yapıtlar. Cami, kervansaray, köprü fotoğrafları."

"Cami mi? Cami fotoğrafları mı var?"

"Asıl onlar. Dünyanın en güzel camilerini Mimar Sinan yapmıştır. İstanbul'da, Edirne'de, Anadolu'da, Balkanlar'da."

"Bizim Katar'daki camilerden güzel mi?"

"Sayın Müsteşar, yarışma değil ki bu. Sergi! Sizinkiler de çok güzel tabii. Daha modern. Sinan'ın kendi tarzı var. Kubbe ustası o."

"Peki, açalım. Türkleri severiz biz. Musa'ya söyleyeyim. Ne zaman istiyorsunuz?"

"Eylül'de."

"Kesin tarih?"

"19-29 arası."

"On gün çok değil mi, fotoğraf sergisi için? Doha'da az adam var, biliyorsunuz. Üç-dört gün yeter."

"Peki! 19-22 Eylül." Defterlerimize yazdık.

"Anlaştık! Sergi salonu?"

"Doha-Sheraton'un sergi pavyonu. Fotoğrafları getirtmek bizden. Salon kirası, sergilemek, iç taşımalar sizden," dedim.

Özel kalem müdürünü çağırdı. Not ettirdi.

Teşekkür ettim. Bir de Mimar Sinan sergisi için hazırlanmış bir not bıraktım. Müsteşarın İngilizcesi iyi, ama, okumadığı da sonradan anlaşıldı. Bilmem ki ne okur?

Eylülün ilk haftasında sandıklar geldi. Açıldı. Panolara asıldı. Güzel bir sergi olacak. Açılıştan iki gün önce, Musa Zeynel telefon etti:

"Açılışı Müsteşar yapsa, çok iyi olur. 80 kişilik, çay-kahve-meyve suyu ile kokteyl yapacağız. Basın, televizyon gelecek. Açılışı Müsteşar yapabilse..."

"Söyleyin, açsın."

"Bizim söylememiz olmaz. Ancak siz söylerseniz gelir."

"Peki!"

Ertesi gün gittim. Gene biraz deniz ve Sengistan seyrettik. Kahveleri içtik. "Elhamdülillah! İnşallah! Maaşallah!"lı bir konuşma. Müsteşar, gelmeye söz verdi.

Açılış da gerçekten güzel oldu. Katar'da zaten bir avuç diplomat var; işleri güçleri de az. Hemen hepsi gelmişler. Televizyon kameraları. Basın fotoğrafçıları...

Musa Zeynel'in tombul, şirin kızı, vişneçürüğü kadife yastık üzerinde, altın kaplama bir makas uzattı. Müsteşar, besmele çekti, "hayırlı olsun" dedi, kırmızı kurdeleyi kesti.

Önde biz, arkada öbürleri, girdik. Tam girişte, iki tane İngilizce afiş: Mimar Sinan'ın heykelinin resmi.

"İşte," dedim Müsteşara. "Büyük Mimar Sinan bu!" Tam o sırada Süleymaniye Camisinin fotoğrafını gördü. Afişe bakmadan ona yürüdü. "Nerde bu cami?" Hayran hayran seyretti:

"İstanbul'da. Bunun için kalfalığının eseri derler." Biraz ileri-deki Selimiye'yi gösterdim: "Bu da ustalığı!"

"Çok güzel, çok güzel." Her fotoğrafın önünde duruyor:

"Bunu da mı o yapmış?"

"Hepsini. Yüzlerce cami, kervansaray, köprü, su yolu.."

"İstanbul'da mı bunlar?"

"Değişik yerlerde. Selimiye, Edime'de."

"İstanbul çok güzelmiş. Gidenler söyledi. Ben, bir gideme-dim. Bu camilerden birinde namaz kılmak isterdim."

"Ne kadar iyi olur."

"Doha-İstanbul, doğrudan uçuş varmış, değil mi?"

"Var. Siz gitmeye karar verin. Biz yardımcı oluruz."

"Bu da mı onun?" Baktım: Şehzade Camii.

"Evet! Bu cami için de çıraklık eseri derler."

"Mükemmel! Mükemmel!"

Serginin ortasındayız. Garsonlar, meyve suları dağıtmaya başladı. Fransız, geldi. Kutladı: "Şaheser şeyler. Hepsi bir harika! Fotoğraflar da çok güzel çekilmiş."

Müsteşar ilk kez görüyormuş gibi karşımızdaki Şehzade Camisi'ne bir daha baktı:

"Sahiden fotoğraflar çok güzel. Ben de meraklıyım, fotoğraf çekmeye. Bunları kim çekmiş?"

"Sami Güner."

"Hepsini mi?"

"Evet! Daha pek çok fotoğrafı var. Binlerce. Ömrünü bu işe vermiş."

"Kaç yaşında?"

"Herhalde 70. Belki üstünde. Ama çok dinçtir. Dağ taş gezer. Fotoğraf çeker. Daha birçok sanat fotoğrafçımız var."

"Biz de Fotoğraf Kulübü kurdurduk, biliyor musunuz?"

"Biliyorum. Sergilerine geldim."

"Ben geledim. Burda yoktum."

Serginin sonuna geldik. Bir "Onur Defteri" koymuşlar. Müsteşar, "Mükemmel" yazdı, imzaladı.

Durdu. Son bir kez fotoğraflara baktı. Bana döndü:

"Biliyor musunuz, Katar Üniversitesi'nde Mimarlık Fakültesi kurduk. Üç yıldır."

"Biliyorum."

"Acaba, şu mimar... Neydi adı?"

"Sinan."

"Acaba bu Mimar Sinan'ı getirtemez miyiz? Gelse, bizim çocuklara birkaç konferans verse. Mimarlık üzerine.."

Kalakaldım.. Yutkundum:

"Çok üzgünüm ama, Sayın Müsteşar, mümkün değil. Sinan Usta'yı kaybettik. Öldü."

"Yazık! Allah rahmet eylesin."

Vedalaştı. Yürüdü, gitti.

Ustalar ustası, kubbeler ustası Koca Sinan! Ne vardı ölecek? Yüz yıl yaşamışsın! Bir dört yüz yıl daha yaşayamaz mıydın usta?

BEKTAŞI'NIN ÜZÜM SUYU

Katar'da içki yasak. Daha doğrusu, önceleri otellerde serbestmiş, sonra yasaklanmış. Ama, diplomatların, evlerinde içki bulundurup içmeye ve ikram etmeye hakları var. Bu da garip bir biçimde örgütlenmiş. İçki izin belgesini İngiliz Büyükelçiliği veriyor. Şehir dışında, bahçe içinde bir villayı dükkân ve depo yapmışlar. Ayda belli bir kontenjan içinde, buradan istenen içki alınıyor. Dışardan ithal edilse, daha ucuz olabilir, ama zahmetsiz olduğu için bütün diplomatlar buradan alıyor

Katarlılar da içmiyor değil. Bayılıyorlar. Fırsat bulunca bizden çok içtiklerine hep tanık oldum. Hepsi içmiyor da yarı yarıya içiyorlar denebilir. Zevkleri de bize göre yüksek. *Black Label*, *Chivas Regal* gibi pahalı markaları yeğliyorlar.

Yalnız bir sorunları daha var. Birbirleriyle bir arada olunca hepsi koyu Müslüman kesiliyor. İçkiye dokunmaz görünüyorlar. Özellikle yüksek düzey bürokratlar. Ne olur, ne olmaz! Emir'in kulağına giderse, yerlerinden olmasınlar diye.

Böyle karmaşık bir sistem içinde, herkesin huyunu suyunu bilip, ona göre davranmaya özen gösteriyoruz biz de.

Ankara'dan doğal gaz boru hattı için heyet geldi. Bu doğal gaz boru hattı da ayrı bir serencam: Katar'dan doğal gaz çıkacak. Üretilecek gaz, boruyla, dört ülkeyi –ve çölü– geçip Türkiye'ye gelecek! Koca Anadolu'yu, Trakya'yı geçecek, sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerine gidecek! Nasreddin Hoca'nın çit dikip koyunların yünlerini toplayıp, eğirip satması gibi bir şey. Biz de peşin parayı görmüşüz, memnun, gülüyoruz.

Doğal gaz heyeti onuruna elçilikte yemek düzenledik. Tabii Katarlı karşıtları da davetli. Bembeyaz entarileri, boyalı bıyık ve

küçük, üçgen sakallarıyla geldiler. Kokular içinde. Ne kokular! Koku zevkleri de içki zevkleri gibi lüks. En pahalı, Fransız erkek parfümleri.

Katar'da içki yasaklanınca oteller birtakım meyve suyu kokteylleri icat etmişler. Meyve sularını karıştırıp allı-morlu, yeşillimorlu kokteyller yapıp, şampanya kadehlerinde dağıtıyorlar. Çoğu da reçel gibi tatlı. İçinde nane yaprakları, limon-portakal dilimleri de var.

Yemekten önce bu kokteyller dağıtılırken, şerbet sözü açıldı. Çok sevdiğim Bektaşî hikâyesini anlattım:

Eski devirde, Türk beyleri oturmuşlar, şerbetleri anlatıyorlarmış. Biri, turunç suyu sıkıp, içine tarçın koyup suyla şekerle karıştırdığını anlatmış. Öbürü, nar suyunun içine karanfil koyup şekerle tatlandırıyor, su ekliyormuş. Üçüncüsü meyan kökü şerbetini anlatıyormuş. Bakmışlar, köşede kendi halinde oturan Bektaşî'nin sesi çıkmıyor.

"Erenler, sen ne tür şerbet yaparsın?"

Can, boynunu bükmüş:

"Valla, bunlar zahmetli şeyler. Biz bu kadar uğraşmayız. Üzümü sıkıp testiye koyarız. Bir kenara bırakırız. Allah üzüm suyunu ne yaparsa, kanaat eder, alır onu içeriz."

Katarlılar, bizim Türkler kadar güldüler. Sevdiler bu hikâyeyi.

Biz viskilerimizi, onlar meyve suyu kokteyllerini içmeye devam ettik.

Yemeğe oturunca, garson şarap dağıtmaya başladı. Nefis de kırmızı bir rengi var. Bana sordular:

"Bu nedir?"

"Bektaşî'nin üzüm suyu," dedim.

Sonradan, planlamacı heyet üyesi anlatıyor. Yanındaki Katarlı, garson koydukça içiyor, bardağını yeniden uzatıyormuş. Bizimki dayanamayıp sormuş:

"Bu içtiğin ne, biliyorsun değil mi?" Katarlı, keyifli:

"Tabii. Bilmez miyim? Üzüm suyu!"

"Ne üzüm suyu yahu! Şarap bu, şarap!"

Katarlı ağzını kurulamış, muzip gözlerle bakmış ona:

"Hadi canım, ne şarabı? Duymadın mı Büyükelçi üzüm suyu dedi. Üzüm suyudur. Koskoca Türk Büyükelçisi senden iyi bilir, değil mi? Karışma sen!"

YEMEK SAATLERİ

Katar'da akşam yemeği saatlerine alışmak hiç kolay olmadı. Çok geç ya da çok erken olduğundan değil. Belirsiz olduğundan. Katarlılar yemeğe davet ederse altı-yedi gibi bir saat veriyorlar. Üstünde kuzu tepsileri dolu bir yemeğe oturtuyorlar. Geleneğe fazla düşkün olmayanlar çatal-bıçak bile veriyor. Bir acele yemek yeniyor: Yallah!

Buna karşı yabancılar, özellikle Lübnanlılar, evlerinde yemeğe çağırıyorlar. Sekiz buçuk gibi saatler söylüyorlar. Gidiyorsunuz, kimse yok. Dayanıyoruz içkiye. Onda talan, davetliler toplanıyor. Açlıktan ve içkiden bayılmak üzereyken yemeğe buyur ediyorlar. Geceyarısına doğru dolu mideler, dumanlanmış kafalarla çıkılıyor.

Bir keresinde böyle biri, "Kaçta gelelim?" dediğimde, "Ne zaman isterseniz, buyrun," dedi. Tam da bizim usul. Ama direndim, saat istedim. "Sekizden sonra," dedi. İlk zamanlardayız. Serde acemilik var. Sekizde, hanımla gittik. Kapıyı çaldık. Kapıda araba olmaması garip ama, bana ne? Sekizde demişler. Sekizde giderim. Çaldık çaldık. Açan yok! Hanım:

"Yanlış günde gelmeyelim," diye huysuzlandı. Yok canım. Tam da bugün. İki-üç dakika sonra kapının yanından bir pencere açıldı. Yarı beline kadar çıplak bir adam. Ev sahibi:

"Şimdi geliyorum. Duş yapıyordum." Sırıttı. Biz de sıırıttık. Biraz sonra bornozla geldi, kapıyı açtı. Karısı çalışıyormuş. Dükânı sekiz buçukta kapar, gelirmiş. Hizmetçi de mutfaktaymış. Duymazmış. Zavallı adam! Duşunu yarım bıraktık. Bana içkileri gösterdi:

"Siz buyrun, ben giyinip geleyim!"

Katarlılar öyle. Yabancılar böyle. Hani çok sıcaktan, çok soğuğa çıkmak gibi bir şey. Bir ona gidiyorsun: Açlıktan bayılıyorsun. Bir buna gidiyorsun: Tokluktan yayılıyorsun.

En saate uygun yemek ise, Katar Emiri'nin davetleri. Yemek saati yedi. Bize, "Çeyrek kala gelin" diye tembih edilir. Tabii, içki falan da söz konusu değil. Yediye çeyrek kala, sarayın yüz kişilik "*Meclis*"inde yanyana, leblebi gibi diziliriz. Tam yedide Emir gelir: Gürr! Ayağa kalkarız. Gelir, ortadaki koltuğunun önünde heykel gibi durur. Konuğu varsa, o da yanında. Biz de kuyruk olur elini sıkarız. Onun da, konuğun da. Emir, hepimize ya ilk defa görüyormuş gibi, ya da teröristiz de suikast yapacaktıymış gibi bakar. El sıkar. "*Ya hele!*" –Hoşgeldiniz gibi bir laf–. Tam yedide yemeğe gireriz. Gene yüz kişilik masaya, protokol sırası diziliriz.

İngiliz Büyükelçisi yeni gelmişti. Sordu:

"Bu iş çok sürer mi? Eve gidip cin-tonik içmek istiyorum."

"Sekize on sekiz kala arabadasın," dedim. İnanmadı:

"Nasıl öyle kesin söylüyorsun?"

"Emir'in yemekleri tam kırk iki dakika sürer de ondan."

Dudaklarını büzdü. Belli, tümünden atıyorum sandı.

Emir hem az, hem de çabuk yiyor. Bir lokma alıp, garsonlara bakıyor. Tabii onun tabağı kalkınca bizimkiler de.

Yemek bitti. Kapıda araba bekliyoruz. İngiliz geldi saati gösterdi:

"Yanıldın."

"Kaç?"

"Sekize yirmi var. 42 dakika dedin. Kırk dakikada bitti."

"Emir'in, bugün iştahı yoktu. Her zaman üç üzüm yedi. **Bu-**gün iki tane yedi, ondan."

BİZİM SOFULAR

Atatürk düşmanlığı, Cumhuriyet aleyhtarlığı –ya da İslam Cumhuriyeti hayranlığı–, laikliği dinsizlik, hatta gâvurluk olarak görmek, çok rastladığımız olaylar. Düşünce ve inanç özgürlüğüne saygımız büyük ama, onların yok ki.

Dil ve din konularını tartışmayı sevmem. Bir sonuca varmak da zordur. Ama iki kişiyi anlatmadan geçemeyeceğim.

1. Müşavir

Bakanlıkta Sosyal İşler Dairesi'ndeyim. Yurtdışındaki işçilerin sorunlarıyla uğraşıyoruz. M.C. Hükümeti var. Çalışma Bakanlığı MSP'de. Bakanın bir müşaviri var. Son derece dindar bir kişi!

Bizi de beğenmiyor, Dışişleri Bakanlığını da! (Niye mescidimiz yokmuş!)

Toplantılara Çalışma Bakanlığı temsilcisi olarak katılıyor. Namaz saatlerinde müzakere odasında namaz kılıyor. Hatta kuşluk vakti namazı olduğunu ondan öğrendik.

Almanya'da bir toplantıya heyet üyesi olarak gitti. Uçakta bile, namazı kaçırmamış. Uçak koridoruna seccadesini yayıp, takkesini takıp namaz kılmış. (Kibleyi nerden saptadı, kimse bilmiyor.) Bonn'daki toplantıda da müzakere odasında namaz kılarak Almanlara İslamiyeti öğretmiş.

Anlaşma imza törenlerine gelmez. Çünkü şampanya içiliyormuş. Tabii, içilen iki yudum şampanya ile hepimiz dinden imandan çıkıyoruz. Böyle oyuna gelir mi?

Bir kez bana çıkıştı. "Elhamdülillah Müslümanım diyip duruyorsun ama, muntazam namaz kılmıyorsun?" diye. Dedim ki:

"Bak, sen altı vakit kılıyorsun ama, gene de ben senden iyi Müslümanım. Dünkü müzakerede öğle namazı ile ikindi namazı arasında, gözümüze bakarak üç kere yalan söyledin. Müslüman yalan söyler mi?"

Helsinki Büyükelçiliğine müsteşar olarak atandım. Maslahatgüzarım. Bir gün, bir telefon: Bu zat! Lahti'de bir konferansa gelmiş.

"Büyükelçiliği ziyaret etmek istiyorum. Makam taşıtını gönderin!" dedi. Lahti, Helsinki'den 100 km'den fazla uzaklıkta. Finlandiya'nın kışı. Her yer iki metre kar. Yollar buzlu.

"Araba gönderemem. Dönerken, nasılsa Helsinki'den geçersiniz. Beraber yemek yeriz, memnun olurum." Gene kızdı.

Aradan bir hafta geçti, sesi çıkmadı. Bir gün bir partide bir Finli diplomata rastladım. O konferansı organize eden daireden. Sordum:

"Bizim bir Türk delegesi vardı. Ne oldu ona?" Biraz kızardı. Belli, bir şey var.

"Erkence ayrıldı. Size de uğrayamadı."

"Ne oldu, hastalandı mı?"

"Biraz öyle." Üsteledim. Anlattı:

"Konferansın ilk akşamı delegeler için bir tanışma büfe-yemeği yaptık. Türk delegesi, pek de alışık değil galiba, Fin votkasını fazla kaçırdı. Hanımları rahatsız etmeye başladı. Kollarını falan sıkıyor, muhabbet gösteriyor. Bizim kadınlar, bilirsiniz öpüşmeyi, sevişmeyi severler de, kalabalıkta olmaz. Rica ettik. İkinci kattaki odasına götürdük. Yattı sandık. Meğer uyuyamamış, gidip kat hizmetçisine saldırmış. Kız ortalığı ayağa kaldırdı. Biz de ertesi gün, kendisini uğurlamak zorunda kaldık."

2. İmam

Almanya'da başkonsolosum. Bölgemdeki (Baden vilayeti) Türk vatandaşı sayısı 120 bin. Merkezden gelme imamlar var, bir de oradan bulunmuş, paralarını işçilerin verdikleri. Cami sayısı çok olduğundan böyle bir sistem kurulmuş. Bunların içinde iyileri de var ama, bir de dar görüşlülere çıkıyor ki.

Bizim Karlsruhe Başkonsolosluğu'na yakın bir Fatih Camii var. Konsolosluk mensupları da cumaları oraya gidiyorlar. Yeni bir imam gelmiş. Atatürk'e, Cumhuriyete, laikliğe, başkonsolosluğa ağzına geleni söylüyormuş. Gâvurmuşuz biz!

Haber gönderdim:

"Bir daha Atatürk'e dil uzatırsa, canını yakarım."

Bir iki hafta susmuş. Sonra gene başlamış. Ama çok sürmedi. Almanlar sınırdışı ettiler. Nedeni: Bir pazar sabahı, camiye gidiyormuş. Pazar sabahları şehir çok tenha. Yakınımızda bir üst geçit var. Altında da cadde ve yayalar için küçük bir kaldırım. Kimseler yok.. Bu, kaldırımdan gidiyor. Mevsim yaz. Karşıdan genç, açık giyinmiş bir Alman kızı. Fırsat bu fırsat. Saldır sen kıza! Kız, feryat figan. Bir taraftan bu cılız saldırganı dövüyor, bir taraftan bağılıyor. Üç dakika sonra polis arabası: Derdest! Ertesi gün de yurtdışı!

Allahım, sen ne büyüksün!

ONLARIN SOFULARI

Ortadoğu'nun başka ülkelerindeki yobazlar da çekilmez. Katar'da, arkadaşım bir büyük otelin müdürüne sordum.

"Ramazan'da restoranları öğleyin kapıyorsunuz herhalde."

"Yoo. Roof'daki açık. Çok da iyi iş yapıyoruz."

"Yabancılar için mi?"

"Yok! Yabancılar, Katarlıları rencide etmemek için odalarında şadviç falan yiyorlar."

"Eee?"

"O kafesli gibi bir bölüm vardır ya."

"Evet."

"Gelip arkasında bir acele yiyor, gidiyor yerli dostlarımız."

BEN DEMEDİM Mİ?

Bir şey düşünürsünüz, söylersiniz. Kabul etmezler. Yıllar sonra haklı çıkarsınız. Ama efendilik sizde kalsın diye, "Ben demedim mi?" demezsınız.

Gene de birkaç olay anlatayım. İbret için. Bizim bakanlığın "kerameti kendinden menkul" dâhileri vardır da...

Ben Katar'dayım. Birleşik Arap Emirlikleri'nin Savunma Bakanı ve Dubai Emiri, Doha'ya geldi, Katar Emiri ile görüştü. İki satır telgraf çektim. "BAE Savunma Bakanı, Katar'a geldi. Emir ile ikili ilişkileri ve savunma konularını görüştüler." Nezaketen bir örnek de, Abu Dhabi'ye gönderdik. Bakanlık deyimiyle "oto transfer" yaptık.

Ertesi gün Abu Dhabi'den hem merkeze, hem bize bir telgraf patladı. Öfkeli bir ifade: "Büyükelçiliğimizde Şeyh Raşit'in savunma konularını görüştüğüne ilişkin bilgi yoktur. Hem zaten yetkili değildir. Onun Savunma Bakanlığı unvanı kâğıt üzerindedir. Görüşse görüşse yeni kurulan özel "Emirates" hava yollarıyla ilgili sivil havacılık sorunlarını görüşmüştür." (Katar Emiri, ticari hava yolları şirketinin işlerini ne diye konuşsun?) Gene de efendice olmaya çalışarak, "İki dost ve komşu ülke, aralarında savunmayla ilgili işleri de konuşmuşlardır," diye bir tel çektim. Kavga çıkarmadan kapattık.

Aradan üç ay geçti. Türkiye Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Toruntay, BAE'yi ziyaret etti. Aynı Dubai Şeyhinin davetlisi olarak. Bilmem, merkezi Dubai'de olan "Emirates" hava yollarının işlerini mi konuştular?

Arkadaşımız, bu konudaki telgraflarını oto transfer ile Katar'a servis etmedi. Öğrenemedim.

1974 yılının Şubat ayında, Helsinki'de T.C. Büyükelçiliği konut binasını satın alma onuru raslantı olarak benim oldu. Bütçede para ayrılmıştı. Merkezden uzman mimar arkadaş geldi. Finlandiya'nın ikinci Cumhurbaşkanı Paasakivi'nin evi beğenildi. Satın alma işlemi tamamlandı. Tapuyu aldım. İki yılı aşkın maslahatgüzar kaldım ama, içine girip oturmadım. Kendi kiralık evimde oturdum.

1976 yılı başında büyükelçi atandı. Geldi. Evi beğendi. "Tarihi değeri de var," dedim: "Hatta Paasakivi'nin evi olduğuna ilişkin bir plaket yaptırıp asacaktım, ama çok para gerekiyordu. Vazgeçtim."

Gayet ciddi bir yüzle:

"İyi ki yaptırmamışsın. Olur mu öyle şey?" dedi. "Burası Türkiye Büyükelçiliği! Üstüne bilmem kimin evi diye yazılır mı?"

"Ama Paasakivi, Finliler için çok önemli bir tarihi kişi. Sokağın adı da Paasakivi. Bu evi aldığımız zaman basın çok eleştirirdi. Paasakivi'nin evi satılır mı diye. Hatta bir gazeteci bana, Atatürk'ün evini satar mıydınız gibi bir soru sordu."

"Ne olursa olsun! Türk Büyükelçiliğinin üstüne böyle plaket konmaz."

Ben merkeze döndüm. Altı ay sonra, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Finlandiya'ya resmi bir ziyaret yaptı. Gazetelerde fotoğraf gördüm: Büyükelçilik üstüne konan "*Paasakivi Evi*" plakettini. Sayın Cumhurbaşkanımız, Büyükelçimizle birlikte davetliler önünde resmen açmıştı.

Bakanlığın gene dâhi çocuklarından bir büyükelçimiz, dışardayken, çarşaf çarşaf telgraflar çekerek. Kültür Dairesi olarak bir sanatçımızı gönderirdik. Konserden sonra verdiği partiyi anlatırdı büyükelçimiz: "Eşim gözlerine çok yakışan mavi elbiseyle çok şıktı. Ne kadar iyi ev sahibesi olduğunu gösterdi. Kendi eliyle hazırladığı altı çeşit böreği misafirler kapıştılar. Piyanistimiz de çok zarif ve şıktı. Türkuaz ve kendisine çok yakışan hafif dekolte bir tuvalet giymişti." diye anlatırdı. Hemen her telgrafı, koridorlarda elden ele gezer, başka dairelerce de okunurdu.

Bu başarılı dâhi çocuk merkezde üst düzeye geldi. Bir gün Katar'a bir telgraf geldi. Onun remziyle çekilmişti. Cımbızla seçilmiş bazı büyükelçiliklere. Yani, genelge telgraf değil. "Daha çok ve ayrıntılı telgraf yazın" diyordu özet olarak. Sonuna bir cümle koymuştu ki, yenir yutulur değil. Anlam olarak şöyle: "Sizin aklınız ermiyorsa, orda bilenlere danışın, onların söylediklerini bakanlığa yazın. Telgraf yazmanın adabı vardır."

Gerekli cevabı verdik. Sesi çıkmadı.

Bazıları böyledir. Ben demedim mi?

İÇKİLER

"İslamiyet 'Hamr'ı, yani mayalanmış, fermante olmuş içkileri yasaklar. Rakı, viski, votka serbest."

Bu yorumu duydunuz değil mi? Gerçekten, Maide suresi *hamr*'dan söz ettiğine göre, damıtılmış (distile) içkileri sevenler, böylece günaha girmemiş olurlar.

Ben içkiyi severim. Gündüz içmem ama, akşam, bir-iki kadehin zevkine diyecek yoktur. Türkiye'de rakı, dışarda onu bulamayınca viski. İkisinin de üstüne bira iyi gider Türkçe "cila çekilir." İngilizce değişik deyim var: "*Beer, before Whisky, is too risky. Beer, after Whisky, makes you frisky.*" (Viskiden önce bira içmek tehlikeli. Viskiden sonra bira, sizi zinde, keyifli yapar.)

Katar'a gittiğimde içkileri dolapta kilitli buldum. Genel yerlerde yasak ama, elçiliklerde serbest. Niye içmiyelim? İçkiler kilitli, üstelik anahtar da aşçıda duruyor. Yani bir arkadaşım gelse, ikram için aşçıdan mı izin alacağım? Sordum aşçıya:

"Niye ortaya koymuyoruz içkileri?"

"Katarlılar geliyor. İncinirler efendim."

Sonradan zaten kovduğum bu ukalaya bir kızdım ki.

"Aç şu dolapları! Çıkar içkileri! Koy şu tekerlekli servis arabasının üstüne. Anahtarları da ver bana."

İlk işlerimden biri Bar Amerikan yaptırmak oldu. Salonun bir köşesine güzel bir tezgâh. Arkasında raflar. Dizdim bütün içkileri. Gelen giden bayılıyor.

İşin güzeli, Katarlılar geldiklerinde, barı görünce "Ne güzel olmuş" diye oraya gidiyorlar. Hazır gitmişken, birkaç kadeh içip içkilerin de tadına bakıyorlar.

SESİNİ DUYAK

Türk halkının sağduyusuna, yürekliliğine, dürüstlüğüne ve asıl tüm koşullara rağmen mizah gücünü kaybetmeyişi her zaman hayran olmuşumdur. Hele Arapları tanıdıktan sonra bu hayranlığım daha da arttı. Zaten Arap ülkesi görevi bana iki şeyi yeniden öğretti diyebilirim: Atatürk'ün dehası, Türk halkının büyüklüğü.

1955 yılında Ankara Adliyesinde avukatlık stajı yapıyordum. Genel nüfus sayımı zamanı geldi. Bütün stajyerleri sayım memuru yapıyorlardı. Gittim, rica ettim: "Beni gecekondu bölgesine gönderin."

Mamak'ta Derbent Mahallesi verdiler. O zaman yeni kuruluyordu buraları. Çamur sokaklar içinde, yeni yeni gecekondu

Bir evdeki "hane reisi"ni unutamıyorum. Bir devlet dairesinde odacıydı İbrahim. Evde 11 nüfus yaşıyor. Bizim sayım soru çizelgelerinde bir yığın ahret sorusu var. Hepsine sabırla cevap verdi. "*İşsizlik*"le ilgili sorulara gelince, biraz sıkıldı. "Evde kaç işsiz var, iş arayıp bulamadılar mı, hangi işte ne kadar çalıştılar?" gibilerden gerçekten aile babasını pek de mutlu etmeyen sorular.

"Bunu niye soruyon bey?" gibi karşı çıkmalara rağmen, İbrahim Efendi, açık yüreklilikle söyledi: Evde dört genç işsizdi. İlginçtir, genç kızlar iş bulmuşlardı da, oğlanlar bulamıyordu.

Hepsini anlattıktan sonra İbrahim Efendi içtenlikle sordu:

"Bunları soruyon da, yani, şimdi hükümet bunlara iş mi bulacak?"

"Yok, dedim. "Bunlar sadece rakamları tespit. İlgili daire-

ler, Türkiye'deki işsiz sayısını belirleyecekler. Yoksa, iş bulmak sözkonusu değil."

"Anladım. Sesini duyacaklar."

"Ne sesini İbrahim Efendi? Ben anlamadım."

"Anlatayım oğul. Bunun hikâyesi vardır: Adamın biri ava meraklıymış. Arkadaşlarıyla ava çıkarmış. Ama, günlerden bir gün, tüfeğini düşürüvermiş. Hem de aha, yalçın taş. Tüfeğin namlusu çatlamış. Amma, o gene de ava çıkarmış. Hem de kuşa atarmış. Arkadaşları demişler ki, birader, çatlak namluyla ava çıkılmaz. Hem madem çıktın, bari atma da, fişeklere yazık olmasın! Bunla ne vuracan ki? O da demiş ki: Yoo arkadaş. Biz avcıyık. Madem ava çıktık, madem tufengi aldık. Atak da sesini duyak."

Ben gülerken ekledi:

"Yani, senin anlayacaan, bizim hükümat da 'atak da sesini duyak' diyor."

MÜNAZARA

Bizim üniversite yıllarımızda öyle *"eylem koyma"* falan yoktu. Münazaralar yapardık. Yani, disiplinli, belli kurallar içinde karşılıklı görüşleri tartışırdık. Bir başka deyimle fikirlerimizi silahlarla değil, sözlerle açıklar ve savunurduk.

Bu münazaralar çok ilgi toplardı. Eski ve sürekli münazara arkadaşım da liseden beri Hüsarnettin Cindoruk'tu.

1952 yılında Mülkiye ile bir münazaraya karar verildi. Mülkiye-Hukuk yan yana iki fakülte ama, arada hissedilir bir rekabet var. Konu: "Cumhurbaşkanını halk mı seçmeli, Meclis mi?" Yani: "Başkanlık sistemi mi, parlamenter sistem mi?"

Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Atila Sav. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Metin Karaca.

Hukuk ekibi şöyle kuruldu: Turgut Özakman, Hüsarnettin Cindoruk, ben.

Mülkiye (ya da resmi adıyla SBF) ekibi: Mümtaz Soysal, İsmail Türk, Şevket Doğan. (Şimdi ikisi değerli profesörlerimiz. Şevket Doğan sonradan politikaya girdi, Kayseri Milletvekili oldu.)

Mülkiye ekibini o zaman doçent olan Bahri Savcı hazırlıyordu. SBF öğrenci derneğinde toplanıldı. Bizi kimin hazırladığını sordular. Birbirimize baktık: Biz, alaylıyız. Ayıp olmasın diye ağabeyimi gösterdik. Hiç olmazsa öğrenci derneği başkanı. Unvanı var.

Kurallar saptandı: Üç kişi, karşılıklı onar dakika konuşacak. Sonunda ekip başkanları son birer konuşma hakkına daha sahip. Günü geldi. Konferans salonu hıncahınç dolu. Yerler dolu olduğu gibi belki bine yakın kişi ayakta duruyor. Nefes almaya, öksürmeye bile imkân yok.

"Mülkiye hey!", "Hukuk!" diye tempolar tutuluyor, yer gök iniyor.

Jüri heyeti, bilim adamları, ünlü gazetecilerden kurulu.

Bugün bile güncelliğini taşıyan bu konuda biz Parlamenter Sistemi savunuyoruz. Mülkiye, Presidansiyel Sistemi. (Mümtaz Hoca'nın kulakları çınlasın!)

İsmail Türk konuştu, sonra Turgut. Mümtaz Soysal, Hüsam, Şevket Doğan, ben. Herkes kendi taraftarlarından büyük alkış alıyor. Son konuşmalara gelindiğinde, puanlarımız belki başa-baştı, belki biz, biraz ilerdeydik.

İsmail Türk, bilimsel bir konuşma yaptı. Derken, Turgut çıktı. Her cümlesiyle "Özdeyişler" kitabına geçecek bir konuşma yaptı: Özakman, her zaman iyi yazar, iyi konuşur. Ama o gün bir başkaydı. Zaman zaman alkışlarla kesilen bu konuşma bittiğinde salon başıma yıkılıyor sandım. Mülkiyeliler bile ayakta alkışlıyorlardı. (Ne yazık ki bende tutanağı yok.) İki yerini iyi hatırlıyorum:

"Amerika'dan gelen sistem bizde yaşamaz. Bakın Eisenhower'in armağanı Hindi bile Türkiye şartlarına dayanamadı, öldü."

(O zamanki ABD Başkanı Eisenhower, dostluk jesti olarak ve "Turkey" kelimesinden esinlenerek, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'a kocaman bir hindi göndermişti. Basın bu olaya geniş yer verdi. Ama hindi, bir hafta sonra öldü. Gene gazeteler yazdı.)

Turgut'un bir cümlesi de şu:

"Arkadaşlarımızın sözlerinde gerçek olanlar var. Ama, duran bir saat bile günde iki kere doğru zamanı gösterir."

Münazarayı biz kazandık. (Mümtaz Hoca, hâlâ arada bundan söz eder.)

Münazara sonunda, çöl geçmiş gibi, bitkindim. Topal Hasan geldi. Bu Sinoplu iriyarı, kabadayı arkadaş, tabanca taşırdı nedense.

"Ergun," dedi, "Mülkiyelilere çok bulaştım. Yenilseydiniz ya bir Mülkiyeli vuracaktım ya kendimi, ya da uçünüzü birden."

O gün, hayatımızı meğer Turgut'un sayesinde kurtarmışız.

DÜĞÜN HEDİYESİ

Nijerya İç Savaşı 1966'da başlamıştı. 1970 Ocağında bitti. Devlet Başkanı Tümgeneral Yakubu Gowon'du. Biafra adıyla ayrılıkçı bir devlet kurmak isteyen Ojukwu'ya karşı Federal Devlet kuvvetleri, savaşı kazandılar. 1966'da askeri hükümetin başkanı olan General Ironsi bir suikastle öldürülmüş, o zaman yarbay olan Gowon başa geçmişti. Çok kanlı ve bütün dünyayı ilgilendiren savaş sona erdiğinde, Gowon, tümgeneraldi ve 33 yaşındaydı.

Bu genç subay, savaş sırasında evlenememişti. Evlenmeye karar verdi. Tabii, ilginç bir olaydı. Bir devlet başkanı evleniyor. Gowon, Hristiyandı, (Nijerya'nın çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen) nikâhını kilisede yapacaktı. Büyükelçiliklere de davetiyeler geldi. Benim iki yılı aşan maslahatgüzarlığım bitmiş, Büyükelçi Doğan Türkmen gelmişti. Ankara'dan acele düğün hediyesi istedik. İki seccade geldi. Fakat Doğan Bey beğenmedi. Gerçekten, Türk halıcılığına pek yakışmayan, kusurlu dokunmuş seccadelerdi. Bir telgraf çektik: "Bunlar bir devlet başkanına yakışmaz. Doğru dürüst, gümüş bir şeyler gönderin" dedik. Bakanlık büyük anlayış gösterdi. Bir hafta sonra gümüş bir ibrik ile leğen geldi. Düğün hediyesi olarak zamanında yetişti. Gururla Nijerya Devlet Başkanına sunuldu. Türkiye Cumhuriyeti, dost Nijerya'nın Devlet Başkanına güzel bir düğün hediyesi vermişti.

Aradan 3-4 ay geçti. Antika meraklısı bir İngiliz dostum bana geldi:

"Ergun, antikacıda çok güzel bir parça var. Saf gümüş olduğu muhakkak. Ama satıcı Türk malı olduğunu iddia ediyor. Biraz şüphelendim. Bir bakar mısın, sahiden Türk mü? Biliyor-

sun, başka ülkeler, sizin gümüşlerinizi taklit ediyor. Aldanmak istemiyorum."

Lagos'da bir tek antikacı vardı. Şehrin göbeğinde küçük bir dükkândı. Antikaya merakım olmadığından, alacak param da bulunmadığından ben gitmezdim. Arkadaşın ricası üzerine kalktım, gittim.

Vitrinde çok güzel kadife kaplı kutusuyla bir ibrik ve leğen duruyordu. Tabii hemen tanıdım. Arkadaşa geldim:

"O ibrik-leğenin Türk malı olduğundan emin olabilirsiniz. Hem de saf gümüştür. İyi biliyorum," dedim.

Nijerya'dan ayrıldığım için de kimin aldığını bilmiyorum.

Sonradan, genç subaylar darbe yaparak Yakubu Gowon'u devirdiler. İngiltere'ye yerleştiğini gazetelerden okudum. Kim bilir, belki Londra antikacılarında başka düğün hediyesi eşyalar da satılıyordur.

AHIRDA MI DOĞDUN?

Gowon sözü açılmışken, bir olay daha ekleyeyim:

Doğan Türkmen, büyükelçi olarak güven mektubunu sunacak. Tümgeneral Gowon, güvenli olsun diye askeri barakalarda oturuyor ve çalışıyor. Yani hem başkomutanlık karargâhı, hem de Devlet Başkanı konutu burası. Güven mektubu da burada sunuluyor.

Arabalarla geldik. Saatinde bizi bir salona aldılar. Üstü sac kaplı salon müthiş sıcak. Doğan Bey, önde durdu. Elinde güven mektubu, bekliyor. Ben de arkasında. Ter içindeyiz.

Salonun öbür ucunda bir kapı açıldı. Askeri üniformasıyla Gowon girdi. Arkasında da şişman, çok sevimli protokol memuru. Milli giysisiyle. Fakat telaştan kapıyı açık unuttu. İçerden Gowon'un çalışma masası görünüyor.

Gowon yerini alırken, kapının açık kaldığını göz ucuyla gördü. Kızgın bir tonla şişman protokolcuyu payladı:

"Ahırda mı doğdun sen?" (*Were you born in a barn?*)

Şişman Nijeryalı, kapının farkında değil, ilgilenilmiş olmaktan mutlu, cevap verdi:

"Hayır efendim. İbadan'da değil, Lagos'da doğdum." (*No Sir, not in Ibadan, I was born in Lagos.*)

(İbadan ve Lagos, Yorubaların –Batı Nijerya– en büyük iki kentidir.)

ÖLÜM GÜNÜ PARTİSİ

Eve geldim. Saat, öğleden sonra iki. Şaşılabacak bir şey! Yemek, hazır değil. Charlie, ortada yok. Benim ev işlerimi yapan genç, Charlie. Nijerya'da, yabancıların hepsinin Charlie gibi bir "houseboy"u vardır. Evin arkasındaki küçük odada, karısı ve şirin bebeğiyle oturuyor. Her gün, ikide eve gelirim. Yemek hazır olur. Şaşırdım. İlk kez oluyor.

"Bir şeyler bulur muyum?" diye buzdolabını karıştırırken karısı Esther geldi. Telaşlı:

"Master," dedi "Charlie çok hasta!"

"Ne oldu?"

"Bilmiyorum. Siz kahvaltı edip gidince, çamaşırları alır gelirdi. Bugün gözükmedi. Ben geldim baktım. Yerde yatıyordu. Yüzü sapsarı. Kardeşine telefon ettim. Geldiler. Arabayla hastaneye götürdük. Yatırdılar. Doktor bir şey söylemedi. Yarın sabah gelin dedi."

"Hemen gidelim Esther."

"Sokmuyorlar. Yoğun bakımmış orası."

"Peki. Sabah gideriz."

Sabah Esther'le ablası erkenden geldiler. Yedide hastaneye gittik.

"*Lagos General Hospital*" felâket bir yer! On binlerce hasta, bahçede, koridorlarda. Kadınlar:

"Biz burada bekleyelim Master," dediler. Bahçede kaldılar.

İçeri girdim. Koridorlarda yatan hastaların üzerinden falan atlayarak, yoğun bakımı buldum. Danışmada oturan kızın başına yirmi kişi birikmiş. Biraz itip kaktım, bağırdım çağırdım. Kız kızdı:

"Herkes gibi sıranızı bekleyin!"

Kimliğimi çıkardım:

"Bekleyemem. Ağır hastam var. Bilgi almak istiyorum."

"Adı ne?"

Söyledim. Kız kartları karıştırdı. Telefon etti. Bana:

"Bekleyin. Doktor, gelecek," dedi.

Biraz sonra Filipinli bir doktor geldi. Herkes üzerine gitti. O, bir numara söyledi: "Kim arıyor?" Hemşire kız beni gösterdi.

"Charlie mi?" dedim. "O numara, Charlie mi?"

"Evet! Siz kimsiniz?"

"Benim yanımda çalışıyordu Charlie. Ben Türkiye Büyükelçiliğindenim."

"Ben Türkiye'ye gittim," dedi doktor. "Çok güzel memleketiniz var."

"Charlie nasıl?"

"Charlie'yi kaybettik."

"Ne demek kaybettik."

"Öldü! Bu sabah beşte."

"Olamaz! Neden öldü peki?"

"Kalp."

"23 yaşında adam?"

"Her yaşta ölünür. Kalp bu!"

Çıktım. Esther, beni görünce yüzümden anladı. Çılgın gibi çırpınmaya, ağlamaya başladı. Ablası da. Bu Nijeryalılarda iç-sezi çok kuvvetlidir. Her şeyi sezinlerler.

Perişan halde döndük. Fakat, asıl trajedi, akşam başladı.

Evin bahçesine iskemleler koydular. Charlie'nin yakınları geldi: 30-40 kişi. Kadınlı-erkekli. Kadınlar, çoğunluk. Bir ağıt başladı: Yürekler paralayıcı. İniltiler. Hıçkırıklar. Acıklı ezgiler! Dayanılmaz bir şey! Ne uyumak mümkün, ne oturmak! Evden çıktım gittim; bir arkadaşta kaldım o gece.

Ertesi gece, aynı şey. Sekizde başladılar. Bir buçuğa kadar. Bu kez evde kaldım. Ama sabaha kadar uyku yok.

Bir gün sonra gene aynı yas! Dayanılr gibi değil! Sabah ol-

du. Yataktan kalkamıyorum. Hiçbir yerim kıpırdamıyor. Bir tek kasım işlemiyor. Felç! Ne kadar yattım bilmiyorum. Bir ara, "Öldüm mü?" diye düşündüm. Ama, ölünce beyin durur. Ölü adam düşünemez. Ben düşünüyorum. Kendimden geçtim.

Sarsılıyordum. Adımın söylendiğini duydum. Gözümü açtım: Peter! Benim komşu. İki gündür ses çıkmayınca, merak etmiş. Kapıyı zorlayıp girmişler. Bir de İngiliz doktor getirmiş. Perdeleri falan açmışlar. Oda bayağı aydınlık. Doktor, muayene etti. "Sinirsel" dedi. Artık her şeye "sinirsel" diyor bu doktorlar. Ama benimki gerçekten sinirsel. Herhalde.

Ben düzeldim. Fakat, her gün, evin kapısının önünde birtakım küçük taşlar, top yapılmış bezler, tahta parçaları buluyorum. Garip bir şey. Elçiliğin kavasına sordum. Aynı kabileden o da:

"Onlar 'Julu' Master," dedi. "Eve nazar değdi. Seni korumak için büyü yapıyorlar."

Birkaç gün sonra, kapı çalındı. Açtım. Güler yüzlü bir zenci genç. Sağ bacağı sakat.

"Benim adım *Sunday* (Pazar günü doğmuş) Master!" dedi.

"Ne istiyorsun?"

"Dün akşam, kabile toplandı. Size *houseboy* olarak beni seçtiler. Siz Charlie'ye çok iyi davranırmışsınız. Onun yerine beni gönderdiler."

"Peki, gel bakalım."

Lagos'tan ayrılincaya kadar Sunday baktı bana. Esther de arada geliyordu. O da ablasıyla oturuyormuş.

Aradan iki ay kadar geçti. Bir gün, Lagos dışındaki bir gece kulübünden dönüyoruz. Trafik zaten rezalettir. Burası, başka berbat. Yolu tıkamışlar. Dar bir sokağın üstünde, yüzlerce kişi darıs ediyor, şarkılar söylüyorlar. Palmiye şarabı içiyor, gülüyor, eğleniyorlar. Klakson çaldım. Yol açsınlar diye. Kimsenin aldır-dığı yok. Hiçbiri çekilmiyor. Bir kız geldi. Danstan terlemiş. Simsiyah yüzü pırıl pırıl. Giysisi yapışmış. Koca dudaklarıyla, iri dişleriyle gülüyor.

"Çalma," dedi bana. Sonra açık pencereden Julie'nin kolu-

nu yakaladı. "Çıkın, dans edelim," dedi. Julie korkuyla bana baktı. Afrikalılardan zaten ürküyor.

"Inelim," dedim. "Başka çare yok!"

İndik. "*Highlife*" müziğine uyarak dans etmeye başladık. Nijeryalılar zarıf, kıpır kıpır. Biz biraz beceriksiz kalıyoruz. Ama, müzik güzel. Terlemeye başladık.

Bizi indiren kız içinde palmiye şarabı olan bir sukabağıyla geldi. Uzattı. Julie istemedi. Ben içtim. Tam kıvamında bir palmiye şarabı. Ne çok taze, ne fazla beklemiş. Reçine kokuyor.

Kıza sordum:

"Biz ne kutluyoruz? Kimin partisi bu? Düğün mü?"

"Hayır, cenaze!"

Julie, paniğe kapıldı:

"Cenaze mi?" Elimden çekiyor, arabaya gitmek için. "Cenazeymiş!"

Kız, gene o sevimli haliyle gülüp duruyor. Ben de şaşırdım:

"Nasıl olur? Siz ölümlerde çok üzülüyorsunuz. Benim huseboy öldü. Üç gün, bahçede korkunç ayinler yaptılar. Ağıtlar yaktılar."

"Kaç yaşındaydı?"

"23"

"Zavallı çok gençmiş." Üzüldü, sonra açıkladı:

"Bu ölen, benim büyük anneannem. Seksenin üstündeydi. Biri, genç ölürse yas tutarız. Ağlarız. Bizimki gibi hayatını tam yaşadıysa, torunlarının çocuklarını bile gördüyse onu cennete uğurlarız. Şarkıyla, dansla, eğlenceyle. Güle güle gitsin!. Hadi, dans edelim!"

Kızla dans ettik.

Julie o günden sonra bir daha benimle çıkmadı.

GENEL VALİ'NİN TADI

Bu hikâyeye İngilizler çok gülüyorlar. Ama, tabii, mizah duyguları olduğunu göstermek için. "*British sense of humour*" onlar için kutsal bir kavramdır: Shakespeare gibi, çay saati gibi. Hoş, şimdi bunlar da değişti. Yenileri var: Liverpool futbol kulübü taraftarlarının dış sahalarda kavga çıkarıp adam dövmesi, öldürmesi gibi. Beatles müziği gibi. Ye-ye-ye!

Gülüyorlar mülüyorlar, sonra da "Amma uydurdun!" gibi ba-
kıyorlar. Bana ne? Ben uydurmadım. Ben başkasından dinle-
dim. İnandım. Anlatırım. Aksini savunan, kanıtlasın. Tarihi belge
çıkarsın ortaya! İşte hikâye:

Haşmetlû İngiliz Kraliçesi Victoria, Lagos'un alındığı habere çok sevinmişti: Topraklarında Güneş Batmayan İmparatorluk kuruluyordu artık. Yıl: 1851.

"*Her Highness*," daha 32 yaşındaydı. Kraliçe olalı 14 yıl olmuştu. O zaman kendi de bilmiyordu, tabii, 82 yıl yaşayacağını, 64 yıl kraliçelik yapacağını. Kraliçelik zor iştir. İnsanı yıpratır. Ama Victoria yıpranmayacak kadar sağlam bir bünyeye sahipti.

Adı bile Portekizce olan Lagos'un alınmasına çok sevindi. İngilizlerin denizleri kasıp kavuran, İspanyollara, Portekizlilere kök söktüren donanması gene büyük iş becermişti. Afrika'nın en kalabalık ülkesini ele geçirmişti. Sonraları epey dert çıkaracak olmasına rağmen bu Nijerya, Hindistan'dan sonra en önemli sömürge olmaya adaydı. Kraliçe, "Altın Sahil" denen, Batı Afrika kıyılarının en zengin, en büyük insan gücü, dolayısıyla en büyük esir pazarına sahip bu ülkeden çok ümitliydi. Sonraları, başta şıtmadan, pek çok İngiliz buralarda gömüldüğü için "*Beyaz Adamın Mezarı*" da denilecekti Nijerya'ya.. Lafı uzatmayalım.

Kraliçe Victoria, habere çok sevindi. 32 yaşında bütün enerjisi, pembe yüzünün gülücükler açan güzelliğiyle, buyruk verdi:

"En iyi yöneticimi gönderin oraya. Genel Vali olarak."

Sir Falanca'yı seçtiler. Dediği dedik, astığı astık, tam bir yönetici. Eton ve Cambridge'de okumuş, Hindistan'da bulunmuş. Mükemmel bir kriket oyuncusu, atbineri, enine boyuna, yukarı kıvrık bıyıklı, yakışıklı bir adam.

Yeni Genel Vali, Kraliçeden buyruğu alınca yola koyuldu. Zarif karısı ve çocuklarıyla vedalaştı. Onlar, Sussex'de kalacaklardı bir süre. Sir Falanca, Nijerya'ya egemen olunca yerel kabile şeflerini dize getirip malikhanesini kurunca, bin tane yerliyi uşak edinince, karısını çocuklarını, dadılarıyla hizmetçileri getirecekti.

Yola çıktı. Anlatılanlar da pek bilmiyorlar, ama, galiba ekim ayı falanmış. Gemi, İspanya açıklarından, Atlas Okyanusundan dönüp Benin Körfezi'ne girdiğinde oraların yağmurları çoktan bitmiş, kuru mevsim başlamış. Gana'da pek durmamışlar. İki-üç ay sonra falan Nijerya'ya varmış olmaları gerekliymiş.

Yalnız, yeni Genel Valisinden haber alamayınca, Kraliçe Victoria, huzursuz olmuş:

"Altı aydır bekliyoruz. Haber yok. Çabuk bir özel ulak çıkarın. Mesajımı götürsün."

Ulak, kapmış mesajı düşmüş yola. Kime vereceğini de çok iyi biliyor. Nijerya'daki yüzlerce kabilenin en büyüğü, oraların tek krallığı Benin'e. Benin Kralı, yüzyıllarca öncesinden, atalarından kalan tahtında oturuyor. Çamurdan yapılmış, görkemli sarayında. Kimse eline su dökemiyor. Etraf çamur olmasın diye. Öbür Nijerya kabileleri "*Oba of Benin*"'in adını duyunca titiriyorlar. Mızraklı silahşörlerinin çiğ aslan eti yediği bile söylüyor.

Haşmetlû Kraliçe Victoria'nın mesajı İngilizce yazılmış tabii. Elin yabancı Afrikalısının dilinde olacak değil ya. Kısa ve özlü: "*How is my Governor General?!*" (Genel Valim nasıl?)

Aylarca beklemişler ama, beklediklerine değmiş. Çünkü

cevap gelmiş. Oba of Benin, Victoria'yı cevapsız bırakmamış yani. Doğrusu, o da özlü yazmayı seven bir yöneticiymiş. Genel Vali hakkında sorulan soruya gelen mesaj, tek kelimeymiş:

"Delicious!." (Leziz!.)

Gerçi ilk Genel Vali olayı böyle sonuçlanmış ama, onun lezzetiyle Nijerya, sonradan çok tatlı bir büyük sömürge olmuş. İngilizler, yemeği de nükteyi de severler.

Delicious!

Beatles, kıvrak ezgilerinin ilhamını bu olaydan almış olabilir: Ye-ye-ye!

HELEN

Bir başkadır Lagos'un kadınları. Doğaya yakın olduklarından herhalde: Doğal, rahat, özgür, hatta "arsız" bile denebilir.

Bir gece İngiliz Başkâtibinin evindeyiz. Yemekli, danslı bir parti. Bir kısmı bahçede oturuyor. İçeride dans ediliyor. Işıklar cansız. Loş. Girdim, bakındım: Bir köşede, bir koltukta bir Nijeryalı kadın: Siyah üzerine siyahla bu kadar dişilik olur. Parlak, dar bir saten giymiş. Bacak bacak üstüne atmış. Son derece biçimli bacaklar. Bayağı da açık. Göğüs kesimi açık. Dekoltesi cömert. Yüz çizgileri iyi seçilmiyor. Çünkü karanlık. Yalnız iki sıra, bembeyaz diş. Belli gülümsüyor. Ben de güldüm.

"Burası dışardan serin," dedi. Yanına gittim. "Ben Helen," dedi. Kendimi tanıttım. Dans ettik. Yakın, sıcak bir dans. Soyadını da söyledi. Bakanlıklardan birinin müsteşarının karısı. Çok hoşuna gitmişim.

"Ben de çok beğendim seni," gibi çapkınca sözlere girdik.

"Yarın evine çaya geleyim mi?" dedi. (Sorulur mu ablacığım, buyur!) "Peki" dedim. Elimden yakaladı. Bahçeye çıktık. Çevreye bakındık. Birkaç kişi oturuyorlar orada: Siyahlı-beyazlı. Yanlarına gittik. "Bak Babs" dedi. —İsmi belki başka bir şey. Ben bütün Hristiyan Yorubaları Babatunde sanıyorum— "Bu Türk Maslahatgüzarı. Bu da benim kocam." Tanıştık. Biraz kuşkulandım. Bu acele tanıştırma nerden çıktı? O gayet rahat: "Sevgilim, —dedi kocasına— bu yakışıklı Türk, yarın bizi evine çaya davet ediyor."

Bizi?! "Biz" de nereden çıktı? Niye çoğul oldunuz hanımefendi? Kocasını pek sevindi.

"Ne kadar nazik. Çok iyi olurdu. Ama biliyorsun, yarın pazar, çaya –bilmem kimlere– gideceğiz."

Ben rahat bir nefes aldım. Durup dururken, müsteşarı çayla mı ağırlayacağız? Kadın, beni elimden yakaladı gene: "Gel dans edelim. Tanıştırma faslı bitti." –Sanki ben istemiştim?– Epey dans ettik: "Ben sana yalnız gelirim," dedi.

Birkaç gün sonra öğle uykusundan kalkmışım. Geldi. Yanında bir genç kadın. Yeğeniymiş. Birer cin-tonik istediler. Helen, biraz sonra kalktı. Tuvaleti sordu. Gösterdim. Giderken, yeğeninin arkasından, bana, eliyle "gel" işareti yaptı. Gittim. Tuvalete girdi, oturdu. Bir taraftan işini ediyor, bir taraftan anlatıyor: "Yeğenim takıldı, atlatamadım. Ben sana yarın geleceğim olur mu?"

Olur tabii! Emir kuluyuz: Ne dense yapıyoruz! Çıkıp gittiler. Ertesi gün yalnız geldi gerçekten. Birkaç kere daha geldi. Her seferinde, giderken "Akşam misafirim var" diye birkaç şişe içki götürüyordu. Bayıldım ben Helen'e.

SEKS ÜZERİNE BİR KOMEDİ

Londra'da Tiyatro Okulundayım (1960). Bir cuma akşamı, dersler bitti. Sahne (Acting and Production) Hocamız Asseo, şunları söyledi:

"Bakın, İngiltere'de başlayan bir tiyatro akımı çağdaş tiyatroyu etkiledi. 'Öfkeli Gençler – *Angry Youngman*' bütün dünyanın dikkatini yeniden İngiliz tiyatrosuna topladı. John Osborne'un 'Öfke – *Look back in Anger*' piyesindeki Jimmy Porter, İngiltere'nin kalıplaşmış bütün kurumlarına saldırıyor. Öfkeli gençler akımına Arnold Wesker, John Arden, Michael Hastings de katıldı. Yazdıkları oyunlar, birçok dile çevrildi. Bir moda akımın içindeyiz. Oysa, dünya tiyatrosunda Jimmy Porter ilk öfkeli genç değildir. I. Elizabeth ve Victoria devri oyunlarını tarayın. Pazartesi günü, sizden öneri bekliyorum. Geçmişteki öfkeli gençlerden örnek göstereceksiniz. Dört tanesini seçeceğiz. Yarımşar saatlik bölümler halinde yıl sonu temsilleri olarak oynayacağız. Sahne dersleri notlarınızı buna göre vereceğim. Bütün hocalarınız da seyredecek. Bitirme derecenizi etkileyecek, ona göre. Hafta sonunda iyi düşünün. Pazartesi hepinizden örnek istiyorum."

Asseo, Yahudi asıllı bir İngiliz. Yıllarca İngiliz sahnelerinde çalışmış. Doğrusu bu fikri çok iyi bulmuştu. O gidince çocuklarla biraz konuştuk. Hemen hepsi Shakespeare'den kişileri düşünüyorlar.

Ben değişik bir şey bulmalıydım. Zaten sınıfta anadili İngilizce olmayan bir ben varım. Bu handikapı kapatmalıydım.

Pazartesi, Asseo, sormaya başladı. Tahmin ettiğim gibi öğrencilerin hepsi Shakespeare'den, öfkeli genç tipleri söylüyorlar.

Tabii, başta Hamlet, sonra Mercutio, Romeo, Laertes, Othello, hatta krallar; III. Richard, IV. Henry sıralanmaya başladı. Bir ikisi Oscar Wilde'dan, Bernard Shaw'dan örnek verdiler. Ben sona kalmıştım. Asseo bana döndü. Biraz da ümitsiz tonda:

"Sen de Hamlet mi diyorsun Ergun?"

"Hayır," dedim. "Önce bilmek istiyorum, ille de öfkeli genç adam mı olacak?"

"Ne demek o?. *Angry Youngman* demedim mi?"

"İşte onu soruyorum. Kadın olmaz mı? Niye *Angry Young-woman* olmasın. Ayırım yapmamız şart mı?"

Kızlardan onaylar tonda sesler yükseldi. Hiçbiri bunu düşünmemiş. "Niye olmasın? Ergun doğru söylüyor," dediler.

Asseo bana döndü gene:

"Kim var bakalım öfkeli genç kadın?" Biraz düşünüp kendi buldu hemen: "Katherine mi?" (*Hırçın Kız*'daki genç kadın. Sonra, "*Kiss me Kate*" diye müzikali yapılan oyun.)

Ben, hemen çıkarmadım ağızımdaki baklayı. Sordum:

"İngiliz tiyatrosundan olması da mı şart?"

Asseo daha çok şaşırdı:

"Ne demek istiyorsun sen? Kimi öneriyorsun?"

"*Lysistrata!*" dedim birden.

Bir sessizlik. Asseo da şaşırdı. Hiç beklemiyormuş. Sınıftan "O da kim?" gibi sesler. Asseo, emin olmak için tekrarlattı:

"*Lysistrata* mı?"

"Evet. Hani, Aristofanes'in klasik komedyasındaki genç kadındır. Atina-Isparta arasında süregelen savaşı bitirmek için kocalarıyla yatmamayı önerir. Kadınlar direnirler erkeklere ve barışı sağlarlar. *Lysistrata*, öfkeli genç değil mi? Yaptığı, başkaldırı değil mi?"

Asseo, fikri beğendi belli ki. Ama, önceden düşünemediği için birden teslim olmak istemedi. Yanlışımı bulacak:

"*Layzistrata* demek istiyorsun?" (Burada telaffuza sığınarak kaçamak yapıyor. İngilizler "Ly"ı "Lay" olarak söylerler. Ben "Li" diyordum.) Ama, direndim:

"Lizizstrata demek istiyorum. Yunanca öyle okunur. İngiliz değil ki o."

"Biz İtalyan olduğu halde Romeo'ya Romio, Danimarkalı olduğu halde Hamlet'e Hemlit deriz."

"Onlara dersiniz. Çünkü yazarı Shakespeare, İngiliz. Oysa, Aristofanes Yunanlı. Ad da Yunanca telaffuz edilmeli."

Asseo direnişimi beğenmişti. Efendilik göstermeye başladı:

"Haklısın! Lizizstrata da yerinde bir öneri. Bundan bir bölümü sen seç. Kadronu da kur. Sen sahneye koyacaksın."

Dünyalar benim oldu. Arkadaşlar kutladılar. Hele kızlar! Bayıldılar bu fikre.

Sahneyi seçtim. Oyuncu olarak arkadaşlarımı da. Zaten bütün sınıf rol alıyordu. Hele kızların hepsinin rolü var. Listeyi Asseo'ya verdim. Rol dağılımları asıldı. Teknik kadroyu Asseo görevlendiriyor. Rejisör olarak beni yazmış. Dekor, giysileri hazırlayacak olanlar da kız arkadaşlar. Bir de "S.M." yazılı. Karşısında Brian'ın adı var. Brian, Galli. İngilizlere göre daha erkek tavırlı, kızlarla da yakınlık kurmayı seviyor. Ama bu "S.M."i kimse anlamadı. (Aslında bizde "Sahne Amiri" denilen teknik bir kişi: *"Stage Manager."* Giriş çıkışları, uygulamaları düzenler.)

Listenin başında toplandık, konuşuyoruz. Brian şordu:

"Bu S.M. de ne oluyor?" Kızlardan biri döndü, muzip tavırla:

"*Sex Maniac* demek o. Senin adını yazınca karşısına da kişiliğini yazmışlar."

Bundan sonra Brian'ın lakabı "Seksmaniyak" oldu. O bundan şikâyetçi değil de, oyunda rolü yok diye bozuluyor. Üstelik Lysistrata'yı gene Galli bir kız olan Eira oynuyor. Güzel de bir kız Eira.

Brian,

"Ah!" diyor. "Ben sahnede olacaktım ki, bak, Eira bana direnebilir mi?"

Piyesin ilk bölümünü seçtim. Lysistrata'nın kadınları toplayıp kocalarına yanaşmamaya ikna ettiği sahne. Sınıfta iki Amerikalı var. Onlar İspartalılar oldu. Çok da yakıştılar.

Bir ön bölüm koydum. "*Never on Sunday*" müziği ile erkekler geliyorlar. Karşılıklı savaşıyorlar. Kadınlara dönüyorlar. Onlar itiyor erkekleri. Sonunda erkekler mecbur olup, kargılarını kırıyor. Daha başlangıçta, sınıfın oğlanları beyaz Yunan tünikleri içinde "Pazarları Asla" müziğiyle ortaya çıkınca, başta hocalar, bütün seyirciler gülmekten kırılmaya başladı. Oyun da başarılı oldu, sahneden çok iyi not aldım.

(Sonradan bu oyunu Türkçeye çevirdim. Koro sahneleri manzum olarak. Devlet Tiyatrosu Türkçesini beğendiye de "Yunanca orijinalinden yapılmamış" gerekçesiyle oynamadı. Necedan yapıldığı belli olmayan bir çeviriyi oynadılar. Hiç tutunmadı. Mahir Canova, sağ olsun, benim çeviriyi Konservatuvarda oynattı. Ben dışardaydım, göremedim. Arsen Gürzap, Alev Sezer, Can Gürzap'lı ekip büyük başarı kazanmış. Yıllar sonra Mahir Canova, İstanbul Devlet Tiyatrosunda gene sahneye koydu. Gene göremedim. Ama çok beğenildi. Hepsi yıldız oyuncu olan aynı Konservatuvar ekibi oynuyordu.)

Seks üzerine yazılmış ilk komedi olan "*Lysistrata*"nın serüveni bu. S.M. Brian orada olsaymış, kadınlar dayanamazmış.

Laf!

KENDİLERİNDEN SANDILAR

Kara Afrikalı, ırk ayırımına çok kızar. Bu işi de o kadar ileri götürmüşlerdir ki, beyaz ırkın "üstün ırk" kuramına karşı "kara ırkın üstünlüğü" sloganını ortaya atmışlardır. Zamanla da buna inanmış, kendileri önyargılı olmuştur. Nitekim, "Siyah güzeldir – *Black is beautiful*", "Kara kuvvet en güçlü kuvvettir– *Black power is the most powerful power*" gibi sloganlar ortaya atmışlardır.

Sezgileri son derece güçlüdür. Bir beyaz adamın gözlerinden anlarlar, siyah ırka karşı önyargılı olup olmadığını. Bu sezgiyi en aydın Nijeryalıdan en ilkel kavimden gelen "*bushman*"ine kadar hemen bütün Nijeryalılarda gördüm. "Bushman" sözü de başlangıçta, masum anlamda kullanılmasına rağmen, sonradan beyazlar tarafından hakaret gibi kullanılmaya başlanmış. Benzetmek gerekirse, bizdeki "orman kaçkını" gibi olmuş. Onun için bir beyaz, bunu ağzından geçirirsa, başı gerçekten derde girer. Bir de Afrikalıların en kızdıkları söz "*stupid*"dir. Bir beyaz, Nijeryalıya "stupid" demeye görsün. Çanından bile olabilir. Bu durumda en iyisi, kızdığı zaman, "Beni budala mı sanıyorsun?" demek.

Nijerya'ya gittiğim ilk günden başlayarak onları sevdim. Özellikle Yorubaları. Neşeli, yaşamayı seven, hiçbir şeyi dert etmeyen insanlar olarak buldum. Ayrıca, kadınları kıvrak, ateşli, hep iyimser ve gülecendir. Nefis dans ederler. Yumuşak biçimli vücutları vardır. Siyahlar da benim onları sevdiğimi hemen anladılar. Bu yüzden başım derde girmedi diyebilirim. Ama, bana "Bu maymunların nesini seviyorsun? Leş gibi kokuyorlar. Hırsız, ahlaksız kişiler" diyen beyaz arkadaşlarımdan çok belalar geçirdi-

ğini de gördüm. (Bu koku hikâyesi doğrudur. Terleyince kötü kokarlar. Ama, bunu bildikleri için günde iki-üç kere duş yaparlar. Hele beyazlarla birlikte olacakları vakit. Fırsat bulamadıysa, yandık. Burnumuz düşer.)

İki olay oldu ki, kendim için "şerbetli" diyebileceğim türden. Amerikalılar (Özellikle Güney ABD'liler, başta da Teksaslılar.) epey hırpalandılar. Birincisi:

Şehir merkezinde Bağımsızlık Günü dolayısıyla geçit yapılıyor. Bize, kaldırımda koltuklar, iskemleler dizmişler. Savaş içindeyiz ama, askerler değil, geçite katılanlar. Kabileler. Lagos'ta hiç görmediğimiz, filmlerden bildiğimiz gerçek "bushman"leri o zaman gördük. Belden yukarısı çıplak, yüzleri boyalı, ellerinde kargılar, ayaklarında ziller. Garip sesler çıkararak, zıplayarak, dans ederek geçiyorlar. Bir kabile gelirken uyarıldık. "Kesinlikle fotoğraf çekilmesin!" Bunlar, fotoğraftan "Juju" (Büyü) yapıldığına inanırlarmış. Kabilenin başına felâket geleceğini sandıkları için de hiç hoşgörü göstermezlemiş.

Fotoğraf makineleri saklandı. Bu kabile, korkunç bakışlarıyla bizi süzerek, dans ederek geçmeye başladı. Arkamda Japonlar oturuyor. Japon meslektaşlarımız fotoğraf çekmeden duramaz. Ensemde "Fırt, şırık" diye sesler duydum. İçimden "Eyvah" dememe kalmadı, onları gören ve ön sırada oturan bir Amerikalı, pat diye fotoğraf makinesini çıkarıp çekmez mi? Anında kıyamet koptu. Kabile "Beyazlar"a saldırdı. Polisler coplarla onlara karşı girişti. Toz-duman, vurmalar, vurulmalar! Coplar, kargılar işliyor. Fotoğraf makineleri parçalandı. Başta Amerikalılar, sonra Japonlar, epey beyaz, dayak yedi. Ve.. ben orada hiç kıpırdamadan oturuyorum. Kılıma dokunmadılar. Burnum bile kanamadı.

Sonradan anlattığım şehirli Nijeryalı arkadaşlarım, "Seni kendilerinden sanmışlardır," diye dalga geçtiler.

İkinci olay da stadyumda oldu.

Profesyonel güreş dedikleri gösteri düzenlenmişti. Futbol sahasının ortasına ring kurmuşlar. Biz ringten beş metre kadar geriye dizilmiş iskemlelerde oturuyoruz. Tribünlerde 7-8 bin Ni-

jeryalı var. Günün en büyük gösterisi bir beyazla, bir zenci arasında. Beyazın adı "*Attila the Hun*" (Sonradan öğrendim Lübnanlıymış), zencinin adı "*Black Tiger-Kara Kaplan*" (Amerikalı), Oyun sırasında, Attila, Kara Kaplan'ı savurdu. Gitti, ringin köşesine dikilmiş elektrik direğine kafasını çarptı. Başı yarıldı ve oyun gereği olmayan kanlı bir sahne ortaya çıktı. Kara Kaplan, iki büküm, kanlar içinde.

Tribündekiler çok kızdılar. Bir beyaz, bir siyaha gaddar davransın ha? Hepsi sahaya indiler. Yumruklar havada. "Kara kuvvet" feryatları, tempolu danslar başladı. Lübnanlı Attila, çok fena hırpalandı. Fakat hırslarını alamadılar. Bizim oturduğumuz yere saldırdılar. Gene Amerikalılar, bu sefer İngiliz ve başka beyazlar da epey dayak yedi. Gene bana dokunmadılar. Elimi kolumu sallaya sallaya çıktım, arabama bindim, gittim.

Herhalde doğru: Afrikalılar beni kendilerinden sanıyorlar. Ya da... ben şerbetliyim. Hiç olmazsa Nijerya'da.

SAVAŞ İÇKİLERİ

1968'de Biafra savaşının en kızgın günleri. Danimarka'dan ısmarladığım içkiler limana gelmiş. Her zamanki gibi Dışişleri'nden aldığımız ayrıcalık kâğıdı ile şoförü gönderdim. Gitti, geldi. Vermemişler.

"Ticaret Bakanlığı'ndan ithal izni istiyorlar," dedi.

"Olur mu öyle şey? Sen anlamamışsındır."

"Yemin ederim Master. Öyle dediler."

"Ticaret Bakanlığı?"

"Evet."

"Dışişleri değil."

"Değil."

Telefonla Dışişleri Protokolü'nden sordum.

"Doğru," dediler. "Yeni karar alındı. Ticaret Bakanlığı ithal izni verecek."

"Diplomatlara?"

"Evet."

"Bütün büyükelçiliklere?"

"Evet."

"Böyle şey olur mu?"

"Elimizden bir şey gelmez."

"Ticaret Bakanlığı'nda en yetkili kim?"

Müsteşarmış. Adını verdiler. Randevu aldık. Ertesi gün, öğleden sonra ikide gittim. Lagos'da *siesta* saati. Garip bir şey: Ticaret Bakanlığı'nda herkes çalışıyor. Savunma Bakanlığı bile uyur o saatte.

Müsteşar, şişman, güler yüzlü. Belli ki Yoruba. Yani Batı Nijeryalı. Onlar böyle neşelidir. Buyur etti.

Lafa sitemle girdim:

"Sayın Müsteşar, ben ticaret ataşesi değilim. Ticaret Bakanlığına gelmem ağırımaya gitti."

Şişman Yoruba'nın gülücüğü gitti. Hiç de hoşlanmadı. Koca, beyaz dişler, koca dudaklarla kapandı. Gözkapakları açıldı. Kanlı koca göz akları çıktı ortaya.

"Nedenmiş o?"

"Çünkü ben diplomatım. Dünyanın her yerinde, diplomatlar dışardan içki getirirler. Gümrüksüz sokarlar. Bunun için Dışişleri Bakanlıkları izin verir. Ticaret Bakanlığının izin verdiği görülmemiş. Tüccar değiliz ki biz?"

"Bizim kuralımız bu. Alışırırsınız."

"Bunu biz Türkiye Büyükelçiliği diye yapıyorsunuz herhalde."

"Ne demek bu? Bizim Türklerle ne alıp veremediğimiz olsun?"

"Türkiye'de Büyükelçiliğiniz yok. Misilleme yapamayız."

"Yapsanız, ne fark ederdi?"

"Nijeryalı diplomatları da biz zorlardık. Kıyamet koparırlardı."

"Koparsınlar! Savaş oluyor zaten. Burda kıyamet kopuyor. Orda da kopsun."

"Amerikalılara, İngilizlere, Sovyetlere yapamazsınız."

"Hepsine yapacağız! Bizden ithal müsaadesi alacaklar."

"Sahi mi?"

"Tabii." Masasının üstünde yığılı otuz-kırk kadar dosyayı gösterdi. "İşte, bunlar izin bekleyenler. Her millet var."

"Herkes dosya mı açacaksınız? Ticaret Bakanlığında?"

"Evet, her diplomata! Hem bakın, ben size bir şey söyleyeyim. Boşa konuşmayın. Sizin dosyanıza baktım. İki üç kasa içki ısmarlamışsınız. Yarın, adamınızı gönderin. İthal izniniz vereyim."

"Teşekkür ederim Sayın Müsteşar. Ama ben işin prensibindeyim."

"Ne prensibi?"

"Diplomatlar, Ticaret Bakanlığından izin almamalı."

"Alır. Anlamıyor musunuz? Savaşta biz. Millet kırılıyor."

"Ne olursa olsun. Viyana Sözleşmesi var. Diplomatik ilişkileri düzenler."

"Varsa var, ne dedim ben size? Yarın gönderin adamınızı, alın izniniz."

"Peki size külfet getirmiyor mu bu? O kadar işinizin arasında bir de diplomatların içkileriyle uğraşıyorsunuz?"

"Getirmiyor."

"Ama.. Sayın Müsteşar.." derken sözünü kesti.

"Uzatma be kardeşim. Biz bu kararı Türk Başkâtibinin 30-40 şişe içkisi için almadık."

"Ya.. Peki.. Ne için aldınız?"

"Afrikalı kardeşlerimizi önlemek için. Üç aydır şilepler dolu su içki getiriyorlar. Karaborsa fiyatları bile düştü. Bir komşumuz ülkenin elçisi 10.000 şişe viski getirtti. Ne demek bu biliyor musun? Bir aydır Nijerya'nın otelleri, barları, lokantaları, diplomatik ayrıcalıklı viskileri satıp duruyorlar. Tamam mı?"

Kalktım. Elini sıktım. Özür diledim. Gene koca dişleri meydana çıktı, sırıttı:

"Yarın, iznini aldırmaı unutma!"

SECRETARY

Helsinki Konferansı öncesinde bir yığın yazışma yaptık Ankara'yla. Her şey en ince ayrıntısına kadar düzenlendi. En önemli konumuz Kıbrıs. Makarios'un konuşmasında Kıbrıs'la ilgili olarak Türkiye'ye sataşması kesin. Bizim Başbakanın (Demirel) konuşmasında ona cevap vermesi gerekli. Seçenekli metinler hazırlanmış. Bunun için de konuşma sırası Makarios'dan sonra olmalı. Talimat verdiler. Gidip Konferans İcra Yürütme Sekreteri Finli, Büyükelçi Iloniemi ile görüştüm. Konferansın başlamasından iki gün önce, Iloniemi bana, Makarios'un 19.sırada konuşacağını söyledi. İkinci gün sabah saat 11'de oluyor. Iloniemi, tam tipik Finli. Soluk sarı yüzlü. Kafası ustura ile kazınmış. Kekkonen modeli saçsız, dazlak. (Cumhurbaşkanı Urho Kekkonen de öyle yapıyordu) Finliler aynı konuyu seksen kere konuşurlar: Sonunda emin olduk. Mutabık kaldık. Türkiye'ye 23. sırayı aldım. Böylece araya yemek paydosu da giriyor. Makarios'un konuşmasına göre cevap verilecek. Her şey yolunda.

Konferansın ilk günü, öğleden sonra, bizim Genel Sekreter Şükrü Elekdağ beni çağırdı. Heybetli vücudundan beklenmeyen o madeni ince sesiyle: "Üstadım, duydum ki, Makarios bizden sonraya sıra almış. Kıbrıs'ın sırasını değiştirmişler. Aman, araştırın!" dedi.

Konferans devam ediyor. Koca Finlandia Talo'da keloğlanı nerden bulacağım? Bir iki görevliye sordum. Sonunda biri bildi: "Şu anda odasında. Çalışıyor."

"Odası nerde?"

"Sahnenin arkasında Yürütme Sekreterliği büroları var. Orda sor, bulursun."

Düştük yola. Gerçekten sahnenin arkasında. Koridorlar üzerinde bir yığın oda var. Otel gibi. Konser ve tiyatrolarda soyunma odaları. Konferansta hepsini büroya çevirmişler. Biri, "Iloniemi'nin odası şu koridorun ucunda," dedi. Bembeyaz, pırıl pırıl koridordan yürüdüm. Tam karşıki odanın kapısında iki dev adam duruyor. Ellerini göğüslerine kavuşturmuşlar: İki metrelik "*Goril*" ler. Gittim önlerinde durdum: Guliver Devler ülkesinde. Kollarını indirdi biri. Tepemden bir ses: "*What do you want?*" Gayet kararlı:

"I want to see the Secretary."

Birbirlerine baktılar. Göğsümdeki karta baktılar. (Kırmızı kartımız var. Heyet üyesi kartı.)

"O.K.! Get in!"

Kapıyı vurdum, girdim, bir adım attım. Ve.. gördüm ki..

Ortada yuvarlak bir sehpa: Üstünde kâğıtlar. Karşılıklı iki kişi oturuyor. İkisi de bana bakıyorlar: Biri Kurt Waldheim, öbürü Henry Kiessinger. Gerçekten ikisi de *Secretary*: Biri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, öbürü ABD'nin "*Secretary of State*"! Ama ikisi de benim aradığım *Secretary* değil.

Henry Kiessinger, çatallaşmış, bozacı sesiyle, madeni sordu:

"Yees?"

"Özür dilerim, yanlış yere geldim," dedim. Çıktım. Gorillerin yüzüne hiç bakmadan yürüdüm. Dışarda bekledim. 15 dakika sonra iki sekreter de çıktılar. Gorillerle birlikte. Aynı koridora girdim. Girdiğim odanın bitişiğindeki kapının üstünde bir kart gördüm. "*Executive Secretary*." Girdim. Iloniemi'ye sordum. Makarios'un sırası değişmemiş. Bizim de değiştirmemize gerek yok.

Ne çekiyorsak, *güvenlik*'ten çekiyoruz.

YAKA KARTI

Şu kimlik belirten yaka kartları ne zamandır var, bilmiyorum. İlk, Genelkurmay'da yedeksubaylık yaparken takmıştım. Yararlı bir şey. İlk karşılaştığınız birinin adını görüyorsunuz. Fotoğraflar pek sahibine benzemez, sizi kuşkuya düşürür. Ama, olsun. Hiç olmazsa adı ve unvanı hakkında bilgi verir.

Bu kartların en geniş uygulamasını İsmet Paşa'ya suikast yapıldığında gördük.

Mesut Suna adında, akıl dengesi bozuk biri, Başbakan İnönü'yü öldürmek istedi. Başbakanlık makamından çıkarken birkaç el ateş etti. İsmet Paşa'ya bir şey olmadı. Olan bize oldu. Bizim Bakanlık, Başbakanlık binasına bitişik. (O zamanlar şehir dışına sürgün edilmemiştik.)

Suikasttan sonra Başbakanlık çevesinde çok sıkı önlemler aldılar. Yargıtay'ın önünden başlayarak karşı kaldırımlara da ikişer metre aralıkla silahlı askerler dizdiler. Yaka kartı takmayan kimse geçemiyor.

Mevsim kış. Ankara'nın dondurucu ayazı. Bakanlıktaki arkadaşlardan biri, geç kalmış, koşar adımlarla Milli Eğitim Bakanlığı ve Yargıtay'ın arasındaki yoldan geçiyor. Tam karşıya geçecek: Kaldırımdaki asker, tüfeğini doğrultup:

"Yasak!" diyor.

"Ben Dışişleri memuruyum."

"Nerde kartın?"

Arkadaş cebinden kartını çıkarmaya çalışıyor. Tabii atkı, palto falan derken gecikiyor. O sırada bir köylü vatandaş, yanlarından geçip gidiyor karşıya doğru. Bizimki, kartını donmuş elle-

riyle paltosunun yakasına iliştirmeye çalışırken asker de onu izliyor. Arkadaş geçen kişiye gösteriyor.

"Kardeşim, beni bu kadar uğraştırıyorsun? Ona niye kart sormadın?" Anadolu tosunu en "*makul*" cevabı veriyor:

"Sen belli ki memursun. Kařtın vardır. Onun haline bakšana. Garibin biri. Onda kart mı olur? Ne takacak ki?"

ARAM USTA

Aram Usta'yı 1978 yılında, Karlsruhe Başkonsolosu olarak göreve başladığımda, orada kavas olarak buldum. Resmi kayıtlarda adı Aran Çilingiroğlu idi, ama kimse onun ne bu adını, ne de soyadını bilirdi. Aram Usta'ydı o.

Kısa boylu, fakat son derece dinç ve atletik bir vücudu vardı. Elliye gelen yaşı, tepesindeki saçları tümüyle bitirmiş, yanda kalanları da ağartmıştı ama dinçliğine, enerjisine ve büyük becerisine, düş gücüne hiç olumsuz etki yapmamıştı.

İstanbul'da, önce baba mesleği çilingirlik yapmış, sonra Ermeni patriğinin şoförü olmuş Bursalı Müslüman bir kızla evlenerek Almanya'ya gelmişti. Nürnberg Başkonsolosluğunda, sonra da Karlsruhe'de çalışmaya başlamıştı. Ücret bordrosundaki kadrosu kavas (dış temsilciliklerde odacı karşılığı) gözüküyordu ama, Aram Usta, konsolosluğun her şeyi idi. Çilingirliğine hiç gereksinmemiz olmadı. Fakat arabadan çok iyi anlardı. Motor bilgisi bir yana, son derece usta bir kaportacıydı. Marangozdu. Elektrik tesisatı arızalarını yapardı. Boya-badana işlerinde onun kadar titiz, temiz ve zevkli bir usta az bulunur. Halı döşer, perde takar, su tesisatı onarır, aklınıza ne gelirse, söyleyin, onu yap-sın!

Biraz aksi huyluydu. Yağcılıktan da hiç hoşlanmaz. Önce-leri beni de tarttı. Baktı, emir vererek değil, gönlünü alarak iş yaptırıyorum. Artık yoktan var ederek "mucize" derecesinde iş-leri başarıyor.

Cumartesi günleri, Almanya'daki başkonsoloslukların en yüklü iş günleridir. İşçiler, hafta içinde izin almak ve saat ücreti kaybetmemek için cumartesileri gelmeyi yeğlerler. O gün binler-

ce işlem yapılır. Ana-baba günü olur. Masadan masaya koşan, çoluklu çocuklu işçiler, saatlerce beklemek yüzünden durmaksızın hırçınlaşırlar, sıra kavgası yaparlar.

Çalışma arkadaşım Gönül Dalyanoğlu'nun önerisiyle cumartesi günleri işe başlama saatini önce 7.30'a, sonra 7.00'ye aldık. Aram Usta, çarşıdan birtakım tahtalar, formikalar aldı. Konsolosluğun içine çok kullanışlı, mükemmel bankolar yaptı. Band sistemi uyguluyoruz. Vatandaş, sırası gelince giriyor, işini yaptırıyor, bankodan memurları izleyerek, harcını yatırıyor, makbuzunu alıyor, mühür basılıyor, imza atılıyor, pasaportunu ya da evrakını alıp gidiyor.

Sıra numarası verme işini de Aram Usta düzenledi. Pasaport, noter, askerlik, evlenme gibi çeşitli servislere ayrı renkte, numaralı kartlar yaptı. Sabah 5'de giriş kapısının yanındaki gişe gibi penceresini açıyor, numara dağıtmaya başlıyor. Vatandaşa önce ne işi olduğunu soruyor. Sonra gerekli belgeleri olup olmadığını. Hatta ödeyeceği harcı bile söylüyor. Vatandaş sıra kartını alıyor, kalabalık yapmamak için ayrılıyor. Çayını kahvesini içer, alışverişini yapar. Bilir ki, sırası gelince içeri alınacak, 10-15 dakika sonra da işi bitecek. Çok vatandaş bana dedi ki: "Konsol Bey, kapıdaki aksi ihtiyardan çok memnunuz. Bir de biraz daha yumuşak konuşsa."

Aram Usta'ya vatandaş daha güler yüzlü davranmasını söyledim. Kızdı: "Beni onlara dalkavuk tuttun?"

Bu ünlü cumartesileri, 24 memur sabah 7'de işe başlıyorlar, yemek paydosu vermeden, iş bitinceye kadar çalışıyorlar. Hepsi saat gibi çalışan memurlarımı her zaman anarım. Gıkları çıkmıyor. Fakat bir yandan üzüldüyorum. Çalışırken bir-iki bisküvi ya yiyor, ya yemiyorlar. Akşam 17'de falan iş bitiyor, ama memurlar da bitiyor. Aram Usta'ya dedim ki:

"Bodrumda senin atölyen ve arşiv var ya."

"Eee?"

"Bu cumartesi oraya biraz peynir, salam, sucuk, bira falan al da iş bitince çocuklarla yemek yiyelim."

"Ben meyhaneciyim?"

"Saçmalama Aram Usta, bir iki lokma ikram etmek meyhane-
cilik mi? Karnım acıkıyor."

"Sana hazırlarım. Onlara olmaz."

"Onları da istiyorum. Her türlü iş kanunu kuralının dışında
çalışıyorlar. Onlara teşekkür etmek, ikramda bulunmak istiyoro-
rum." Para çıkarıyordum. Ona da kızdı:

"Sokma boğuna elini cebine! Sen hacı ağasın? Madem on-
lar da yiyecek, ben onlardan para toplarım."

Gerçekten herkesten onar Mark mı ne toplamış. Kâğıt ta-
baklar, bardaklar almış. Bir sofraya donatmış. Memurlar, kadınlı-
erkekli hayran kaldılar. Çok memnun oldular. Biralar içilmeye
başlandı. Yarım saat sonra Aram Usta hem hizmet eder, hem
herkesi paylayarak servis yaparken bağırdı:

"Susun bakalım!" Herkes sustu. Aram Usta, "Size bu sofrayı
kurma inceliğini gösteren Başkonsolosumuza ikramda bulun-
mak istemezsiniz?"

"İsteriz, tabii!" dediler.

Aram Usta gitti, arşiv rafının arkasına sakladığı bir şişe ra-
kıcı getirdi, yanında cam bardakla bana uzattı:

"Buyur beyim."

"Sağ ol Aram Usta. Ama, arkadaşlar içmez mi?"

"Onlar içmez."

"Olur mu Aram Usta? Benim boğazımdan geçmez. Hem
tatil başladı artık."

"İçmezler."

"Yahu, bari Gönül Hanım içsin. O da ikinci Başkonsolos."

Duraladı Aram Usta. Gitti bir cam bardak daha getirdi:

"Gönül Hanım da içsin."

Öbürlerine vermedi. Ama sonraki haftalar Aram Usta'yı yu-
muştattık. İzin çıktı. İsteyenler rakı da içti.

Bu bodrum akşamları gelenek haline geldi. Aram Usta içini
dekore etti. Nerden bulmuşsa bir kotra dümeni bulup asmış. Bir
oto radyosunu eski bir aküye bağlamış, müzik çalıyor. Baş kö-

şeye güzel bir Atatürk resmi. Altında benim resmim. Benimki vesikalık, ama olsun. Memurların eşleri de geliyordu.

Aram Usta, eşimi benden çok sever. "Jale Hanımcım" der başka demez. Ben arada biraz sesimi yükseltecek olsam, "Sen sanki daha iyi bilirsin? O dış doktordur. Karışma sen!" diye susturur.

Benim bir Volvo'm var, hanımın kaplumbağa VW'si. Bir gün evin bahçe kapısından girerken dönememiş, biraz da hızlı gelmiş. VW'nin o tombul çamurluğu haşat. Aram Usta'yı çağırmış. Ter içinde çamurluğu söküyor. Ben Jale'ye söylendim:

"Sen kendini jet pilotu mu sanıyorsun? Öyle hızlı gelinir mi?" gibilerden bir şeyler söyledim. Aram Usta bir şey demedi ama, içerledi.

Çok az para harcayarak kaplumbağayı onardı. Boyadı, eskisinden güzel oldu.

Büyük söylememeli. Birkaç ay sonra, aynı şey benim başıma geldi. Kapı sahiden darmış. Dönemedim. Volvo'nun çamurluğunu çizdim. Aram Usta'yı çağırdım. Baktı baktı, öyle keyflendi ki:

"Sen kendini jet pilotu sanırsın? Nasıl? Jale Hanımcıma laf edersin? Al işte. Sen jet pilotusuun sankii?"

Bu arada Ermeni Örgütü ASALA'nın bilinçsiz, gözüdünmüş katil teröristleri en sevdiğimiz, güzide arkadaşlarımızı vuruyorlar. Aram Usta, her seferinde bizden üzgün: "Kahpeler! Alçaklar! Gâvurlar! Sokak kopilleri!" diye küfürler savuruyor.

Derken Bakanlığımdan bir yazı geldi. Bir kapak yazısına bir ihbar mektubu fotokopisi iştirilmişler. Gayet efendice bir şekilde "görüş"ümü soruyorlar. Ona göre işlem yapacaklar. Mektupta bir kadın adı ve imzası var ama, belli ki sahte. Zaten böyle yüreksiz muhbirler, çoklukla, nedense sahte bir kadın adı arkasına saklanırlar. Bakanlığa hitaben deniyor ki: "Siz önlemler alıyorsunuz, koruma memurları gönderiyorsunuz. Oysa, Karlsruhe Başkonsolosluğunda bir Ermeni çalışmaktadır. Güvenilmez bir adamdır. Bu adamın işine son vermelisiniz."

Bakanlığa cevabımda, Aram Usta'nın benim için bir güven-

ce olduğunu, işinden çok memnun olduğumu, işine son verilmesine kesinlikle karşı çıktığımı bildirdim. Hatta yıl sonunda ücretine mütevazı da olsa zam istediğimi yazdım. Kabul ettiler. Aram Usta orada kaldı. Benden sonraki arkadaşlarımın da son derece memnun olduğu bir sözleşmeli olarak.

Aram Usta bir gün, sabah, odama geldi. Masamın üstünü temizliyor. Bir şeyler yapıyor. Ama belli ki, dilinin altında bir bakla var.

"Ne diyeceksen söyle," dedim. "Dikkatimi dağıtıyorsun."

"Beyim, sen dün akşam içki içtin?"

"Ne biçim soru bu? Sabah sabah, kızdırma beni. Sana ne? İçtimse içtim, Ne karışıyorsun?"

"Söyle be beycim. Sen dün akşam içki içtin?"

"İçtim ama, sana ne?"

Kıkır kıkır gülüyor. Öyle sevindi ki. Sanki kızını evlendirmiş de, düğünde beraber içmişiz.

"Bizim Selahattin Ağbi de içti. Aynur da içti. Ben içmedim."

Selahattin Ağbi dediği kayınpederi. Bir süre için gelmiş, misafirleri. Aynur da karısı. İkisi de Müslüman. Belli ki bir hınzırlık var. Bu sefer bana merak oldu:

"İçmişlerse ne olmuş? Sana ne?"

"Ben içmedim."

"İçmedinse bize ne? İçseydin."

"İçmem." (Sanki Yeşilay'cı kerata!)

"Ne yani? Marifet mi bir akşam içmemişsen!"

"İçmedim. Neden biloorsun?"

"Neden?"

"Dün akşam mübarek Regaip kandiliydi."

Donakaldım. Hem gülüyor, hem kapıya gidiyor. Döndü:

"Bir de bana gâvur dersiniz."

Çıktı.

DUAYEN SUUDİ OLUNCA...

Katar'a ilk gittiğimde, kordiplomatiğin en kıdemlisi (*Duayen*) Moritanyalıydı. Biri ayrılırken bizden para toplanır, veda hediyesi alınırdı.

Moritanyalı ayrıldı, en kıdemlimiz Suudi Arabistan Büyükelçisi oldu. Biri ayrılınca, çay partisi yapıyor, bir de gümüş tepsi ile, Suudi Arabistan arması taşıyan buhurdan hediye ediyor. Ama bizden para toplamıyor. Arkadaşlar alınmaya başladık. Sorduk: 70 yaşındaki Arap şeyhi, gayet sakin:

"Benim param var. Siz keyfinize bakın," dedi.

Beş-altı arkadaş bunu hazmedemedik. Para meselesi değil ki bu! Armağan. Hepimiz katkıda bulunmalıyız. Kordiplomatiği toplamasını istedik. Özellikle Sudanlı bastırdı. Mecbur oldu, çağırdı. Toplandık.

Suudi, kendi dilinden başka dil konuşmadığı için Lübnanlıdan rica ettik. Bize çeviri yapıyor.

Hediye konusu açıldı. George bize gayet güzel çeviriyor. Derken ortalık karıştı. Sudanlı, Iraklı, Mısırlı, Suudi, Kuveytli, Ummanlı hep bir ağızdan bağrışıyorlar. Belli ki hediye parasına katkıda bulunulması, ya da gerek olmadığı tartışılıyor. Ama George, "Kavgda ediyorlar. Neyi çevireyim?" dedi, bizim iletişim kesildi.

Kırmızı yüzler, şişkin boyun damarlarıyla bir on beş dakika bağrışıldı. Sonra Sudanlı vurdu kapıyı, çıktı gitti. Peşinden öbürleri. Biz beş-altı kişi şaşkın kalakaldık. Kimse ilgilenmiyor bizimle. Koreli ile birlikte Lübnanlıya sorduk: "Ne oldu?"

"Karara varamadılar," dedi George. "Hadi, gidelim!"

Kapıya yürüdük. Faslı, koluma girdi, çıkarken:

"Tam Arap Ligi toplantısı gibi bitti," dedi. "Gelenektir, Arap toplantıları böyle biter."

CALIFORNIA BÜYÜKELÇİSİ GUGOSYAN

"1985-89 arası Katar'da en gürültülü, en renkli, en göze batıcı büyükelçi kimdi?" diye sorsanız, bu yıllarda orda bulunanlar "Joseph Ghoughossian" diye cevap verirler. İngilizce (ya da Amerikanca) yazılınca böyle fiyakalı görünen bu adın sahibinin kökenini hemen anladınız tabii.

Ailesi, XX. yüzyıl başında, bilinen nedenle, Mısır'a göç etmiş. Joseph (Birbirimize ilk adımızla hitap ettiğimiz için Joe) lise öğrenimini Kahire'de yapmış. Yükseköğrenim için ABD'ye gitmiş. Çok da zeki bir adam. Üç üniversite diploması var: Tarih, hukuk ve siyasal bilimler. Sonra da dört master ve üç doktora daha yapmış. 23 yaşında Amerikan vatandaşı olmuş. Kendisi kadar zeki, fakat çok daha sevimli Lübnanlı bir kızla evlenmiş. Zeena, tam bir levanten. Şık, zarif, İngilizce, Fransızca'yı ana dili Arapça gibi konuşuyor. Dört çocukları var.

Joe, California Üniversitesinde dersler veriyor. Aynı zamanda kardeşiyle birlikte San Diego'da emlak komisyonculuğu yapıyor. Politikayla ilgili. Ronald Reagan, California valisi iken tanışmışlar. Zeena (Ziynet) Nancy ile arkadaş olmuş. Başkanlığa aday olunca Gugosyan, seçim kampanyasında çalışmış. Seçilince de Reagan, onu kariyer-dışı olmasına rağmen, politik atamayla Katar'a Büyükelçi yapmış. Arapça anadili olmakla birlikte Joe Müslüman değil, Gregoryen. Ama, tabii, yüksek Amerikan kültür düzeyinde dini kim ayırır? Arapça bilmiyor mu? Arab-American değil mi? Ermeni lobisinde etkili değil mi? Yeter!

Joe, Reagan'ın süresi sona ererken telaşlandı. Büyükelçilik elden gidecek! Katar'daki 400 kadar Amerikalı arasında yoğun

bir George Bush kampanyası açtı. Göğüslerinde kocaman Bush rozetleriyle geziyorlar. Bana bile geldi:

"Aman Ergun, dua et de Dukakis kazanmasın."

"Bana ne? Ben niye dua edeyim? Kazanırsa ne olur?"

"Yunan o."

"Olsun! Türkiye Cumhurbaşkanlığına aday değil ya. Varsın Amerika'da bir de Yunanlı başkanınız olsun. Beni ilgilendirmez. Sen de Ermenisin. ABD Büyükelçisisin." Dua etmemde ısrar etmedi.

Seçim gecesi Gugosyanlar, evlerinde büyük parti düzenlediler. Uzaydan alınan televizyon yayınıyla sonuçlar izlendi. Joe, son derece keyifli. Şampanyaları su gibi içiyor. Bir T-Shirt giymiş. Üstünde "Califomia" yazıyor. Katar'a yeni gelmiş olan, yabancı dilleri zayıf, fakat son derece şirin, canayakın, güler yüzlü Çin Büyükelçisinin karısı bana sordu:

"California Büyükelçisi niye bu kadar seviniyor?"

"Bush kaybederse, California Büyükelçisi olacak da ondan herhalde."

Çinli bu karışık lafı anlamadı. Karımla konuşmaya gitti.

Seçimi Bush kazandı ama, Gugosyan'ın kaderi değişmedi. Geri aldılar. Hayli üzüldü. San Diego'ya yerleşmeye gitti.

On beş gün sonra karısı ve çocuklarıyla birlikte çıktı, geldi Katar'a. Eve ziyarete geldiler. Ne yaptığını sordum.

"Veliaht Şeyh Hamad, çok iyi dostumdur. Beni özel olarak davet etti. Kıramadım, geldim."

Gerçekten, Veliaht (Katar'da fiilen başbakandır) altlarına iki tane şoförlü Mercedes vermiş. Sheraton'da süitler ayırtmış. Bir hafta kalıp gittiler. İki ay sonra ben Katar'dan ayrılıyorum. Veliaht'a veda ziyareti yaptım. Bana büyük bir içtenlikle dedi ki:

"İleride Katar'a ziyaret yapmak isterseniz, misafirim olun. Ağırlamaktan büyük zevk duyarım."

Hint Büyükelçisine de aynı şeyi söylemiş. Belli ki nezaketen böyle bir davet yapıyor. Aslında, bir ülkeden büyükelçi olarak ayrıldıktan sonra, belli bir süre geçmeden –mesela bir yıl– oraya dönmek pek hoş bir şey değil. Hele oraya başka bir mes-

lektaşınız büyükelçi olarak gitmişse. Gitseniz bile, onun konuğu olmalısınız.

Joe, böyle şeylere aldırmaz. Bir keresinde Emir'in resmi bir yemeğinde, oturduğu yerden –ki aralarında en az on metre uzaklık var– bağıra çağıra sohbete girişti. Yüz kişilik sofrada hepimiz dinledik. Emir, sesleniyor:

"Bunca yıldır aramızdasın. Seni Müslüman yapalım artık. Biz de sevaba gireriz."

Joe, yüksek tonda cevap veriyor:

"Karımı razı etsek olurum. Müslüman olursam bir kadınla daha evlenirim. Mesela Katarlı bir şeyh kızıyla."

Kahkahalar arasında sohbet sürdü. Çıkarken Joe'ya dedim ki:

"Zeena duymasın."

"Duymaz. Emir sofrasında konuşulan burda kalır. Hem diyecektim ki: 'Evlenmemiş kızların var ya Emir! Birini versen de evlensek!' "

"Niye demedin?"

"Kızlar yahu! Bunlarda mizah duygusu zayıftır."

Son duyduğumda, Joe, California'dan Kongre üyeliği için seçimlere girmeye hazırlanıyordu. Orada Ermeni lobisi kuvvetliymiş. Seçilebilir. Belli olmaz, California valisi bile olur.

YAŞAR KEMAL

Herhalde Fatih Sultan Mehmet'in torunları olduğumuzdan fethetmeye çok meraklıyızdır. Bir sanatçımız bir ülkede başarılı bir konser verir, ya da sergi açar, gazetelerimiz haber verir: O ülkeyi fethetmişizdir. Bir sporcumuz ağırlık kaldırmada diyelim, rekor kırar, dünyayı fethederiz.

Benim zamanımda da, bizim gazetelere göre, Finlandiya, tarafımızdan çeşitli kereler fethedildi: AGİK Konferansı sırasında, zirve toplantısına Başbakan olarak Demirel katıldı. İktidarı tutan basın organlarımız, "Demirel Helsinki Konferansını fethetti" dediler. Hani, Anadolu Ajansımız "Demirel masaya yumruğunu vurdu. Gerald Ford'u perişan etti," diye haber vermişti. İşte o konferans. Gerçi Demirel, gerçekten başarılı bir Türk heyeti başkanıydı. Ama inanın, *fetih* durumu yok.

Sonra Bülent Ecevit, o zamanki Finlandiya Başbakanının davet etmesiyle Sosyal Demokrat Parti Başkanı olarak geldi. Bu kez onu tutan gazetecilerimiz, "Ecevit, Finlandiya'yı fethetti" dediler.

Fetih durumu gene yok. Bunu bilerek söylüyorum. Çünkü olsaydı, benim haberim olurdu. Büyükelçilikte müsteşardım ve maslahatgüzardım. Onlar gittiler, ben kaldım. Finliler beni "işgal kumandanı" falan yapmadılar. Karşılıklı iki bağımsız ülke olarak, içişlerimize müdahale etmeksizin iyi ilişkilerimizi sürdürdük. Hem Finlandiya'yı, yanıbaşındaki dev komşusu Sovyetler bile fethedememiş. Denemişler, ama başaramamışlar. Ta uzaktaki dost bir ülke niye fethetsin?

Yalnız itiraf edeyim, benim zamanımda, fethetme benzer bir olay oldu: Usta yazar, Yaşar Kemal, Finlilerin kalplerini fethetti:

"İnce Memet," Finceye çevrilmişti. "*Haukkani Memet*" adıyla (Şahinim Memet). Finceye çevrilen ilk Türk romanıydı.

Yaşar Kemal'in resimleri, bütün kitabevlerinin vitrinlerini doldurdu. Basımevi, büyük bir tanıtım kampanyasına girdi. Kitap, kapışılıyor.

Yaşar Kemal'in geldiğini duyunca hemen otele koştum. Beni görünce şaşırdı:

"Ne arıyorsun sen burda?"

"Ben Büyükelçilikte müsteşarım."

"Onu biliyoruz. Buraya niye geldin?"

"Usta yazarımızı görmeye. Evime davet etmeye. Gezdirmeye. Araba emrindedir. Ne istegin varsa, yerine getirelim. Sen bizim övüncümüzsün," diye iri laflar ettim. Şaştı:

"Bu ayaz senin beynini dondurmuş galiba. Deli misin nesin be? Her gittiğim yerde diplomatlarımız benden kaçarlar. Ben de onları rahatsız etmem."

"Neden?"

"Oğlum sen dün mü doğdun? Komünist derler, Kürtçü derler, derler oğlu derler. Aptal mısın sen?"

"Değilim. Yaşar Usta'yla da övünüyorum, İnce Memet'le de."

"Allah Allah. –karısına– Tilda, şuna bak be!"

Memnun da oldu. Beraber gezdik. Fin-Türk Kültür Derneği, onun onuruna yemek verdi. Finli başkan, çok övücü bir konuşma yaptı. Yaşar Kemal, cevap verecek. Beni çağırdı.

"Ben Türkçeden başka konuşmam. Sen çevir."

"Tilda hanım çevirsin."

"Olmaz! Sen çevireceksin!"

Yanımda durdum, çeviri yapıyorum. Finlandiya'ya geldiğine çok sevindiğini, romanın basılmasından, mutlu olduğunu söyledi:

"En çok da, eskiden tanıdığım Ergun'u burda bulmaktan sevindim." Ben sustum. Bağırды: "Ne söylüyorsam çevir be. Ne biçim çevirmensin sen?"

Çevirdim. O devam etti:

"Ergun, bürokrasi içinde ama bürokrat olmamış. Buna da çok sevindim."

Helsinki'yi beraber gezmeyi istedi. Özellikle ünlü mimar Alvar Aalto'nun yapıtlarını görmek istiyor. "Akademi Kitabevi"ni de Aalto çizmiştir. Oraya gittik beraber. Çok güzel ve büyük bir kitapçıdır. Yaşar Kemal, "Biraz da Aalto kitabı alalım," dedi. "Biliyorum, pahalıdır ama, her gittiğim yerde cebime bir yığın para koyuyorlar. Kapitaliste benzer bir şey olduk. Pahalı da olsa alırız."

Fakat kitabevini gezmemize fırsat yok. İçerde yüzlerce müşteri var. Daha içeri girer girmez tanıdılar. Kitabı kapan geliyor. İmza istiyor. Yaşar Kemal'e bir yer hazırladılar. Bayağı bir imza günü oldu. Arada bir bana dönüyor:

"Sen mi haber verdin bunlara?" diyor.

Çok da mutlu, imzaladı kitapları. Vallahi, ben kimseye haber vermemiştim.

Sonra eve geldik.

"Rakı içer misin?" diye sordum.

"Ne rakısı be! İstanbul mu burası? Viskin yok mu?"

"Var tabii."

"Tamam. Chivas Regal olsun."

"Viskiyi yeğliyorsun?"

"Tabii ya. Çetin Viski diye kitap yazdı. Biz yazmadan içiyoruz."

Bir soru daha:

"Usta, Nobel işi ne oldu? Hani adaydın?"

"Deli misin sen be? Bizim başımızda bu Kıbrıs işi varken Yaşar Kemal'e Nobel mobel verirler mi?"

"Peki, Kürtçülük dedikleri, doğru mu?"

"Ulan biz de senin için bürokrasiye girmiş ama, bürokrat olmamış diyorduk."

"Soruma cevap vermedin ki?"

"Dinle bak. Önce işin aslını sor. Ben Kürt müyüm?"

"Değil misin?"

"Ben Yörük'üm be! Kürtçülükle niye ilgim olsun? Yörük'üm ben. Anladın mı?"

"Anladım. Peki Türk romanının üç Kemal'isiniz. Kemal Tahiri niye sevmiyorsun?"

"Kötü romancı da ondan. Bak, Orhan iyidir. Yazardır, o."

"Peki, senin dünyada bu kadar tanınmada pazarlamanın etkisi olduğu söyleniyor. Özellikle Amerika'daki ilişkilerin?"

"Ergun, koçum, aslanım. Kötü yazar mıyım ben?"

"Değilsin. Büyük romancısın. Şairsin."

"Gördün mü? Sen kötü bir yazarı istediğin kadar pazarla. Yokuş bile indiremezsin. Değil mi?"

Konuşmamızdan hatırladıklarım bunlar. Yanlışım varsa, Yaşar usta düzeltsin.

JAPONLARIN DİLİ

Japonlarla her konuştuğunda, nasıl bu kadar ileri bir millet olduklarına şaşar kalırım. Hele yabancı dilleri! Japonca dışında hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar anlamak için herhalde Japonca bilmek gerek. Ya da yazdırmak. Bunun bir istisnası Katar'daki Büyükelçileri Yuzo Hatano idi. Londra'da uzun süre bulunmuş, İngilizlerin dilini bozmadan kendi öğrenmiş. Çok iyi arkadaş olduk.

Bir gün Irak Büyükelçiliğinde davetten çıkarken arkamdaydı. Biz Iraklıyla öpüştük, araba bekliyorum. Yuzo mosmor geldi. Çıldıracak: "Beni öptü, beni öptü!" diyor, başka demiyor. (Iraklı onu da yanaklarından öpmüş.)

"Ne olmuş öpmüşse? Yanaktan bir öpücük."

"Olur mu Ergun, olur mu? Biz el bile sıkmayız. Böyle yaparız."

Eğilip kalkıyor, "Hay, huy" diye sesler çıkarıyor.

"İyi canım, büyütme," dedim. Yuzo bir daha Iraklının yanına gitmedi.

Birkaç ay sonra ayrıldı. Havaalanına geçirmeye gittim. Katar'daki bütün Japon kolonisi uğurlamaya gelmiş. Yuzo önlerinden eğile kalka geçiyor. Onlar –kadınlar kimono giymiş– daha çok eğiliyorlar. Yuzo bir, karşısındaki üç. Bir jimnastiktir gidiyor. Japonların arasına girdim. Ben de eğilip eğilip kalkıyorum. Yuzo geldi, önümde eğilip eğilip duruyor, kendinden geçmiş. Önce farkına varmadı. Birden beni gördü. Şakayı anladı. Doğruldu. Elini uzattı: "Ergun!" Ve.. öyle keyiflendi ki, geldi, sarılıp yanaklarımdan öptü. "Beni öptü, beni öptü!" diye bağırmaya başladım. Yuzo, gülere gülere devam etti.

Yuzo'nun yerine Harua geldi. 1.55 boyunda, 45 kilo ağırlığında bir adam. Çok iyi Arapça konuşuyor. Zaten İngilizcesini anlamadığım zaman "Arapça konuş, belki anlarım," diyorum.

Koreli Yun da iyi arkadaşım. Japonla Koreli komşu oturuyorlar. Çok iyi aradaşlar: Beraber balığa çıkıyorlar.

Yun, müthiş balıkçı! Arada bana da balık gönderdi. Harua ile çıkmaya başlayınca tutamaz oldu. "Havalar değişti. Hem de bu Harua kısmetsiz," diyor. Harua ise dalgasını geçiyor: "Balıklar Yun'u tanımışlar. O balığa çıkınca saklanıyorlar."

Yun, ayrılırken teknesini Harua'ya sattı. Harua diyor ki:

"Yun gitti diye balıklar saklandıkları yerden çıkacaklar. Ben de hepsini avlayacağım."

Harua'nın karısı sempatik bir Japon. İstanbul âşığı. Turist olarak bulunmuş. Hayran. "*Üsküdarı gider iken*" şarkısını Japonca söylüyor: "*Uskuudara halu baaaluu!*"

Kocasının ufak-tefekliğiyle de alay ediyor:

Bunlar Avustralya'dayken golf kulübüne giderlermiş. Golf sahasının üstünde kangurular dolaşmış. Biri topa vuracağı zaman hepsi zıplaya zıplaya kaçarlarmış. Yalnız Harua oynayacağı zaman kangurular istiflerini bozmazmış. Bilirlermiş ki, Harua'nın vurduğu top beş metreden öteye gitmez!

Bir toplantıda, Cezayir Büyükelçisi Arapça uzun bir nutuk attı. Cevap için Faslı kalktı. O da Arapça. Kimse bizi düşünmüyor. Bari Fransızca konuşsalar. Yüksek sesle bağırdım:

"Şimdi Japon Büyükelçisi bizim için çeviri yapsın."

Harua iki büklüm kalktı: "İsterseniz Japoncaya çevireyim," dedi. Oturdu.

Gene bir gün, Harua'ya dedim ki: "Ben Yuzo'nun İngilizcesini anlardım. Seni anlamıyorum."

"Onun Japonluğu şüphelidir," diye kesip attı.

"Sen de Arap mısın nesin?" (Benzese bari?)

"Yoo değilim," dedi gayet ciddi. "Arap olsam, sesim gür çıkardı. Benim karım bile beni zor duyuyor."

NE DESEM, NASIL SÖYLESEM?

Türkçenin konuşma dilinde en zor şeylerden biri karşısındakine hitap şeklini bulmaktır. Mektup yazarken de öyle. Sırf hitap şeklini bulamadığı için mektup yazmaktan vazgeçenleri bile bilirim.

Tiyatro yazarları iyi bilirler, Türkçeye oyun çevirenler de. "Mösyö, sinyor" gibi hitap şekilleri bizde olmadığından çok çevirmenimiz bunu "Bayım"la karşılamaya çalışıyorlar. Halbuki siz Türkiye'de birbiriyle "Bayım" diye konuşan gördünüz mü? Hakaret olarak alanlar bile çıkabilir.

Büyük Atatürk, birçok köhnemiş kurumu çağdaşlaştırırken unvanları da kaldırdı. Fakat yıllardır Türk halkının yerine koyamadığı şeylerden biri de bu hitap şekli kaldı. "*Bay, Bayan*" bir ara mektup adreslerinde görülürdü. Şimdi onun yerini de "*Sayın*" aldı.

Okumuş-yazmışlar, bizde çoklukla "*Bey*"dir, daha çok emekçi olanlar "*Efendi*," kırsal kesimdekiler "*Ağa*." Allahtan akrabalık unvanları var. Can kurtarıcı. Hem de içtenlik gösterir. Hanımların çoğu "*Abla, Yenge*"dir. Gençler "*Bacı*." Milletçe birbirimize akrabayız zaten. Başta "*Ağbi*" olmak üzere, "Amca, Dayı"lar. Türk milletinin candanlığı, büyüğe saygı, küçüğe saygısı da bu hitap şekillerine yansır. Değil mi kardeş?

Diplomatik çevrede, başka sorunlar ortaya çıkıyor. Büyükelçilere "*Ekselans*" denmesi kadar havayı soğutucu, mesafe koyucu bir başka unsur az bulunur.

Arap ülkelerinde "*Saade Sefir*"den geçilmez. Batılılarda "*excellency*" ise tükenmek üzere. Özellikle eşitler arasında. Ka-

tar'a ilk gittiğimde, meslektaşlarıma ilk adımla hitap etmelerini rica ediyordum. İngiliz çok memnun kaldı:

"Zaten bizde kalktı bu âdet," dedi. "Hatta David Owen başkan olunca yasakladı." Ben şaşırınca açıkladı: Owen bir genelle yapmış: *"Too many excellencies around. But there is no excellence."* (Etrafta bir yığın ekselans var, ama mükemmellik yok.)

Arkadaşım, İngiliz Büyükelçisi Patrick Nixon, ilk geldiğinde adının sonuna OBE (*Order of the British Empire*) unvanını ekliyordu. Derken diplomatik adres kitabı çıktı. Patrick'in eşinin adı şöyle yazılmıştı: Mrs. Obe.

Bir Kanadalıya sormuşlar: "George'un soyadı nedir?"

"Valla bilmiyorum," demiş, "o kadar samimiyetimiz yok. Sormadım."

Türkiye'de bürokratlar arasında da bir tedirginlik vardır. "Sayın Valim, Sayın Müdürüm, Sayın Genel Müdürüm" neyse de üst düzey bir yönetici "Yardımcı" ise, hitap eden yandı. Siz hiç "Sayın Genel Müdür Yardımcım" demeyi denediniz mi? Dili düğümleniyor insanın. "Muavinim" de olmaz. İşte, bu durumlarda, yardımcılar, bir an için de olsa "Müdürüm, Genel Müdürüm"lûge terfi ediverirler.

Katarlılar aslında çok naziktir. Böyle "Saade Sefir" denmekten hoşlanmadığımı bir Katarlı diplomata söyledim: Şaşıtı:

"Ne diyeyim?"

"İlk adımla hitap et! Ergun."

"*Lebbeyk! Saade Ergun.*" (Bu Saade, eski Türk bürokrasi dilindeki "saadetli" dedikleri. Ne biliyorlar benim saadet'im olduğunu?)

Almanya'dan merkeze döndükten bir süre sonra beni Kültür ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Kültür İşleri Yardımcısı yaptılar. Bana bağlı iki daire var: Biri İkili Kültürel İlişkiler, öbürü Çok Taraflı. İlk günlerde hissettim; Çok Taraflı Daire Başkanı arkadaş durumdan hiç hoşnut değil. Bana itirazı olduğundan değil. Kendisi Genel Müdür Yardımcılığı bekliyormuş. (Dışişlerinde Genel Müdür Yardımcılığı, Büyükelçiliğe adım sayılır.) Akıllı, ça-

lışkan, işini çok iyi yürüten bir arkadaş. Ama beni böyle tepeden inme atama gibi gördüğü için, nasıl hitap edeceğini de bilemiyor. Bazen, "Yahu Ergun" diyor, bazen "Sayın Genel Müdür", "Efendim" hatta "Sir!" Arada, biraz alaycı: "Sayın Büyükelçi" gibilerden bir şeyler.

İki-üç ay sonra İstanbul'da büyük bir "İslam Sanatları Sergisi" açıldı. Bu arkadaşımın dairesi Kültür Bakanlığıyla birlikte sergiyi düzenlediği için, hepimiz İstanbul'a gittik. İslam ülkelerinden on kültür bakanı geldi. Güzel bir açılış. Akşam, Kültür Bakanı İlhan Evliyaoğlu, Etap Marmara'da davet veriyor.

Bana da kapıda durmamı, Bakanlık adına davetlilere hoşgeldin dememi söylediler. Kültür Bakanının yanında durdum. Davetliler başladı. O zaman İstanbul Valisi olan Nevzat Ayaz geldi. "Vay Ergun!", "Nevzat!" Biz sarılıp öpüştük. Nevzat Ayaz içeri geçince, arkadaşım geldi:

"Nerden tanıyorsun sen Valiyi?"

"Nevzat, benim Hukuk Fakültesinden sınıf arkadaşım. Dört yıl beraber okuduk."

Konuklar devam ediyor. Boğaziği Üniversitesi Rektörü Ergün Toğrol geldi. Sarıldık pştk. Biraz konuştuk. Arkadaşım gene geldi:

"Nerden tanıyorsun sen Rektörü?"

"Ergün, benim ortaokuldan sınıf arkadaşım. Ankara Atatürk Lisesi orta kısmında aynı sınıftaydık."

Biraz sonra, arkadaşım geldi. Huzurluydu. Hitap şeklini bulmuştu:

"Ergun Ağbi, bfeyi açalım mı?"

KİMİN YEMEĞİ, KİMİN İÇKİSİ?

"Neden yoğurt, Bulgarın oluyormuş? Halis muhlis bizim malımızdır."

"Bu Yunanlılar da her şeyimizi çalmaya meraklıdır. Musakka bizimdir. Karagöz bizimdir. Kahve bizimdir!"

Gerçekten, dışarda kültürümüzü, tarihimizi pek bilmezler de "Türk" olarak bildikleri bazı şeyler mutlaklır: "*Türk kahvesi, hamamı, havlusu, yemekleri.*" Şiş kebab ve dolma tartışılmaz. Türk mutfağından sayılır. (Yunanlı istediği kadar *dolmakis* desin.) Başka şeylerimiz ise tartışılır: Lübnanlılar, Yunanlılar, Mısırlılar, Bulgarlar, sahip çıkarlar.

Biz Finlinin Sauna'sına "*Türk Hamamı*" denmesine alışmışızdır. Arnavutluk'ta "Arnavut Ciğeri" istedik. "O sizde," dediler. "İstanbul'da yersiniz."

Yoğurt ve beyaz peynir, her yerde "Bulgar" diye anılır. Biz kızarız. Oysa, galiba yarı yarıya ikimiz de haklıyız. Çünkü, yoğurdun da, beyaz peynirin de iyisi Bulgaristan'da yapılıyor. Ama oradaki bizim Türkler tarafından. Bulgaristan'da bu tür şeyleri üretenler bizim soydaşlarımız.

Adana, Mersin, Urfa, Gaziantep'te yapılan kebabların, hamur tatlılarının hangisi Arap, hangisi bizim mutfaktan? Dört yüz yıl yönettiğimiz ülkelerin mutfağıyla karışmak doğal bir şey. Ama Türk mutfağının zenginliği inkâr edilemez. Daha çoğu bizim olmalı. Bu konuda en dürüst olanlar da Iraklılar galiba. "Biz her yemeği Türklerden öğrendik," derler. Suriyeliler daha iddialı. Lübnanlılar ise, kendi "meze"leri de çeşitli olduğundan bazı şeylere sahip çıkarlar, bazılarını bize bırakırlar.

Winston Churchill, Fransa'ya resmi bir ziyaret yapıyormuş. Yemekte verilen şarabı beğenmemiş, sormuş:

"Nedir bu?"

"Sizin için özel olarak İngiliz şarabı getirttik efendim."

"Evladım, ben milliyetçiliği şarap şişesine koyanlardan değilim. Doğru dürüst bir Fransız şarabı getirin de ağız tadıyla içelim."

Fransızlar, şampanya, konyak gibi içkilerin, rokfor gibi peynirlerin başka ülkelerce taklit edilip bu adlarla anılmasına kızarlar. Çünkü bunlar gerçekten Fransa'da belli yörelerin, şehirlerin adlarıdır.

Lagos'ta bir partide, Fransız Başkâtibiyle, Rus Başkâtibinin başıra çağıra kavgaya ettiklerini gördüm uzaktan. Mosmor olmuşlar, boyun damarları şişmiş, ciddi şekilde tartışıyorlar. Siyasi bir olay mı diye yaklaştım. Konu "konyak"mış. Rus:

"Biz sizden iyisini yapıyoruz. Onun için çekemiyorsunuz," diyor. Fransız nerdeyse yumruk yumruğa girecek:

"*Cognac*, yerin adıdır. Burda yapılmayan içkiye konyak demez. Brandy diyin, Rusça bir ad bulun."

İş, çığrından çıkıyor. İzin istedim:

"Bana kalırsa," dedim. "Fransız konyağından da Rus konyağından da güzel bir konyak biliyorum." Öfkeyle bana baktılar:

"Neymiş o?"

"Yunan konyağı. Metaxa."

Bir bana baktılar, bir birbirlerine. Galiba küfür etmemek ya da gülmemek için kendilerini zor tuttular. Ama kavgayı da kestiler. Kafa sallayarak ayrıldılar.

ASLAN

1987-yazında Katar'a bir Mısır sirki geldi. Doha'da merkezi yerde koca bir sirk çadırı kurdular. Mısırlı davet etti, gittik. Sirke ceketli gidilmeyeceğini ben de biliyorum ama, böyle resmi dave-tiyeli falan olunca ceket giydim.

Bize ön sırada yer ayırmışlar. Dizildik. Dışarıda hava 45 derece. Çadırdaki soğutma falan yok. Bütün gün güneşi de yiyince çadırın içinde sıcaklık 50 dereceyi geçmiş. Ceketini çıkardım, önümüzde, bir metre kadar yükseklikteki tahta korkuluğun üstüne koydum. Sağımda Sudanlı, solumda Kuveytli oturuyor. İkisi de entarileri giymişler, ceket sorunları yok.

Birinci bölümde hokkabazlar, cambazlar, soytarılar var. Ara verildi. İkinci bölümde aslanlar varmış. Mısır'ın ünlü aslan terbiyecisi Muhammet ve on iki aslanı.

Pistin çevresine demir kafes kurdular. O da yuvarlak. Demir parmaklıkları bizim önümüzdeki tahta perdenin yarım metre kadar ilerisine dizdiler. Koca bir kafes oluştu.

Aslanları bıraktılar. On iki aslan homurdana homurdana koşmaya başladı. Dönüp dururlarken biri benim ceketini gördü. Ne sandıysa, saldırdı! Demirlerin arasından koca bir pençe bur-numun ucunda! Benim ceketini kaptı. Bırakır mıyım? Her şeyden vazgeçtik, cebimde kimlik kartı var. Aslana "Ceketini, cüzdanı al, kimlik kartımı ver," denmez ki! Anlamaz. Ben de ceketin ucundan yapıştım.

Karşımda aslan, demir parmaklıklara yan yaslanmış, koca pençesi benim cekte. Bana kükrüyor, ceketini çekiyor. Ben kükremiyordum ama, ben de öbür ucundan çekiyorum. En sevimli gülücüğümle bıraksın istiyorum. Dişi bir aslan bu. (Başka yerle-

rini görecek halim yok ama, yelesinden anladım. Erkek aslanların koca yelesi yok bunda.)

Karşılıklı çekişiyoruz. Bir ara biraz boş bıraktım. Akıllı! Aldım sandı. Aşağı bastırarak ceketı kurtardım. Zaten adamlar da geldi, aslanı kırbaçlayıp sürdüler. (O zamana kadar nerde idilerse?)

Benim ceket parçalanmış, ama, kimlik kartı kurtulmuştu.

Küçük Doha'da olay az. Benim, aslanla ceket çekişmem günün konusu oldu. Gazeteler yazdı. Yazık ki fotoğrafı yok. Belki de "Yılın foto-haberi" ödülü alırdı.

Aradan bir-iki gün geçti. Lübnanlı, Mısırlıyla Suriyeliyi birlikte yakalamış:

"Nedir bu Esat'lardan çektiğimiz?" demiş. (Aslan, Arapça: Esat. Biraz Eset diye telaffuz ediyorlar.)

"Neden?" demişler.

"Baksanıza," demiş George, –Lübnan Büyükelçisi– "Mısır Esat'ı Türk Büyükelçisine saldırır, Suriye Esat'ı Lübnan'a!"

O sıralar Lübnan, Hafız Esat'ın müdahalesinden çok şikâyetçi.

Suriyeli gülümsemiş, George'a cevap vermemiş. Ama Mısırlı demiş ki:

"Ama bak, Türk, aslanla aslan gibi boğuştu. Siz Esat'a birşey yapamıyor, eli kolu bağlı oturuyorsunuz."

Lübnanlı nüktenin boşa gitmesinden kızmış:

"Sen benimle çene yarıştıracığına Ergun'un ceketini tazmin et."

Oysa, ben tazminat falan istemem. Kimlik kartını kurtardım ya yeter.

Ben aslanla boğuşurken, çadırın dışına kadar kaçan Sudanlı, sonradan diyor ki:

"Mucize, mucize! İyi kurtulduk. Bizi parçalayabilirdi."

ARAPÇA BİLMELİ Mİ?

Katar'da en çok karşılaştığım soru "Arapça biliyor musun?" Oysa, ben öğrendikçe ürktüm. Bizim Türkçe diye konuştuğumuz dil, meğer neymiş? Her şey Arapça çıkıyor. Örneğin, şunu gördüm: Bizde karşıtlık belirten kelime yok. "*Ama, fakat, lakin*" hep Arapça. (Bunlar Arapça da yazdığım "*mesela*"lar, "*kelime*"ler necilik?) Biz uysal milletiz anlaşılan. Karşı çıkmaktan hoşlanmıyoruz. "*Muteriz Arap*"dan almışız bütün bunları.

Türkçeye saygım azalacak diye vazgeçtim. Arapça öğrenmemeye karar verdim.

Arapların çoğu (aydınları) İngilizce bildiği için dil sorunu da çıkmıyor. Hele, fark ettim; Araplar kendi dillerini bilen yabancı diplomattan tedirgin oluyorlar. Kendi aralarında konuşmak için "*mahremiyet*" kalmıyor.

Katar'da dört kere ameliyat oldum. Böbrek taşlarımı aldılar. Üç kere sol böbrek, bir kere sağ.

Üçüncü ameliyatım bayağı sorunlu geçti. Ağır bir anestezi-den ayılamamışım. Akşama doğru kendime geldim, ama iyi hissetmiyorum. Üç yerimde boru takılı: Kolumda serum, belimde, böbrek hizasında tüp-ucunda kese, bir de kateter. En çok ondan rahatsız oldum. Gözümü de açamıyorum, yanıyor. Karıma rica ettim. Hemşirelerle tartışarak kateteri çıkarttırdı. Gözüm için de hemşireye söyledi. Bir banyo yaptı. Yıkadı, bir şeyler damlattı. Açabildim. Yanma geçmişti. Biraz sonra nöbetçi bir genç asistan geldi, damlaya devam etmelerini söyledi. Uyumuşum.

Sabahın köründe uyandırdılar. Borularımla birlikte, tekerlekli arabaya koydular.

"Nereye?"

Göz uzmanına gidiyormuşuz.

"Gözüm geçti" diyorsam da mecburmuşuz.

Koridorlar.. asansörler.. koridorlar. Sürüp getirdiler. Göz kliniğinde, uzman, aletlerin önünde beni bekliyor. Şişman, yaşlı, sempatik bile denebileceğ bir Mısırlı. Arapça girişti:

"Ben Arapça bilmem. İngilizce lütfen," dedim.

"Sen Türk sefiri değil misin?"

"Evet."

"Niye Arapça bilmiyorsun?"

"Türküm de ondan. Bizim kendi dilimiz var."

"Allah Allah. Müslümansın değil mi?"

"Elhamdülillah."

"Hem Türk sefirisin, hem Müslümansın. Niye Arapça bilmiyorsun?"

"Arap değilim de ondan."

"Kuran-ı Kerim'i okumuyor musun?"

"Türkçesinden okuyorum. Duaları Arapça ederim. Birkaç Arapça dua bilirim."

"Kuran, başka dilden okunmaz. Arapça okumalı."

"Anadili Arapça olanlar okuyorlar da anlıyorlar mı?"

Duraladı:

"Kuran'ın dili başkadır. Klasik Arapça."

"Gördün mü doktor? Anlamadan inanç olur mu?"

Cevap vermedi. Düşünüyordu... Ben sordum:

"Beni niye getirttiniz? Gözüm iyi."

"Yoo. Bir de ben bakacağım. Türk sefiri gözünden rahatsız diye duydum. Görmek istedim. Benim anneannem, Türktür. Babam tarafından da Türklük var. Türk sefirine bakmak istedim."

Muayene etti. Bir şey bulmadı. Akşam hemşirenin verdiği damlaya devam etmemi istedi. Fakat Arapça konusunda gene rahat durmadı:

"Ama niye Arapça bilmiyorsun?"

"Dedik ya doktor. Ben Türküm."

"İyi ama, Müslümansın. Müslüman, Arapça bilmeli."

"Doktor, dünyada kaç Müslüman var, biliyor musun?"

"Ooo. Çoktur. Pek çok!"

"Ben sana tam sayıyı söyleyeyim: 1987 yılı istatistiklerine göre, dünyada 980 milyon Müslüman var."

"Maşallah! Bir milyara yakın demek."

"Kaçının anadili Arapça biliyor musun?"

"Bilmiyorum."

"185 milyon. Dünyada bütün Araplar bu kadar. Yani, Müslümanların ancak beşte biri Arap. Ne yapacağız şimdi? Arap olmayanları Müslümanlıktan çıkaracak mısınız?"

"Haaşa. Olur mu öyle şey?"

"Gördün mü? Hem bak doktor, sana bir şey daha söyleyeyim: Biz Türkler bütün buraları, Mısır, Kuzey Afrika dahil dört yüz yıl yönetmişiz. Tam dört asır. Hiç de Türkçe öğrenmiş Araba rastlamadım. Üstelik soyumda Türklük var diyorsun."

Şaşkın bakıyordu. Ben soluklandım. Sürdürdüm:

"Siz dört yüz yılda Türkçe öğrenmemişsiniz. Ben iki yılda ne diye Arapça öğreneyim?"

Şişman, yaşlı Mısırlı doktorun kafası karışmıştı. Hastabakıcı, arabamı sürüp çıkarırken o hâlâ düşünüyordu.

HEYKEL

Katar'ın başkenti Doha'daki Büyükelçiliğimizin konutu Ganim Gardens adlı bir sitededir. 83 villadan oluşan bu mahalle, Şeyh Ganim'in.. Üç villayı kiralayıp birleştirmişiz. Küçük bahçe içinde sevimli, iki katlı bir konut olmuş. Çevresi tel örgü ile çevrili bu sitenin, güzel yanlarından biri, kiracılarının çoklukla Avrupalılar oluşu. Üç tane yüzme havuzu var. Bikinileriyle İngiliz, Fransız, Danimarkalı hanımlar, sarışın çocuklar. Sanki Avrupa'da turistik bir otelin yüzme havuzu. Ayrıca tenis, squash kortları var. Ve 45-50 derece hava sıcaklığı, yüzde 90-95 rutubette yürümeyi göze alabilirsiniz, yürüyüş için güzel asfalt yolları.

Sitenin yanındaki Ramada Otel, The Center adındaki Doha'nın en büyük süpermarketi, bir banka binası, anayolun öbür tarafındaki meskenler de Şeyh Ganim'in. El Sani ailesinden olan Şeyh, Emir'in de amcaoğlu. Ama, Emir'le arası iyi değil. Çünkü, 1972'de eski emirden, yönetimi Şeyh Ganim devralmayı bekliyormuş. Şeyh Halife, güçlü ve ailece tutulan yönetici olduğu için dış geçirememiş. Küsmüş. Emir'le konuşmuyor. İş ne derseniz, yukarda saydığım değerli taşınmazların kiralalarını toplamaktan iyi iş mi olur? Bunların yönetimi için bir "Holding" kurmuş. İşleri İngiliz, Filistinli ve Hintlilere bırakmış. Hiç ortalıkta görünmüyor kendisi.

Şeyh Ganim, Türkiye Büyükelçiliğinin ev sahibi olmaktan çok gurur duyuyor. Çünkü içinde Büyükelçilik olması siteye itibar veriyor. Ayrıca, kapıda 24 saat polis nöbeti olduğundan, güvenlik açısından diğer kiracılar da memnunlar.

Sadece müdürleriyle selam ve saygı gönderen, fakat kendisi hiç görünmeyen ev sahibimiz Şeyh Ganim'den bir davetiye

geldi: Sitenin kulüp binasında, büyük yüzme havuzunun kenarında bir akşam yemeği. Görkemli bir davetiye kartı: Kocaman, çok iyi bir kartona basılmış, yaldızlı, kabartmalı. Bütün kiracıları davet ediyor. Bana, özel olarak, müdür tarafından getirildi. Bir çeşit "onur konuğu" sayılıyormuşuz.

Davetiyede saat sekiz yazıyor. Ama, kulüp binası bize yakın. Saat yedi buçuktan itibaren sesler gelmeye başladı. Belli ki sekizde herkes gelmişti.

Sekizi çeyrek geçe gittim. Kapıda, Ramada Oteli'nin dışarı servisine bakan müdür, arkasından "Holding"in müdürü karşıladılar. Bir masada yer ayırmışlar. Holding müdürü, İskoçyalı Ian Halliday de yanıma oturdu.

İyi ama, ev sahibimiz nerde? Şeyh Ganim'i tanıma şerefine erişmek istedim. Ian'a sordum. Eliyle, kulüp binasının önünü gösterdi. Giriş kapısının solunda, kulüp binasının girişinde adam boyunda bir heykel. Altında yarım metre yükseklikte bir kaide. Heykel, entarili bir Arap! Peki ama kim bu? Ian'a sordum:

"Kimin heykeli bu?"

"Şeyh Ganim'in."

"Neden burda?"

"Kendi dışarı pek çıkmaz. Partiye gelmedi. Heykelini gönderdi."

İyi mi?

Ben heykelle sohbet etmeye pek alışık değilim. O yüzden beş dakika oturdum, yemek yemeden çıktım.

ADAM YETİŞTİRMEK

Yıl 1983. Merkezde, Kültür İşleri'ne bakıyorum. Müsteşar Ercüment Yavuzalp haftada bir gün "*Staff Meeting*" yapıyor. Bütün genel müdürler ve yardımcıları toplanıyoruz, herkes kendi dairesiyle ilgili gelişmeleri anlatıyor, görüş alışverişi yapıyor. Yararlı toplantılar.

Bir gün olağanüstü bir toplantıya çağırdılar. Personel işlerini g r şecekmişiz: Başlıca konu da Bakanlığa giriş sınavları.

Yeni giren meslek memurları Bakanlığa yakışır düzeyde değilmiş. Hem Türkçeleri, hem yabancı dilleri, hem de kültürleri zayıfmiş. Hemen bütün arkadaşlar, kusurun giriş sınavlarında olduğu görüşünde. Sınavlar zorlaştırılmalıymış. Toplantıya başkanlık yapan M steşarvekili Ecmel Barutçu somut öneriler istedi. Herkes, sınavların nasıl olması gerektiği konusunda görüşlerini belirtmeliydi. Fikirler söyleniyor. Herkes, gençlerin düzeyinin düşük olduğuunda birleşmiş.

Gençler harcanıyor. Oysa, hepimiz biliyoruz, teröristlerin eylemleri dolayısıyla, zor postların, mahrumiyet ve para azlığı dolayısıyla Bakanlığa rağbet azalmış. Bakanlığa başvuru az. Memur bulmak zor. Bir de üstüne girişi zorlaştıracadıız. Söz istedim:

"Biz galiba o yaşlardaki kendi halimizi unutuyoruz. şimdiki halimizle gençleri yargılıyoruz. Sizin d zeyinizde olmalarına imkân var mı? Sonra, meslek-içi eğitim diye bir kurum vardır. Gençleri yetiştirdiğinize inanıyor musunuz? Biliyorum, çoğunuz gençleri karşınıza alıp dikte veriyorsunuz. Bıraksanız, kendileri yazsalar. Siz d zeltseniz. Yetki vermiyorsunuz, sorumluluk ver-

miyorsunuz. Olur mu? Nasıl yetişecekler? Ben çalıştığım gençlerden memnunum. Çok iyi nitelikleri olduğu kanısındayım."

Arkadaşlarımdan mırıltılar geliyor. Kaşları çatıldı. Aynı fikirde değiller. Hele "Kendi gençliğinizi düşünün" dediğimde "Biz öyle değildik" gibi söylenmeler.

Başkana dedim ki; "İzin vererseniz bir hikâye anlatıp bitireceğim."

Ecmel Barutçu geriye yaslandı: "Anlat bakalım Ergun," dedi.

Anlattım. Hikâye, daha doğusu bana gerçek diye anlatılan olay şu:

"Biliyorsunuz Atatürk, Çankaya'da sofrabaşı toplantıları yapıyor. Bilim adamları, uzmanlar yemeğe çağırılıyor. Ciddi konular tartışılıyor. Devrimlerin çoğu bu sofrabaşında yapılıyor, geliştiriliyor. Büyük Atatürk bunlardan sentezler çıkarıyor.

Ahmet Ağaoğlu, Türkiye'nin ilk sosyologlarından. Atatürk onun fikirlerine de değer veriyor. Arada Çankaya'ya davet ediyor.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, bir akşam, sormuş:

'Ahmet Bey, Cumhuriyetimizin gidişini nasıl buluyorsun?'

'İyi Paşam,' demiş, susmuş Ağaoğlu Ahmet.

'Öyle bir iyi dedin ki, bir şey söylemek ister de söylemez gibi,' diye üstelemiş Atatürk. 'Söyle fikrini Ahmet Bey. Bilmek isterim.'

'Madem ısrar ettiniz, söyleyeyim Paşam. Cumhuriyet, en iyi rejimdir. Siz de büyük bir öndersiniz. Sosyolojiyi biliyorsunuz. Fakat Paşam...'

'Evet?'

'Adam yetiştirmiyorsunuz!' Atatürk kükremiş:

'Ahmet Bey, var da biz mi yetiştirmiyoruz?'

'Peki Paşam,' diyip susmuş Ahmet Ağaoğlu.

'Söyle Ahmet Bey!'

'Paşam, vaktiyle İttihatçılar da benim görüşlerimi sorarlardı. Bir gün Enver Paşa, aynı soruyu sordu. İttihatçıların gidişini

sordu. Aynen, iyi dedim, sustum. Üsteledi. Deminki cevabı verdim. Adam yetiştirmiyorsunuz dedim.'

Enver Paşa lafı geçince, Atatürk zaten irkilmiş, öfkeyle soruyor:

'Eee, ne dedi?'

'Aynen sizin dediğinizi söyledi Paşam. Adam var da biz mi yetiştirmiyoruz, dedi.'

Bütün sofraya heyecanlı. Atatürk, yüzündeki gerilim biraz yumuşamış, yeniden soruyor:

'Eee?'

Ahmet Bey, ses tonunu değiştirmeden devam ediyor:

'Halbuki Paşam, o zaman da değerli gençler vardı. Siz var-dınız. İsmet Paşa vardı. Rauf Bey vardı..' "

Arkadaşlarım dinliyorlardı. Ama, ben, hikâyeyi bitirdim, başka bir şey söylemedim. Teşekkür ettim başkana. Ecmel Barutçu, başka söz isteyen olup olmadığını sordu. Yoktu.

"Bu konuyu başka zaman ele alabiliriz," dedi. Oturumu kapattı.

YAŞLI EŞ

Bir pazar günüydü. Katar'da mesai günü. Akşam, British Bank of the Middle East'ın Müdürünün partisine gittik: *Stag Dinner*. Hanımsız. Hep erkekler.

Hindistan Büyükelçisi Surinder Malik ile konuşuyoruz. Surinder, benim arkadaşım. Şair. Kültürlü, geniş görüşlü. Bir Filistinli geldi. "Lübnanlıyım" diyor, ama belli, Filistinli. Fethi'nin arkadaşymış. "Yaa," dedim "İsmet, bugün sefarete geldi." İsmet, Fethi'nin büyük oğlu. Kendi Türk vatandaşı olunca, oğulları da oldu.

Filistinli, Adı Eid'miş; yani, Bayram. İsmet lafını duyunca: "Biliyor musun? Onun karısı İrlandalı. Kendisinden de on iki yaş büyük!" dedi küçümser tonda.

"Ne olmuş yani?"

"On iki yaş büyük. Kadın, erkekten on iki yaş büyük!" Puf diye bir ses çıkardı.

Surinder kızdı: "Shakespeare'in karısı da kendisinden on yaş büyüktü," diye parladı. Kaptırmış kendini. Bu dar görüşlü yargıya kızıyor.

"Bir dakika!" diye susturdum Surinder'i. (Shakespeare'den ne anlasın o?) Bayram'a döndüm: "Sen Müslüman mısın?"

"Elhamdülillah."

"Bilirsin öyleyse. Peygamberimiz (SAS), ilk evlendiğinde, Hatice anamız kendisinden büyük müydü?"

Biraz kızardı, hatta morardı.

"Evet."

"Kaç yaş?"

"İşte biraz."

"Kaç yaş?"

"Galiba on beş."

"Tamam. Demek biliyorsun."

Artık üstüne gitmedim. O da ayrıldı bizden. Surinder, çok mutlu:

"Nerden buldun bunu?"

"Ben bulmadım, kendi geldi."

"Adamı demiyorum, lafı!"

Laf işte.

BIRGI

Meslek hayatımda şanslıyım. Dış görevlerde çoklukla yalnız çalıştım. Büyükelçi olmadığı için "Maslahatgüzarlık" yaptım. Başkâtipken, iki yılı aşkın süre Lagos'da. Müsteşarken iki buçuk yıl Helsinki'de.

Ancak iki kere iki büyükelçiyle çalıştım ki, ikisi de gerçekten *Büyük Elçi* idiler. Bunların birincisi Muharem Nuri Birgi. Paris'te NATO Daimi Delegemizdi. 1964-67 arası, yanında, ikinci kâtip olarak görev yaptım. Büyük bir diplomattı. Ondan çok şey öğrendim. Renkli, esprili, muzip, biraz da dedikoduyu seven bir kişiliği vardı. Mükemmel yabancı dilleri, son derece kıvrak bir zekâsı. Büyük deneyim. Yabancıların da hayran olduğu bir diplomattı.

Bir gün, NATO Konseyi'nde toplantıdayız. Birgi'nin arkasında oturuyoruz (övünçle, güvenle). Konu, çok hararetli: Kıbrıs sorunu görüşülüyor. Yunan Delegesi Palamas, verip veriştiyor. Çok sert bir dille Türkiye'ye atıp tutuyor. (Palamas, sonradan Dışişleri Bakanı oldu.) Herkes arada Nuri Beye bakıyor. O, gayet sakin, önündeki kâğıda resimler çiziyor. Palamas, dozu artırdı. Hava gitgide elektrikleniyor. Nuri Bey, bu arada söz istemeye başladı. Hem resim yapıyor, hem de ilkokul öğrencisi gibi parmağını kaldırıp kaldırıp, indiriyor. O zamanki NATO Genel Sekreteri Manlio Brosio, toplantı başkanı. Gördü ama, aldırmadı. Nuri Bey çocuk gibi parmağını kaldırıp duruyor. Sonunda Brosio: "Sayın Büyükelçi Birgi" dedi "Yunan delegesi sözünü bitirsin, size de söz hakkı vereceğim."

Palamas durdu, gözlüklerinin üstünden öfkeyle baktı. Nuri Bey: "Ben usul hakkında söz istiyorum."

Palamas: "Ne usulü? Söz hakkımı kullanıyorum. Türk delegesi, politik manevra yapmasın."

Nuri Bey, Brosio'ya:

"Usul hakkında, usul hakkında!"

"Peki, söyleyin," dedi Brosio. Nuri Bey sakin:

"Burada hava çok bozuldu. Sıcak, sigara dumanı. Nefes alınmıyor. Bir pencere açmayı öneriyorum."

Salonda bir kahkaha. Herkes yumuşadı. Pencere açıldı. Palamas, küskün devam etti ama, hızı geçmişti.

Birgi gençleri yetiştirdi. Gerçekten çok şey öğrendik ondan. Fakat duygusaldı. Bir insanı sevmişse, hoşgörülü, baba tavırlıydı. Sevmemişse, alaycı, eleştirici olurdu. Bir arkadaşımızı sevmiyordu. Fiziğine takmıştı. Yüzünü beğenmiyordu. "Aztek" adını takmıştı. Çocuk, ağzıyla kuş tutsa, yaranamıyor. Arkadaş, tam bir Anadolu çocuğu olmasına rağmen, Paris'e gelince biraz havalanmıştı. Gündüzleri 10 saat falan çalışmak zorundayız. Delegasyondan, akşam yedi buçuk-sekizde çıkabiliyoruz. "Aztek" bu saatten sonra uzun süreli hovardalığa gidiyor. Tabii, sabah da geç kalıyor.

Konsey günleri, Nuri Bey, sabahları hepimizi topluyor. "Staff Meeting" yapıyor. Herkes kendi konusunda bilgi veriyor. O da tutum saptıyor. 'Bir sabah, sekiz buçukta toplandık. Konsey 10'da. O arkadaş yok. Birgi sordu: "Aztek nerde?"

Geveledik: "Burdaydı, gelir" falan.

"Avukatlar, onun dosyalarını da siz anlatın baril!" dedi. Çıktım, telefon ettim. Uykulu bir ses. "Vay! Uyuyakalmışım, şimdi geliyorum," dedi.

Toplantıya döndüm, "Geliyor efendim."

"Ah efendim ah! Sakın geç kalma, erken gel!" diye nağmelendi, Birgi. Öbür kónulara geçtik. Yirmi dakika sonra, kapı açıldı. "Aztek" girdi. Koltuğunun altında iki klasör. Üstündeki siyah "Burton" elbise buruş buruş. Sarı bir gömlek. Yeşil bir kravat, yana kaymış, ip gibi sarkıyor. Ayakkabı bağları bağlanmamış, bağcıklar şık şık vuruyor yürürken. Gözler şiş. Saçlar karışık. Herkes hayretle bakıyor.

Birgi, geriye yaslandı, kollarını açtı: "Aman monşer, bu ne şıklık, bu ne zerafet!.."

Elisıkı bilinirdi ama, arada bizi yemeğe çağırırdı. Bir kere, rahmetli Galip Balkar'la beni, öğle yemeğine götürdü. "*La Procope*" diye bir lokantaya. Öğrenciliğinde gidermiş. (Hâlâ da öğrenci lokantası sayılırmış. Sonradan Parisliler söyledi.) Hesap geldi. Galip'le birlikte atıldık:

"Efendim, müsaade buyurun, biz ödeyelim." Açtı, baktı. Bize de gösterdi: Çok ucuz! 40 Frank civarında bir şey. Alt gözka-
pağını işaret parmağıyla aşağı çekti:

"Pışt," dedi. "Bunu siz ödeyeceksiniz. Sonra, kendinizi pa-
halı lokantaya götürtürsünüz. Bunu ben vereyim. Bir daha sefere
sizden."

Bir kere kendi anlattı:

"Bana cimri derler ama, biz neler gördük," dedi. "O Kasım
Gülek var ya. Bir ara öğrencilikte beraber olduk. Adam çapkınlı-
ğa da meraklı. Ama korunma lastik keselerini bile atmaya kıya-
maz. Yıkar, kurusun diye, bayrak gibi otel odasının penceresine
asardı."

Kasım Gülek, o sıralar NATO Parlamenterler Toplantısına
Türk heyeti başkanı olarak geliyor. Bir akşam, heyeti havaalanın-
da karşılama görevini Birgi, Haluk Özgül'le bana verdi. Karşıla-
dık, otele getirdik. Saat 10 falan. Kasım Gülek, lobide topladı he-
yeti: "Yarın sabah yedide toplanalım, görüşelim," dedi. (Anka-
ra'da görüşemiyorlardı herhalde?!) Sonra bize döndü:

"Siz de gelin. Nuri Beyefendiye söyleyin, o da teşrif etsin."

Garip bir şey tabii. Ses çıkarmadık. Biliyorum, Nuri Beyin,
evde akşam yemeği var. Kalktım, gittim. Misafirler yeni gitmiş.
Kasım Gülek'in sözlerini aktardım. Çok kızdı:

"Kaç, otelin numarası?" Söyledim. Telefonu açtı:

"Kasım Beyefendi! Paris'e hoşgeldiniz, safalar getirdiniz.
Sabah yedide beni emretmişsiniz. Ne yapacağız? Sabah nama-
zını beraber mi eda edeceğiz? Bilirsiniz, ben namaz kılmam."

Kasım Gülek, ne söylediyse, ekledi:

"İyi ya işte Beyefendiciğim, sabah dokuz buçukta, Delegas-
yona buyrun, görüşme saadetine ereyim. Allah rahatlık versin,
Allah ömürler versin!"

B 35 KARAYOLU

Suriye'nin Hatay üzerindeki iddiası hiç bitecek gibi değildir. Hadi, onlar iddia ededursun, ama öbür Arap ülkeleri de onlara uyup haritaları öyle çizmiyorlar mı, illet ediyorlar adamı.

1984'te Şam'a Suriye ile kültür müzakeresine gittik.

Bizim Anlaşma taslağımızda bir madde var. (Hiç unutmuyorum 13. madde.) Diyoruz ki: "İki taraf, okullarındaki coğrafya, tarih kitapları ile atlaslarında, diğer tarafla ilgili yanlış bilgileri düzelteceklerdir. Bu amaçla kitap ve atlas değişimi yapılacak, uzmanlarca saptanan yanlışlar düzeltilecektir."

Amacımız belli. Ama giderken de, bana dediler ki: "Bunu, Suriyeliler imkânı yok kabul etmez. Ama diren! Yapabildiğin kadar!"

Suriye Baas Partisi'nin tüzüğünde varmış bu Hatay konusu. Bir çeşit Anayasa sayılan bu tüzük, Hatay sınırını "*Hudud-u Muvakkat*" sayarmış.

Müzakere başladı. 13. maddede takıldık. "Sonra bakarız" deyip geçtiler. Bütün maddeleri bitirdik. "Tamam, imzalayabiliriz," dediler.

Direndim:

"13. maddede anlaşamazsak, ben anlaşma falan imzalamam!"

Atlatmaya çalıştılar. Baktılar, inat ediyorum. Ertesi güne erteledik. Gece, yıldırım telgrafla talimat istedim. "Biraz yumuşatılmış metni kabul et," dedi Bakanlığım.

Ertesi sabah, Suriyeliler dediler ki: "Eğitim Bakanı seninle görüşecek."

Şam Büyükelçimiz de geldi, birlikte Bakana gittik. İfadesinden anlıyorum ki, Hafız Esat'a bile danışılmış. Bakan bin dere-den su getiriyor. Böyle bir maddeyi kabul edemezlermiş. Esasen, tarih, coğrafya kitaplarında, atlaslarda yanlışlık yokmuş. Olamazmış. Okul kitaplarını yabancı uzmanlara inceletmek, kullarına aykırıymış.

Odada bir harita asılı: Suriye haritası. Türkiye ile sınır, doğudan kırmızı bir çizgi halinde geliyor. Hatay'ın üze'inden düz geçerek mor çizgiyle Akdeniz'e birleşiyor. Hatay, Suriye'de. O kadar belirgin ki.

"Bakan bey," dedim. "Yanlış yoktur diyorsunuz. Bu harita doğru mu?"

"Nesi yanlış?" dedi Bakan, biraz bozularak.

"Hatay, Suriye'de gözüküyor."

"O siyasi harita değil ki, coğrafi harita."

"Şu kırmızı çizgi sınır değil mi?"

"Evet."

"Peki mor çizgi?" Gerçekten Hatay'ın üstüne kadar kırmızı gelen sınır, oradan mor devam ediyor. Belli ki "*Hudud-u Muvakkat*"tan önceki sınır. 1938 öncesi.

Bakan, çok inandırıcıymış gibi bir tavır takındı:

"Mor çizgi, sınır değil ki."

"Ya nedir?"

"Karayolu."

"Ne karayolu?"

"B 35." (Görüyor musunuz, nasıl da rahat yalan söylüyor?)

"Bakan bey," dedim. "Burası bizim toprağımız. Bizde öyle bir karayolu yok. Hem biz karayollarını A, B, C diye ayırmayız. Numara da koymayız. Orada 'B 35' diye bir karayolu yok. Olamaz da."

Biraz utanma duygusu kalmış ki, "Ben yanlış biliyorum demek," dedi.

Sonuçta, 13. maddeyi "çaba harcanacak" falan diye yumuşattık. Onlar da kabul ettiler.

Karayollarımızdan ricam: Suriye sınırı civarında harfli, rakamlı karayolu yapmasınlar.

OKEY

1975 yılında Cumhuriyet Bayramı davetini, Helsinki'de yeni aldığımız büyükelçilik konutunda yaptık. Eski Fin Cumhurbaşkanı Paasakivi'nin evi olduğundan Finliler de merak ediyorlar. Müzeye gelir gibi, çok kişi geldi. Güzel bir parti oldu. Yedide başlayan davet dokuzda sona erdi. Çoğunluk gitti. Birkaç yakın dost kaldı.

Ticaret müşaviri, arkadaşım Hayri geldi:

"Ben," dedi. "10-12 kişi topladım. Eve götürüyorum. Jale ile sen de gelin. Devam edeceğiz."

Devam edilecek şey, belli. Yalnız Hayri'nin gözlerini biraz kaykılmış, kendini de sallanır gördüm. Perhize meraklı olduğundan bütün gün yemek yememiştir. Kendi deyimiyle "ağızına bir lokma vurmamıştır." Burda aç karnına içkiye dayanınca, biraz çarpılmış.

"Peki, ama.." dedim. "Sen araba kullanma. Akif götürsün." (Akif, Büyükelçiliğin şoförü.)

"Yoo Profesör!" dedi Hayri. "Bilirsin, araba, erkeğin namusu!"

(Hayri, "Türk erkeğinin namusu: at, avrat, pusat" sözünü, "araba, avrat, pusat" diye değiştirmiştir.)

"Yapma etme! Araba kullanma!" dediysem de dinlemedi, gitti.

Biz bir yarım saat daha oyalandık. Son konukları uğurladık. Garsonların parasını verdik. Ortalık durulunca, kalktık, Hayri'nin evinin bulunduğu yere gittik.. Ve.. gördük ki: Üç polis arabası, tepelerinde mavi ışık yanıp sönüyor. Elllerinde walkie-

talkie'lerle polisler. Etrafta 10-15 meraklı Finli ve Hayri'nin kadın-erkekli arkadaşları.

Ortada iki metre boyunda Finli bir polis. (Hava müthiş soğuk, herkes kürklü, paltolu, kalpaklı.) Bu Finli polis dimdik duruyor. Göğsünde Hayri yaslı. Hayri hiç şapka giymezdi nedense. Saçları da dökük. Üşümesin diye bir elini başına bastırmış. Kafasını Finli polisin göğsüne dayamış.

Finli polis, "*kaykku, maykku*" diye boyuna bir şeyler söylüyor. (Şoför Akif'e çevirtiyorum.) Konuşma şöyle:

Polis: "İçkili araba kullanınız. Uyarıldınız, kabul etmediniz. Karakola gideceğiz."

Hayri: "Okey!"

Polis: "O zaman kafanızı göğsümden çekin, karakola gidelim."

Hayri: "Okey!"

Polis: "Madem gitmeyi kabul ediyorsunuz. Buyrun gidelim."

Hayri: "Okey!"

Herkes kıkır kıkır gülüyor. Hayri, başını çekmeden, boyuna "Okey"i bastırıyor. Önce Hayri'yi ayırdık. Akif aracılığıyla polise "*Diplomatik Statü*"den, bu işi yarın halledeceğimizden söz ederek yumuşattık. Merkeze telefon etti. Talimat aldı. Bizi bıraktı.

Hayri'yi yukarı çıkardık. Hem ayazdan, hem de bu eğlence-
li maceradan biraz açılmıştı. İçeri girer girmez bağırdı:

"Herkes içkisini kendi alsın. Ben müzik koyuyorum."

Yanına gittim:

"Bana bak. Jale sana bir kahve yapsın. Önce onu iç."

"Okey!"

"Bu iş ciddi, Hayri. Başımız belâya girdi."

"Okey, Profesör!"

"Kahve içeceksin. İçki yok!"

"Okey! Okey demek, pekey demek."

Şu Amerikanca "Okey" bütün dillere girdi ya! "Okey" olmasa, anlaşılmayacağız.

MAŞAALLAH!..

Katar'a gidişimde, ilk aylarda önce Katar'ın genel politikasını öğrenmenin, sonra Türkiye ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmanın görevim olduğunu biliyordum.

Tanıştıkça, görüştükçe Türkiye ile ilişkilerde bir sorun olmadığını gördüm. Çok iyi insanlardı Katarlılar. Türkiye'yi, Türkleri seviyorlardı. Bazı başka Araplar gibi yalancı da değillerdi. Yüze gülüp arkadan dil çıkarmıyorlardı.

Anlaştık, yakınlaştık. Biraz içine kapanık hayatları olmakla birlikte arkadaşlık da kurulabiliyordu.

Ama ağızlarından bırakın laf almayı, iki cümle konuşturmak bayağı mesele.

Soruyorum:

"İran-İrak savaşının gelişmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"İyi olacak inşaallah!"

"Filistin sorunu?"

"Gelişmeler güzel maşaallah!"

"Körfez deniz trafiği?"

"Bize zararı yok, elhamdülillah!"

Tıpkı özel konuşmalar gibi:

"Nasılsın?"

"Elhamdülillah."

"İşler nasıl?"

"Maşaallah!"

"Midenden sıkıntın vardı. Geçti mi?"

"Geçecek inşaallah!"

Türkiye sorunlarıyla ilgilendiklerinde de böyledir:

"Enflasyonu düşüreceksiniz' inşaallah!. Seçimleri olaysız yaptınız maşaallah!. Bu yaz gittiğimde Türkiye'yi çok iyi gördüm, güzel tatil yaptım. Elhamdülillah!"

O kadar deneyimden sonra Bakanlığıma yazdığım bir raporda şöyle dedim;

"Katarlıların konuşmaları da, politikaları da üç kelimeye dayanır: İnşaallah, Maşaallah, Elhamdülillah!"

Merkezde okuyan arkadaşlarım, "Süphanallah!" dediler mi bilmiyorum. Ben olsam derdim. Ya da "İllallah!."

Kırk birinci anlatı bu. Kırk bir kere maşallah!

BANA SORMADINIZ KI...

Finliler sakın, terbiyeli, içine kapanık insanlardır. Gururludurlar. Çalışkandırılar. İnatçıdırılar. Kimseyi rahatsız etmezler, rahatsız edilmekten de hoşlanmazlar. Ülkede 60 bin göl vardır. Hemen her aile varlığına göre bir yazlık ev yaptırır. Evler aralıklıdır. Bir göl kenarında on ev varsa, aralarında bayağı açıklık bulunur. Komşuluk yoktur. Yazlıkta oturanlar birbirlerini ya hiç görmezler, ya bir kere. O da "en uzun gün"ün gece yarısı (23 Haziran). Gölün ortasında çırılçıplak yüzerek buluşurlar. Tam gece yarısı ortalık tam karanlık değildir. Hepsi de sarhoş.

Finlilerin az konuşmalarının en belirgin örneği bir olay:

Hayri, bir pazar günü "*Küçük İsviçre*"ye gitmeyi önerdi. Küçük İsviçre dedikleri Helsinki'nin 90 km. kadar uzağında bir yer. Biraz tepeler var. Denizden yüksekliği belki 100 metre. Ama, Finlandiya, dümdüz bir ülke olduğundan biraz yükseklik görünce, dağlık sanmışlar burayı. Adını "*Küçük İsviçre*" koymuşlar.

Gitmesine gideceğiz de, bulabilir miyiz? "Buluruz" dedi Hayri. Onun Mercedes'ine biniştik. Hayri, arabayı kullanıyor. Ben yanında otuyorum. Kucağımda Finlandiya yol haritası. Arkada Jale ile Hayri'nin nişanlısı Tuula oturuyorlar. Ben, Hayri'ye dikkat ve özenle yol gösteriyorum. 65-km. sonra sapacağız.

65. km.'yi geçtik, 70, 75. gidiyoruz. Küçük İsviçre solumuzda bir yerde olmalı, ama geride kaldı. Biz Hayri'yle tartışıp duruyoruz. Sonunda:

"Kenara çek, dur! İyice bir bakalım," dedim. Hayri durdu. İkimiz birden haritanın üzerine eğildik. Orasıydı, burasıydı! San-

ki Sakarya Savaşının hareket planını yapıyoruz: Ordandı, yok burdandı. Düşman geride kaldı. İlerde olmalı.

Derken, arkadan, Tuula sakın bir şekilde konuştu:

"Ben oraya iki kere gittim. 15 km. önce geçtiğimiz köprüden sola sapmalıydık."

Hepimiz şaşkınlıkla Tuula'ya baktık:

"Peki, o zaman niye söylemedin?"

Kimsenin itiraz edemeyeceği cevabı verdi:

"Bana sormadınız ki.."

(Tuula, sonra Hayri'yle evlendi. Türkiye'ye yerleşti. Mükemmel Türkçe öğrendi. Tabii, "Tuğla Hanım" oldu.)

SMOKİNLE SİNEMAYA GİTMEZLER

Brezilyalılar smokinle sinemaya gitmezler.

Brezilya'ya gittiğimiz ilk zamanlar, büyükelçileri ziyaretimde yerel âdetleri öğrenmeye çalışıyoruz. İngiliz Büyükelçisi Michael Newington, Brezilyalıları anlatıyor.

"Çok şirin insanlardır. Cana yakın. Aydınları çok da iyi İngilizce konuşuyor. Yalnız davet konusunda sözlerine sadık değildirler. Yemeğe çağırırsın, geliriz derler, gelmezler. Oturarak yemeklerde özellikle, sofraya berbat olur. Boş iskemleler!"

Bu durumun başka ülkelerde de başımıza geldiğini söyledim. Nijerya daha beterdur. "Geliriz" derler gelmezler. Ya da gelirken birkaç arkadaşlarını getirirler. Ayıkla pirincin taşını.

"Peki" dedim. "Daha çok smokinli yapmak geleneği varmış."

"Yoo," dedi. "Giyim konusunda katı kural yok. Yalnız, tavsiye ederim, Brezilyalı üst düzey bir bürokratı davet ettiysen, hele onur konuğu oysa, smokinli yap."

"Çok mu formaliteye düşkünler?"

"Hayır. Tersine, smokini fazla sevmezler, normal kılığı yeğlerler."

"Öyleyse, neden adamları sıkıntıya sokayım?"

"Gelsinler diye." Ben gene anlamadım. O açıkladı:

"Bizim bir arkadaşımız, geçen gün, bir üst düzey Brezilyalı için akşam yemeği yaptı. Sekizi çeyrek gece başlıyor. Brezilyalı ve eşi gelmiyorlar. Tabii, akşam çok kötü geçiyor. İki gün sonra bu Brezilyalıya bir yerde rastlıyor. Soruyor: 'Evvvelsi gece yemek davetini herhalde unuttunuz. Ya da seyahata falan çıkmak

zorunluğu oldu.' Öbürü, özür de dilememiş. Ama samimi olarak, gelmeyiş sebebini açıklıyor:

' Tam yemeğe geliyorlarmış. Arabayı kendi kullanıyormuş.

' Kaza mı yoksa?' diyor davet sahibi.

' Yoo, Allah saklasın. Kaza yok. Arabayla sinemanın önünden geçiyorduk. Karım dedi ki, bak görmeyi istediğimiz o güzel film gelmiş. Doğrusu kaçıramazdık. Girdik, filmi seyrettik."

Hikâye iyi hoş da ben gene bakınca, Mike tamamladı:

"Brezilya'da kimse smokinle sinemaya gitmez. Sinemaya sapmalarını önlemek istiyorsan, yemeği smokinli yap."

ŞU İSPANYOLLAR!

Brasilia'daki İspanyol Büyükelçisinin karısı, tatlı, şirin, güzel bir kadın. Adı da Maria. İnsanın "Maria, Maria" diye şarkı söyleyeceği geliyor. Son derece sevecen bir şekilde:

"Türk olduğunu söylemesen, mutlaka İspanyolsun derdim," dedi. (Beni de nedense hep birilerine benzetirler.)

"Nedense böyle sanan çok oldu," dedim.

"Nerde?"

"İspanya'da."

"Ne zaman? Nasıl? Anlatsana!" Anlattım:

Finlandiya'dan bir tur gezisi ile 5 günlüğüne Benidorm'a gitmiştik. (Benidorm, Akdeniz kıyısında turistik bir kasaba.) Nefis kumsalı var, güzel de tesisler kurmuşlar. Fakat, İspanya'ya ayak bastığımızdan itibaren herkes benimle, ısrarla İspanyolca konuşmaya başladı. Anlamadığıma da inanmıyorlar. Karımın tahminine göre, İngilizce bir şeyler söyleyince, garsonlar dahil, benim, "İngilizce bildiğini göstermek isteyen züppe bir İspanyol" olduğuma karar veriyorlar ve kızıyorlarmış. Karımla İngilizce konuşuyorlar, benimle inatla İspanyolca.

Benidorm'da bir iki çevre gezisi yaptık. Fakat herkes, Granada adlı müzikholür programını görmemizi söylüyor. Ama, Granada kapalı. Dekorasyonu yeniliyorlarmış. Sonunda bizim ayrılmamıza yakın, cunartesi gecesi açılacağı ilan edildi. Hemen Turizm Bürosu'ndan biletlerimizi aldık. Saat 21.00'de kapıda olmamız söylendi. Gittik. Fakat uzun bir kuyruk. Belki bin kişi gazinonun açılmasını bekliyor. Herkesin elinde biletler. Biz, tam da bir İngiliz grubun içine düştük. Herkes söyleniyor. Ben de sıkırdım. Karıma yerimi kaybetmemesini söyleyerek yürüdüm, ka-

piya gittim. Kordonlu, parlak düğmeli üniforması ve fiyakalı kaskeyle kapıda duran adam bir İspanyol mareşali sanki. İngilizce olarak müzikholün ne zaman açılacağını sordum. O da İngilizce cevapladı. İçerde son işleri tamamlıyorlarmış. "Saat onda açılacak," dedi.

Kuyruktaki yerime döndüm. Jale'ye söyledim. İngilizler benim bir şeyler öğrendiğimi gördüler, merak da ediyorlar. Biri dayanamadı. Gayet terbiyeli bir şekilde yaklaştı.

"*Skuza senyoor,*" diye başladı. Sonra tane tane, anlayayım diye Tarzan İngilizcesi ile sordu: "Kapıcı size ne dedi acaba?"

"Saat onda açılacağını söyledim. "*Gratias*" dedi. Gitti, öbür İngilizlere, normal İngilizcesi ile anlattı:

"Bu İspanyol centilmeni gidip kapıcıyla konuştu. Saat onda kapıları açacaklarmış."

İngilizler, kadınlı-erkekli, bana gülücükler saçarak, *Gratias, gratias*" dediler.

Benim hikâyem bu kadar. Bitirdim diye, içkimden bir yudum aldım. İspanyol elçisinin karısı merakla bana bakıyor: Şöyle "hı hı" diye güldü ve sordu:

"Sonra? Sonra?"

"Bu kadar. Hepsi beni İspanyol sandılar işte."

"Onu anladık. Kapı?"

"Ne kapısı?"

"Kapıyı onda açtılar mı?"

"On buçukta açtılar."

"Hah şöyle! Ben İspanyolları bilirim. Açacağız dedikleri saatte kesinlikle açmazlar.

DEVLETE BİR BİNA ALALIM (Oyun üç bölüm)

Ben, devlete taşınmaz mal almaya bayılırım. Dış temsilciliklerimizin kirada oturup yabancı zenginlere avuç dolu kira ödemesine gönlü razı olmayanlardıyım. Bazı meslektaşlar ev alma işine karışmak istemezler. Kendilerine göre haklı nedenleri vardır: Birinci nedeni, külfetinin çok oluşudur. Uğraşmak gerekir. İkincisi de, dedikodu çıkmasından korkarlar. Sonunda birisi, "komisyon aldı" diyecek diye çekinirler. Gerçekten de belki bal tutup parmağını yalayanlar olmuştur, ama, çoğunluğu bundan aklamak gerek. Devlet kapısında, mal alımında yapılan yolsuzluk, zaten günün birinde açığa çıkar.

Meslek yaşamımda bu bina satın alma işine, üç kez gönüllü olarak atıldım. Birisi başarılı oldu, ikisi başarısız. Bunu, üç perdelik bir oyun gibi anlatayım:

1. Perde

Lagos'ta başkâtibim. Yıl 1968. Nijerya iç savaşının en kızışık dönemi. Türkiye Büyükelçiliği'nin hem konutu, hem kançılar-yası olan binanın sahibi İbo. Yani, Biafralı.

Lagos şehri, büyük bir karaparçasına yayılmıştır. Burada on binlerce ev vardır. Yerliler otururlar. Limanın bir yakası Apapa'dır. Burada liman tesisleri, depolar vardır. Öbür yakasında ise üç ada. Bu adalara anakaradan gelen yoldan girilir. Deniz suyunun oluşturduğu haliçler, adaları birbirinden ayırır ama, mesafeleri kısadır. Köprülerle üç ada da birbirine bağlanmıştır. Birinci ada, Lagos adasıdır. Burada bakanlıklar, işyerleri, büyük, küçük mağazalar vardır. Pek oturma bölgesi değildir. Yük-

sek binalar arasında, dar kalmış caddelerle trafiği de işlemez haldedir. İkinci ve üçüncü adalar Ikoyi ve Victoria adaları, büyükkelçiliklerin, şirketlerde çalışan beyazların evlerinin ve otellerin bulunduğu adalardır.

Bizim Büyükkelçilik de, Ikoyi adasında, anacadde olan Awo-lowo Road'un üzerinde bir çıkmaz sokak üzerindeydi. Bu çıkmaz sokak üzerinde bahçe içinde dört tane villa vardır. Biri bizimki.

600 metrekarelik bir arsa üzerinde L şeklinde iki katlı bir bina. L'nin kısa ayağının zemin katında garajlar, mutfak, aşçı, ütö odaları. Üst katında kançılara olarak kullanılan bir balkon-koridor üzerinde altı oda, L'nin dik ayağında ise; alt katta, oturma yemek salonları, veranda. Yukarda dört yatak odası.

Ev sahibi geldi. "Evi size satayım. Yalnız parayı İsviçre bankasında isterim," dedi. Belli ki, savaşın Federal Hükümet lehine dönmekten korkmuş, Biafralıların mallarına el koyabilirler diye düşünüyor.

"Paranın İsviçre'ye gönderilmesi sorun değil. Kaç paraya satmayı düşünüyorsun?" dedim.

30 bin Sterlin istedi. Biz yılda 3 bin ödüyoruz. Bir Sterlin o zaman yaklaşık 2,8 Dolar. Yani, istediği fiyat akla yakın. Üstelik, bir de pazarlık ettim. 28 bine inmeye razı oldu.

Bakanlığa bir telgraf. Durumu açıkladım: "Aman çok iyi fırsat! Alalım." Talimat ve para istedim.

On gün sonra talimat geldi:

"Lagos'da bina satın alınması prensip itibariyle uygun görülmüştür... An.. caak... şimdiki binanın büyükkelçilik olarak niteliklerinin uygun bulunmadığı öğrenilmiştir. Elverişli binalar aranarak, alınacak tekliflerin ayrıntılı olarak bildirilmesi..."

Sanki pazara çıkmışız. Yüzlerce çeşit var. Seçip en uygunundan üç kilo portakal alacağız!

"Öğrenilmiştir" dedikleri de herhalde, Lagos'da bulunan eski bir büyükkelçiye sordular. Beğenmediğini söyledi. Malûm, büyükkelçi dediğin saray gibi yerde oturmalı! Osmanlı geleneği midir nedir bu, bilmem.

Tekrar yazdım: "Aman sevgili bakanlığım, değerli makam-larım, Nijerya'da kan gövdeyi götürüyor. İnşaat falan yok. Yeni bir duvar bile yapılmıyor. Öyle teklif falan alacak zaman değil. Etmeyin, eylemeyin! Alalım şu binayı."

Cevap vermediler. Kızdılar herhalde. Uygunluğu şüphesiz olan satılık binalardan beş-altı teklif almadım diye.

Sonuç mu?

Lagos'da hala kiradayız. Hem de aynı binada. Aradan ge-çen yıllarda aynı mal sahibi boyuna kira arttırmış. Son duydu-ğumda yılda 80 bin Sterlin kira veriyorduk.

(Üçüncü perdenin sonu da burayla ilgilidir.)

2. Perde

Helsinki'de müsteşar ve maslahatgüzarım. Yıl 1975. Bütçe-de para var. Konut binası alacağız. Üç aday ev var. En iyisi, es-ki Cumhurbaşkanı Paasikivi'nin 1700 metrekare, bahçeli evi. İki katlı bir villa. Ayrıca bodrum, çatısı da var. Paasikivi'nin iki ço-cuğu kendinden önce ölmüş. Torunu da yok. Kendisi ölünce tek varisi yeğeni kalmış. Ünlü bir doktor. Dışişleri'ne önermiş. Alma-mışlar. Paasikivi Derneği, "para yok" diye yan çizmiş. Satışa çı-karmış. Ankara'dan da mimar, uzman arkadaş geldi. Olumlu ra-por verdi. O evi aldık. Hatta, son dakikada Helsinki Şehir Hükü-meti "Damga Vergisi" diye bir vergi almak istedi. Karşılıklı bağı-şıklık anlaşması yaptık. 1 milyon 450 bin Markka'ya (Yaklaşık 1 milyon Alman Markı) aldık. Şimdi 8-10 milyon ettiğini sanıyo-rum.

Biz alınca da kıyamet koptu. Fin basını bir kampanya açtı: Nasıl olurdu da, tarihi bir kişi olan Paasikivi'nin evi yabancı bir devlete satılırdı, hükümet uyuyor muydu?

Bir kadın gazeteci geldi, nerdeyse hakaret ediyor. Dedim ki:

"Bizi ne suçluyorsunuz? Satılık bir evdi. Biz satın aldık. Kimseyi zorlamadık. Bağış istemedik. Paasikivi'nin kişiliği bizce de saygıdeğer. İyi bakarız. Merak etmeyin."

"Siz.." dedi öfkeyle, "Siz.. Atatürk'ün evini satar mıydınız?

Finlandiya Büyükelçiliği almak istese, Ankara Hükümeti izin verir miydi?"

"Bakın," dedim. "Atatürk'ün evi, çiftliği, köşkü, her şeyi devletin malı olmuştur. Mirasçısı yoktur. Ayrıca Atatürk'le kimseyi kıyaslamayalım. Paasikivi'yi İsmet Paşa'yla kıyaslayabiliriz. O da bizim ikinci Cumhurbaşkanımız. Paasikivi gibi."

"Ee?"

"Onun mirasçıları, köşkünün bahçesine bir yığın apartman daireleri yapıp sattılar. Çok da güzel bir mahalle oldu."

3. Perde

Karlsruhe'de başkonsolosum. Dört katlı bir binanın ilk iki katında kiradayız. Vatandaşlık işlemleri için yerimiz fena değil, ama üst iki katın başkalarına kirada olmasından rahatsızız. Giren çıkan belli değil. Üstelik üçüncü katı 10 Alman üniversiteli genç ortaklaşa tutmuşlar. Bizim en çok iş yaptığımız cumartesi günleri, onlar da kızlı-erkekli partiler yapıyorlar. Aşağıdan bizim gürültümüz, yukarda onlarınki, bir curcunadır gidiyor. Binanın otopark durumu da iyi değil. Maşallah vatandaşlarımızın çoğunluğu arabalı. Cumartesi günleri trafik altüst oluyor. Herkes şikâyetçi.

Yeni bina aramaya başladım. Belediye'den arsa istedim, komisyonculara haber gönderdik.

Ergin Algım geldi. Yıllardır Karlsruhe'de çalışan, çevreyi çok iyi tanıyan bir mimar. Konsoloslukla da ilişkileri iyi.

"Bir bina buldum," dedi. "Tam konsolosluk için."

Planları getirmiş. Gerçekten, bizim caddenin ilerisinde mükemmel bir bina. Üstelik bahçesinde 18 arabalık park yeri var. Hiç olmazsa, çalışanların arabaları kurtulur. Ayrıca, yakında paralı, açık otopark var. Her şeyi iyi. Ergin, konsolosluk şubelerini yerleştireceğimiz salonları bile ayırmış. Hiçbir çıkar beklemeden, fahri çalışıyor.

"Fiyatı halledeceğim," dedi. Tarım Kooperatifleri Birliği'ninmiş. Daha büyük bina yaptırmışlar. Bunu satıyorlarmış. Almanya'da resmi binaların satış fiyatını Belediye Komisyonu sap-

tıyor. Ergin gidip konuşmuş. Türk Konsolosluğu alacak diye, 1.5 milyon edecek binaya 650 bin Mark bedel koydurmuş.

Hepsi iyi de, Bakanlık "al" diye talimat vermiyor. Aslında konsolosluk yılda 3-4 milyon Marklık gelir sağlıyor. Ama, bina satınalma için ayrı tahsisat çıkmalı. Çıkmadı. Alamadık. Kaçır-dık, bu güzelim binayı.

Yazın, izne gittiğimde Bakanlıkta ilgili daire başkanı bana şunu söyledi:

"Aferin Ergun'a dedik. Çok güzel bina bulmuşsun. Tam da o kadar para vardı o fasılda. Ama Lagos'a mı gönderelim, Karlsruhe'ye mi? Sonunda Lagos'un ihtiyacı daha acil göründü. Oraya gönderdik. Kusura bakma."

"Peki, Lagos ne yapacak? Bina mı alınıyor?"

"Hayır orda kiradayız ya. (Bkz. 1. Perde) Merkezden giden memurlar ev bulamıyor. Ev sahibi razı olmuş. Pârasını siz verir-seniz, bahçeye lojman yapın demiş. İşte bu parayla Lagos'daki binanın bahçesine lojman yapılacak. Sen belki bilmiyorsundur. Lagos'un durumu çok kötü. Ev yok. Kiralar müthiş!"

Onun bildiğini ben biliyordum da, benim bildiğimi o bilmi-yordu.

ANLADI TERES!

Hikâye gerçektir. Yalnız geçtiği tarih epey eskidir. Asıl kahramanı çoktan rahmete kavuştu. Diğerleri sağ. Adları değiştirdim. Yanlış yakıştırma olmasın.

Kuzey Atlantik Paktı Örgütü'nün (NATO) merkezi o zaman Paris'te. (1967'de Brüksel'e geçti.)

Ankara'dan, toplantıya katılmak üzere bir heyet geliyor. Heyet başkanı, çok renkli bir kişiliği olan, çok zeki, deneyimli bir diplomatımız. At yarışlarına çok meraklı. Atlara olduğundan çok, oynamaya düşkün.

NATO toplantısı beş gün sürüyor. Cuma akşamı bitiyor. Genel Müdür diplomat (diyelim) Zübeyir Bey, cumartesi at yarışları olduğunu bildiğinden, Delegasyonun evrak memuru Hamdi Bey:

"Yarın yarışa gidelim kardeşim," diyor.

Hamdi Bey, Genel Müdürü Ankara'dan tanıyor. Büyük saygısı var:

"Tabii, efendim," diyor.

Ertesi günü, Longchamp'daki yarışlara gidiyorlar. Zübeyir Bey, ilk yarışta oldukça büyük oynuyor, kaybediyor. İkinci yarışta biraz azaltıyor, ama gene kaybediyor. Üçüncü yarışa 20 Frank parası kalmış. Atlara bakıyor, programı iyice inceliyor. Temkinli oynuyor, ama sonuç aynı.

Dördüncü yarış başlayacak. Zübeyir Bey iki atı gözüne kestiriyor. Mutlaka kazanır bunlar! Hamdi Beye dönüyor:

"Bana biraz borç verebilir misiniz kardeşim?"

Hamdi Bey, küçük memur. Ne parası olsun? Cüzdanı çıka-

rıp açıyor: 15 Frank falan var. Zübeyir Bey alıyor. Nasılsa kazanacak, öder. Atlar koşuyorlar. Kayıp!

Zübeyir Bey, sıkılıyor.

"Hadi, gidelim kardeşim," diyor. Hipodromdan çıkıyor. Hamdi Bey peşinde.

"Taksiye binebilir miyiz kardeşim?"

"Sanmıyorum efendim."

"Otobüs?"

"Bütün param oydu efendim."

"Ziyarı yok. Hava güzel. Yürürüz."

"Tabii, efendim."

"Delegasyona gidelim. Telgraf yazacağım."

Yürüyerek geliyorlar. Zübeyir Bey, Hamdi Bey:

"Lütfen şunu yazın kardeşim."

Hamdi Bey, daktiloya geçiyor. Zübeyir Bey dikte veriyor:

"Hariciye Vekaleti'ne, Kâtibi Umumi'ye derhal arzı ricasıyla. Hale NATO Toplantısına katılmak için Paris'te bulunmaktayım. Toplantı bittiyse de, bazı görüşmeler için bir hafta daha Paris'te kalmam gerekiyor. Bir haftalık yevmiyenin Delegasyon hesabından ödenmesi için acilen talimat gönderilmesini saygılarımla arz ederim."

(O zaman Bakanlık, Hariciye Vekaleti, şimdiki müsteşarlık makamı da Kâtibi Umumilik. Kâtibi Umumi –diyelim– Vecihi Bey, Zübeyir Beyin çok iyi arkadaşı.

Hamdi Bey, telgrafı yazıp bitirince, Zübeyir Bey eliyle "çok acele" kaydı koyuyor, paraflıyor, veriyor:

"Siz bunu çekin kardeşim. Ben otele gidiyorum. Yürüyerek giderim. Hava alırım. Akşam da bir şey yemiyeyim, iyi uyurum. Bugün cumartesi ama, Kâtibi Umumi'ye arzederler. Tahmin ederim, yarın cevabı gelir."

Ayrılıyor. Tahmini de doğru çıkıyor. Ertesi sabah, –pazar olmasına rağmen– Hamdi Bey otele telefon ediyor.

"Telgrafın cevabı geldi efendim. Teşrif ederseniz..."

Zübeyir Bey, tabii gene yürüyerek, ama koşar adımlarla

Delegasyona geliyor. Telgrafı bizzat Kâtibi Umumi Vecihi Bey imzalamış. Belli ki cumartesi akşamı arzetmişler, hemen cevap yazmış. Telgraf şöyle:

"Zübeyir Beye Delegasyon hesabından bir haftalık ek har-
cırak verilmesi uygun görülmüştür. Para gönderilmektedir. Zü-
beyir Beyin, bu parayı aldıktan sonra otel parası ve varsa diğer
borçlarını ödemesi ve ilk uçakla Ankara'ya dönmesi rica olunur."

Zübeyir Bey, telgrafı okuyor. Yüzüne büyük bir gülücük ya-
yılıyor. Hamdi Beye dönüyor; Vecihi Beyi kastederek, diyor ki:

"Anladı Teres!"

FAKİR BABASI BAKAN

Sosyal İşler Dairesi'ndeyiz. Yurtdışındaki işçilerin sorunları, çalışma mevzuatı, uluslararası anlaşmalar, sosyal güvenlik gibi konulara bakıyoruz.

Öğleye doğru, Bakanın Özel Kalem Müdürü telefon ediyor.

"Sayın Bakan bir heyet kabul ediyor. Sizin Daire'den birini istiyor."

Ne heyeti bu? Almanlar mı geldi? Yeni bir durum mu var? Ne olabilir? Kestirmeye çalışıyoruz. Ama, vakit de yok, hemen birinin gitmesi gerek.

Ve.. Bakan odasındaki manzara:

Sayın Bakan, misafir kabul ettiği koltuğuna oturmuş. Karşısında yaklaşık otuz kişilik, kasketli, poturlu bir vatandaş grubu. Tabii, hepsine yer olmadığı için oturmamışlar, ayakta dizilmişler. Bakan bakıyor: Özel kalemden biri not alıyor, ilgili daire mensubu da var.

"Buyrun" diyor, vatandaşlara. "Anlatın, neydi istediğiniz?"

Vatandaş grubundan biri, bir adım öne çıkıyor. Kasketini saygıyla çıkarıp eline alıyor. İki elini de –biri kasketli– önünde kavuşturuyor. Tatlı bir aksanla maruzatta bulunuyor:

"Muhterem büyüğüm. Biz Sivas ilinin falan ilçesinin falan köyündeyiz. Ben, estağfurullah, bu köyün muhtarı bulunmaktayım. Bizim köyün bazı istekleri vardır."

"Nedir? Söyleyin!" diyor Bakan, babacan tavırla.

Sivas'ın köylüleri, herhalde, uluslararası sorunlarda bazı görüşlerini nakledecekler. Ne kadar uygarca bir davranış!

Ama Muhtar Emmi, başka istekler sıralıyor:

"Beğim, bizim koyimizin yolu yoktur. Bizim köyümüze okul istedik. Aha vallah, yapmamışlardır. Bizim köyümüze su istedik, aha vallah getirmemişlerdir."

Muhtar bitirince, babacan Dışışleri Bakanı, not alan genç memurun hepsini yazdığından emin oluyor. Sonra, yol konusunu Bayındırlık Bakanı arkadaşıyla, okul konusunu Milli Eğitim Bakanı arkadaşıyla konuşacağını söylüyor. Onları da not ettiriyor.

Ayağa kalkıyor. Vedalaşacak. Nedense, tam da o sırada aklına geliyor; soruyor:

"Peki ama arkadaşlar, ben Dışışleri Bakanıyım. Bunları neden bana anlatmak ihtiyacı duydunuz?"

Muhtar, kaç yılın kurrası! (Aslında, herhalde Başbakanlığa geldiler de, giremeyince, bari bir bakana anlatalım dediler. Kabul edilince de anlattılar) Ama söyler mi bunu? Ne bakanı olursa olsun, o kadar zahmet edip, kabul etmiş. Önce başını önüne eğiyor, sonra birden tam Bakanın gözlerine bakarak en inandırıcı biçimde:

"Vallah begim," diyor. "Bize dediler ki, sen fakir babası imişsin. Onun için sana geldik."

Bakanın dolgun yüzü biraz pembeleşiyor. Gözlerinde büyük bir mutluluk! Kumral, gür bıyıklarını okşuyor.

"Yaaa," diyor. "Demek, şöhetimiz Sivas'a kadar yayıldı?"

NALINCI KESERİ

Türkçemize son zamanlarda giren sevimsiz deyimlerden biri de "*çifte standard*." İngilizce "*double standard*"dan uyarlanmış olan bu deyim, yerine göre, duruma göre değişik karar vermek, farklı davranmak anlamına geliyor. Çoklukla da kendi işine geldiği biçimde kuralları değiştirmek niyetini gösteriyor.

Kavram yeni değil. Bizde bu ifadeyi karşılayan deyimler vardı. Ama "*Amerikanize*" olduk ya. Bir de "*Çifte Standard*"ımız olsun. Oysa, eskiler "iki terazi kullanır" derlerdi. Yani, aynı şeyi değişik biçimde tartar. Ya da, benzeri, hep çıkarını düşünenler için en güzel deyimimiz "Nalinci keseri gibi kendine yontar"dır. Gerçekten, nalıncılar keseri dışardan içeri doğru vurdukları için kəsilen tahta parçaları hep kendilerine gelmişti. Bundan da yararlanıyorlar.

Çıkarını düşünen kişiler için bundan güzel benzetme düşünemiyorum. Yont ustam, yont! Kendine doğru, işine geldiği gibi.

Tam bir "nalıncı keseri" olayı yaşadım. (Birden çoktur tabii, ama bu çok belirgin.)

1986'da Katar'a büyükelçi atandım. İlk büyükelçilik görevim olduğu için anlamı bence büyük. Ankara'da dört yıl çalışmıştım. Bir veda kokteyli vermek istedim. Birçok dostum var. Birlikte çalıştığımız yerli yabancı arkadaşlar var, sanatçılar var. Hepsine topluca "Allahısmarladık" diyeceğim.

Ankara Palas, Bakanlığımıza bağlı. "*Devlet Konuk Evi*" olarak çok güzel restore edildi. Mutfağı, servisi de çok iyi. İlgili Daire Başkanı arkadaş'a gittim.

"Veda kokteyli için Ankara Palas'ı rica ediyorum. Tabii, parasını ben vereceğim. Bakanlığın ilgisi yok. Sadece tahsis edilmesini istiyorum."

"Kusura bakma ağbi," dedi. "Kuralları var. Müsteşar yardımcısının altındaki düzeyde tahsis edemiyoruz."

Kültür İşleri Genel Müdür Yardımcısı olarak, orada, birçok yabancı heyete ev sahipliği yapmıştım. Ama onlar resmiymiş. Özel kokteyl için unvan düzeyim tutmuyormuş. Arkadaşım o kadar üzüldü ki, fazla ısrar etmedim. Gittim, Bulvar Palas'la anlaştım. Kokteylim verdim.

Doğrusu otel yöneticileri çok özen gösterdiler. Gayet güzel bir kokteyl oldu. Konuklarım da ben de memnun olduk. Vedalaştık. Katar'a gittim.

Aradan dört ay geçti. O Daire Başkanı arkadaşım da büyükelçi atanmıştı. Gazetede gördüm. Veda kokteyli vermiş: Ankara Palas'ta. Demek, dört ay içinde kurallar değişiverdi. Bizim Bakanlıkta daire başkanları (bağımsız daire de olsa) genel müdür yardımcısından yukarı düzeyde değildi.

Akıllı nalıncı keseri arkadaşım benim!

AİLE KIZI

Ben Ankara Hukuk Fakültesi'nin son sınıfındayım (1954). O İstanbul Hukuk Fakültesi'nde öğrenci (Adına Şenay diyelim). Flört ediyoruz.

Şubat tatilinde Ankara'ya geldi. Bir akrabasında kalıyor. Hemen hemen bütün gün birlikte oluyoruz. Geziyoruz, sinemaya, tiyatroya gidiyoruz, akşam yemekleri yiyoruz. Mutluyuz.

Şenay, Ankara'yı, sosyal yaşantısını iyi tanımak istiyor. Meyhaneye de geliyor. O zaman Sakarya caddesinde Missouri Lokantası var. Havası iyi, yemekleri iyi. Fiyatları da kesemize göre. Bir akşam, başka arkadaşlar da var. Yedik, içtik. Şenay'ın aklına nerden düşmüşse:

"Beni bara götürsenize," dedi.

Olur mu? Genç bir kızın barda işi ne? Biz bile çok seyrek gidiyoruz. O zamanın barları şimdikiler gibi Amerikan Bar değil. Şimdilerin pavyonlarına o zaman "bar" deniyor. "Pavyon" ise Süreyya'nın Kızılay'daki çok kaliteli, müzikli, harika mutfaklı, mükemmel servisli restoran-gece kulübünün adı. Sonradan, barlar pavyon oldu, pavyon ise yok oldu.

Şenay direniyor. İlla, bara gitmek istiyor. Dayanamadık sonunda. Razi olduk. Can arkadaşım Sadık bu işlerde bizden daha deneyimli. O idare eder. Ona güveniyorum.

Taksiye bindik. Ulus Meydanına geldik. O zamanki üç bar, yanyana: Nil, Yeni Bar, Tabarin. Nil'in önündeyiz. Sadık:

"Siz biraz bekleyin. Ben aşağıda konuşup geleyim," dedi.

Biraz sonra geldi. Tamammış. İndik.

Paltolarımızı çıkarıp girdik. Şef garson bizi kapıda karşıla-

dı. Geri planda bir masa ayarlamışlar. Oturduk. Efendi efendi, birer bira söyledik.

Bar hızını almış. Orkestra bir dans parçası çalıyor. Erkek müşteriler, start almış yüz metre yarışçısı gibi fırlıyorlar. Sıra sıra oturan konsomatrislerden birini gayet nazik, dansa kaldırıyorlar. İki kere dönüyorlar. Orkestra susuyor. Hanımı yerine götürüp oturtuyorlar. Aynı hanımla ikiden fazla dans etmek isterse-niz, masanıza çağırıp, bir şeyler ikram edeceksiniz. Öyle haybe-ye dans etmek yok. Dansing değil burası! Konsomatrisin mesle-ği de bu. "Bol" ismarlatacak ki, yüzde alsın. Patron, para kazan-mazsa, bu dükkân nasıl döner? Keyif için dans etmiyorlar ki. Kesesine güvenen dansçıbaşı. Zaten çok hafif olan "bol"ü ha-nımlar yarı içiyor, yarı döküyor, idare ediyorlar.

Böyle sorumluluk almadan, kenardan seyretmek ne zevk-liymiş... diye düşünürken, Şenay demez mi:

"Kalk, dans edelim!"

Kızım, güzelim, evladım, yapma! Üniversite çay'ı değil bu-rası, bar! Anlıyor musun? Bar!

"Anladık. Biliyoruz. Herkes efendice dans ediyor. Biz niye etmeyelim? Neye getirdiniz beni buraya öyleyse?"

Al işte! Merhametten maraz çıkar. İkındım sıkındım. Şe-nay, Sadık'tan medet umdu:

"Söyle şuna, benimle dans etsin!"

"Sadık da kurtulamadı, bana "kalk barı" gibilerden bir işaret yaptı. Kalktık. Dans ettik. Oturduk. Biraz sonra da hesabı öde-dik, çıktık. Kazasız belasız kurtulduk bu eksantrik maceradan. Ya, müşteriler, yıldırım hızı ile gelip Şenay'ı dansa kaldırsalar. Sadık'a sorarsanız, o varken böyle bir şey olmazmış. Belli de ol-maz!"

Ama sonradan İstanbul Üniversitesi kantinindeki konuşma-yı biliyor musunuz? (Meğer İstanbul Hukuk Fakültesi'nden bir delikanlı tesadüfen o akşam barda değil miymiş?)

Söylenti şu:

"Bu Şenay denen kız, burda çok ciddi, aile kızı görünüyor ya, aldırma görünüşe. Tatillerde, Ankara'ya gidip barda çalışı-yor."

TÜRKÇE KÜFÜR

Lagos'ta, Büyükelçilikte tek başımayım. Şehirde tek Türküm. Bir yılı aştı, Türkçe konuşmadım. Ne kadar özlüyor insan.

Sonunda kendimce bir yol buldum. Elçilikteki Nijeryalı garsona Türkçe küfrediyorum.

"Aptal herif, ben sana çay getirirken, şekeri içine koyma demedim mi? Anlamaz mısın sen? Budala!"

Tabii, zavallı Nijeryalının koca dudakları aşağı düşüyor:

"Mas.. ter.. Mas.. ter." diye anlamaya çalışıyor.

Ben azıtıyorum. Daha ağır küfürleri sıralıyorum. Sonunda bir de "Defol!" Adam çıkması gerektiğini anlayıp çıkıyor. Ona bir şey olduğu yok. Anlamadığı için hakaret davası falan da açamaz. Ama ben bir rahatlıyorum ki. Ooh! Dünya varmış!

Derken, günün birinde bir telefon: Bir kadın. Türk. Gelip beni görmek istediğini söyledi. Sorunu varmış. Bir gece kulübüne dansöz olarak gelmiş. Üç gündür Lagos'taymış. Çok bunalmış.

"Buyrun," dedim.

Yarım saat sonra bir taksi ile geldi. Beyaz tenli, kumral, eli yüzü düzgün genç bir hanım. Hüngür hüngür ağlıyor.

Bir bardak su getirttim. Biraz yatışmasını bekledim.

"Ne oldu hanımefendi? Bir felâket mi oldu?"

"Türk bayrağını gördüm. Heyecanlandım. Onun için ağlıyorum," dedi. Üç yıldır gurbetteymiş. Önce Liberya'ya gitmiş, oradan Sierra Leone'ye. Sonra buraya getirmişler. Beyaz kadın ticareti. Bir Lübnanlı emprezaryo ile kontratı varmış. Burda çalıştığı kulübün işletmecisi de Lübnanlı. Pasaportunu elinden al-

mışlar. Parasını da vermiyorlarmış. Âdeta mahpus hayatı yaşıyormuş. Esir zavallı. Bir dairede kalıyormuş. Dört dansöz daha varmış. Onlar Arapmış. Hiç geçinemiyorlarmış.

"Beni kurtarın buradan. Paramı versinler. Türkiye'ye döneceğim," dedi.

Merak etmemesini söyledim.

"Elimden geleni yapacağım. Siz gidin. İşinize devam edin."

Paraya falan ihtiyacı olmadığını söyledi. Giderken sarılıp elimi öpmek istedi. Benim arabamla gönderdim.

Hemen Lübnan büyükelçisine telefon ettim. Bülent Beydun, annesi Türk olan, harika bir adam. Büyük Türk dostu. Durumu anlattım.

"Sen hiç merak etme. Ben hallederim," dedi.

Bir saat geçti, geçmedi. Gece kulübünün sahibi Lübnanlı geldi. Belli, Bülent beyden zılgıtı yemiş.

Türk dansözünün söylediklerini anlattım.

"Olur mu böyle şey?" diye söylendim.

Hemen cebinden pasaportu çıkardı. Bir zarf içinde de para. Bizim dansözün.

"Valla, kötü niyetimiz yok. Parası da hazır. Pasaportu da, bileti de. İsteddiği zaman dönebilir. Bizim Büyükelçi beni tehdit etti. Buna gerek yoktu. Kusurlu olan, sizin dansöz. Çok hırçın. Yurdunu çok özlemiş. Boyuna kavga çıkarıyor. Öbür dansözleri dövüyor. Camları pencereleri kırdı. Bakın, ödetecektim. Ama, hiçbir şey kesmiyoruz. Bütün hakkı burda."

Teşekkür edip aldım, kasaya koydum. Hafta sonunda işten ayrılmasına, Türkiye'ye dönmesine karar verdik.

Adam memnun. Çıkarken döndü:

"Size bir şey soracağım. Bir keresinde kavganın üstüne gittim. Sizin dansöz bizimkileri döverken, üstlerine bir şeyler atıyor, bir yandan da belli ki küfrediyor. *"Anaskerim..."* diye bir küfür çok kullanıyor. Ne demek bu?" *"Anaskerim!"* Anladım:

"Küfür işte. Kızgınlıkla söylüyor. Onu pek yapamaz zaten."

Adam gitti. Telefon ettim. Durumu anlattım. Bizim dansöz çok sevindi. Teşekkürler etti.

Ertesi gün geldi. Parasını ve pasaportunu aldı. İki gün sonra gidiyormuş.

"Ergun bey, bu gece gelin. Sizin için oynayacağım," dedi. "Tam Türk usulü."

Akşama sahiden önemli bir sözüm var. Özür diledim. Artık ayrılıyorz.

"Nur hanım. Arap kadınları hem dövüyormuşsun, hım de" anaskerim.." diye küfrediyormuşsun. O neden?"

Güldü:

"Deşarj oluyorum Ergun beycim. Türkçe küfredince öyle rahatlıyor ki insan gurbet elde. Deneyin bakın."

"Doğru," dedim. "Ben Arap dansözleri bulamıyorum, evdeki hizmetkârlara küfrediyorum, ama, valla analarını karıştırmıyorum."

Öyle güzel güldü ki. Sonra sarıldı, yanaklarımdan öptü, veda etti gitti.

ŞAHİN MERAKI

Katar'ın geleneksel avlanma türü şahin ile toykuşu avlamak. Arapçası *Hubara*, İngilizcesi *Bustard* (Aman, bastard de-ğil) olan toykuşu, eti çok lezzetli olduğu iddia edilen bir av kuşu. Türkiye'de varmış ama, ben duymadım. İlk Katar'da yedim. Pek de tadına varamadım.

1987 yılında, Katar'ın Bayındırlık Bakanı El Attiya, beni akşam yemeğine davet etti. Elçilikteki diğer görevli arkadaşları da. –Tabii, hanımlar hariç– Pakistan Büyükelçisi Gül Hanif nedenini tahmin etti.

"Türkiye'de şahinle avlanmak isteyeceklerdir. Pakistan'da toykuşlarını bitirdiler. Şimdi sıra, size gelmiş demek. Ayrıca, gittikleri yerden şahin de topluyorlar."

Akşam, yemek saatinde gittik. Katarlı zenginlerin saray evlerinden biri. Bahçe kapısında, üç genç, kalın deri eldivenler giymişler. Ellerinin üstüne tünemiş şahinleri sergiliyorlar. Gerçekten nefis bir kuş bu şahin. Heybetli bir duruşu var. Gözleri deri gözlüklerle kapatılmış. Ama öyle görkemli bir tünemişleri var ki.

Katar usulü, yerde yemek yendi. Ağzımıza elle koparılmış, kuzu parçaları uzatıldı. Arap kahveleri gelince, Bakan, ağzındaki baklayı çıkardı:

20 kişilik bir grupla, Türkiye'ye ava gideceklermiş. Karayoluyla yedi tane safari tipi arabayı, şoförler önceden sürerek götürcekmiş. Bunlar sonradan uçakla gidip onlara katılacakmış. Şahinleri de uçakla götürceklermiş. Türk Hükümeti, bu geleneksel sporları için izin verirse, mutlu olurlarmış. Dost Türkiye'den anlayış bekliyorlarmış. Para önemli değil, istenen masrafı yapmaya hazırlarmış.

Bildiğim bir iş değil. Gerçi Av Kanunu elçiliklere dağıtıldı ama, ayrıntıları bilemem. Yazıp soracağımı söyledim.

İsteği anlatan telgrafıma Ankara'dan gelen cevap son derece kesin ve olumsuz: "Türkiye'de şahinle avlanmak yasak! Ayrıca, toykuşları koruma altında!"

İlettik. Bakan biraz bozuldu; ama, tahmin de ediyormuş ki sitem etmedi.

Bu arada öğrendim, bu şahinler çok pahalı kuşlar. 50 bin Dolara kadar satılanları var. Çok iyi terbiye ediliyor. Av kuşlarının peşinden uçuruluyor. Sonra gidip yakalanıyor. Bazen de uçup giderler, kaçarlarmış. Geri dönmeyip doğayı seçerlermiş.

Daha sonra yine bir Katarlı zengine Türkiye'de şahinle avlanmanın yasak olduğunu açıklıyorum.

"Bu kadar masrafa ne gerek var?" dedim.

"Siz anlamazsınız," dedi. "Bu, bizim en büyük zevkimiz. Töremiz. Şahinin süzüldüğünü seyretmek büyük zevktir."

"Ama binlerce dolar uçup gidebilir."

"Gitsin. Bizim için önemi yok. O süzülme yok mu?"

Baktım, gene süzülme, müzülme lafları. Diyiverdim:

"Madem süzülmeye meraklısınız, uçurtma uçurun. Ne güzel uçurtmalar var. O da süzülür. Hem onca paraya yazık olmaz."

Gözleri yaşaracaktı nerdeyse. Şahinler, uçurtmayla kıyaslanır mı? Gitti. Bir daha görüşmedik. Belki de sonradan bana hak vermiştir. Şimdilerde şahin yerine uçurtma uçuruyor olabilir.

BU TAŞ DÜŞER

Böbrek taşlarından çok çektim ben. Katar'da dört kere ameliyata kadar götüren bu taşlar, değişik ülkelerde, değişik sıkıntılar verdi.

Bunların en ilginçlerinden biri, Almanya'da oldu: Çok sancılanıyorum. Dayanılır gibi değil. Uzmanla gittim. Almanya'da doktorlar özel hastalara doğru dürüst bakarlar. "*Privat*" hastasıysanız, hem erken randevu verilir, hem doğru dürüst muayene edilirsiniz. "*Kasa*" hastası iseniz, yani paranızı sigorta ödeyecekse, yandınız. Aylar sonrası randevu, baştansavma muayene.

"Özel" olduğum için doktor, beni ciddiye aldı. Röntgen çekildi. Filmlerde görüldü ki, sol böbrekten çıkan taş üreterde takılmış, mesaneye inemiyor. Sancıyı yapan bu. Ayrıca, böbrek büyümüş. Tehlikeli bir durum.

1.90 boyunda, tam bir profesyonel güreşçi cüssesindeki doktor, bunu "*basket*" usulüyle almaya çalıştı. Anestezi yapmadan, muayenehanede yapılan bir müdahale ile perişan oldum. Üç gün kanlar içinde yaşadım. Taş da alınamadı. Başarısız bir müdahale. "Üzgünüm, başaramadım" ile geçirildi.

Karlsruhe'nin çok güzel bir hastanesi var. Tam donanımlı. Eşim bir süre yattığı için biliyorum. Her şeyi ile mükemmel. Burada çok ünlü bir de ürolog-operatör var. Benim uzman doktor, ondan randevu almayı önerdi. Hocasıymış.

"Peki, o ne yapacak?"

"Kesin söyleyemem, belki tek yol böbreği almak. Fonksiyonlarını kaybetmişe benziyor."

Moralim bozuk, konsolosluğa geldim. Çalışan arkadaşlar halime üzülüyorlar. Biraz sonra biri geldi:

"Efendim, aşağıda bir Türk ürolog var. Sizin durumunuzu söyledik. Görüşmek istiyor."

"Buyursun, memnun olurum."

Almanya'daki konsolosluklara her çeşit meslek sahibi gelir. Baksanıza, uzman doktoru bile buluyorlar.

Türk ürolog geldi. Niyazi Bey, Eskişehir Demiryolları Hastanesinin üroloğu. Buraya karısı için gelmiş. Eşi, Heidelberg'de transplantasyon için uygun böbrek bekliyormuş. Konsoloslukta bir işi varmış.

Derdimi anlattım. Son derece efendi bir insan. Nezaketle dinledi.

"Filmleri görmek mümkün mü?" diye sordu.

Çocuklara söyledim. Nasıl başardılar, bilmiyorum, yarım saat sonra filmleri alıp getirdiler. Benim "Kasap" doktoru tehdit mi ettiler, uysallıkla mı verdi? Bilmem. Pek âdet olmadığı halde filmler muayenedeki dosyadan çıkarılıp getirildi.

Doktor Niyazi Bey, filmleri benim odanın penceresine dayayarak güneş ışığında inceledi.

"Bu taş düşer, Ergun Bey!"

"Aman doktor, Alman düşmez diyor. İzne, Türkiye'ye gidecektim. Gitme diyor."

"Arabayla mı?"

"Evet."

"Çok iyi. Gidin!"

"Denize giremezsin, şunu yiyemezsin, bunu yiyemezsin diyor."

"Aldırmayın. Denize de girin. Ne isterseniz yiyin. Çok bol su içmek şart. Bu taş düşer."

"Ameliyat edecekler. Belki böbreği alırsız diyor."

"Daha neler? Bu taş düşer!"

"Sahi mi doktor?"

"Tabii. Lityazol var mı sizde?"

"Var."

"İyi. Ben de bir ilaç yazacağım. İkisini alın. Bol su için. Hareket edin. Arabayla gitmek iyi. Bu taş düşer."

Doktor Niyazi Beye güvendik. Eşimle yola çıktık. Yarım saatte bir duruyorum. Sancılı olarak su dökmeye çalışıyorum.

Türkiye'ye geldik. Çeşme'de denize giriyorum. Bol su. Bol rakı. Domates bile yiyorum. Üç hafta sonra... taşı düşürdüm... ve... yakaladım. Çirkin bir taş: İki ucu mızrak gibi sivri.

Beyaz bir kağıda sardım. Bir Tekel kibriti kutusuna koydum. Almanya'ya döndük.

İlk randevuma gittim. Kasap, beni görünce hemen telefona sarıldı:

"Hocamı arıyorum," dedi. "Ameliyat günü için konuşacağım."

Benim böbreği aldırmaya fena halde niyetli!

"Bir dakika" diyerek önüne kibrit kutusunu koydum.

Telefonu bıraktı. Şaşkın baktı:

"Bu ne?"

Kutuyu iterek açtım. Kâğıdı çıkardım. Onu da açıp önüne koydum. Tabii, taşı hemen tanıdı. Basket'e atamadığı taş! Durdu. Yutkundu. Bir taş a baktı, bir bana, sonra dedi ki:

"Ben Allah değilim."

Onu biliyoruz zaten. Kasap bile değilsin. Taşımı, kibrit kutusuna koydum. Çıktım. Dünya varmış..

Allah Doktor Niyazi Beyden razı olsun!

KAYIP BAVUL

Uçak yolculuklarında bavul kaybolması çok kimsenin başına gelmiştir. Benim öylesine geldi ki, dokuz gün bavulsuz dolaştım. Üstümde ne varsa onlarla. Bu arada çamaşır yıkama ve kurutma teknikleri geliştirdim.

Yıl 1984. Cezayir ve Tunus ile kültür anlaşmaları müzakerelerine gidiyoruz. Müzakere heyeti başkanı olarak benim kararname çıktı. Fakat, sonradan, aynı ülkelerin kültür ve turizm bakanlarının davetlisi olarak, Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrrem Taşcıoğlu'nun heyete başkanlık etmesi kararlaştırıldı. Böylece garip bir şekilde çift başlı bir heyet olduk. Bakan varken benim başkanlığımın lafı olmaz tabii. Ama yetki karışık bir iş. Fakat, son derece deneyimli, olgun bir kişi olan Taşcıoğlu, sorunu çözdü:

"Sen," dedi, "Müzakereleri yürütür, belgeleri hazırlar, parafe edersen, sonunda biz karşı bakanlarla imzalarız."

Bütün gezi boyunca, bakan Taşcıoğlu ile aramızda hep iyi ilişki ve kardeşlik havası oldu.

Heyet iyi, gezi güzel, müzakereler olumlu ama, gelin görün ki, ben bu dokuz günü bavulsuz, eşyasız geçirdim.

Yolumuz Roma-Cezayir. Türk Hava Yolları ile gideceğiz. Orada altı saat bekleyip Cezayir Hava Yolları ile gideceğiz. Bakan olduğu için, iki büyükelçimiz de karşılamaya geldi: Roma Büyükelçimiz ve Vatikan Büyükelçimiz. Bakanla hanımını alıp gittiler. Bizimle Roma Büyükelçiliğinin ikinci müsteşarı olan Ayşenur ilgileniyor. Ayşenur, cin gibi zeki, güzel ve sevimli, candan bir genç kız. İtalyanca öğrenmiş, İtalyanları tanımış. Çalışkan, becerikli.

"Alanda beklemek istemezseniz, sizi gezdireyim," dedi.

Ben "bekleyelim" dedimse de öbür arkadaşlar, "gezelim" dediler. Başımıza geleceği bilmişim sanki. Ayşenur bizi deniz kıyısına götürdü. Ben arabada, arkada sağda oturuyorum. İndim, yürüdüm. Birden arkamda bir feryat, telaş. Döndüm. Arka solda oturan Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisi asfaltın üzerinde yatıyor. Acı içinde inliyor.

Fark etmemiş. Otururken, ayağı, öndeki emniyet kemerinin sarkan kısmına girmiş. O da birden inince, kemere takılı ayağı içerde, kendi dışarda, yuvarlanmış.

"Kırıldı ayağım," diye kıvranıyor. Gerçekten ıstırap içinde.

Ayşenur telefona koştu. Ambülansın gelmesi vakit alacak. Kucakladık Halil Beyi. Arabaya uzanır biçimde koyduk. Ayak davul gibi şişti, morardı.

Önce havaalanındaki klinik. Bir şey yapamadılar. Sonra hastane. Bilekten iki kırık. Alçı. Halil Beyin yatması gerek. Ayşenur koşuşturup duruyor. Havaalanına geldim. Halil Bey en az bir hafta yatıp Türkiye'ye dönecek. Bavulu bizimle gitmesin diye, bagaj kısmına gittim. Bana özel izinler çıktı. Aşağılara indim. Bavulların değişme yerinde uzun saçlı, kasketli bir İtalyan delikanlı. Anlattım. Bagaj biletlerini verdim. Benim bavulla Halil Beyinki geldi.

"Bu, Roma'da kalacak. Alıyorum. Ama bu Cezayir'e gidecek," dedim. Anlamış gibi göründü, ama dinlediğine emin olmadım. Tekrarladım.

"Anladık," diye terslendi. Anlamamış.

Cezayir'e geldik. Karşılandık. Otele indik. Herkesin bavulu odasında, dediler. Çıktım. Başka bir bavul benim odamda. Benimkini bulamayınca birini kapıp getirmişler.

Bavulu alıp havaalanına. Sahibi de beklilyormuş zavallı. O bavuluna kavuştu, ben kavuşamadım. Tutanak tutuldu, teleks çekildi. "Yarın sabah gelir," dediler. Gelmedi.

Tabii, sorun başladı. Yanımda hiçbir şey yok. Cezayir Büyükelçisi Sencer Asena'nın eşi Tülin, bana oğlunun tıraş makinesini, fırça, sabun, tarak verdi.

"Çarşıya çıkıp gömlek, çamaşır alayım," dedim.

Elçilik şoförüyle gittik. Tatılmış. Çarşı kapalıymış. Zaten burda gömlek falan bulunmazmış. Bir işportadan adi bir fanila buldum.

Bütün gün üzerimdekilerle geziyorum. Akşam çamaşırları, gömleği deterjanla yıkıyorum. Fanilayı pijama niyetine giyip ya-tıyorum.

Gömleği, çamaşırları balkondaki yazlık koltuklara gerekerek asıyorum. Allahtan Cezayir sıcak, sabaha kuruyor. Arkadaşlar-dan birinin yanında portatif ütü varmış, verdi. Gömleğin yakası-nı ütöleyip giyiyorum. Ödünç verilen makineyle tıraş olup tarak-la saçımı tarıyorum.

Müzakere, yemek, gezi, ne olursa olsun, ben aynı kılıktayım. Kravatım da aynı.

Dokuz gün sürdü bu hikâye. Tunus'ta uydurma bir gömlekle, birer çamaşır daha edindim.

Bavul Turius'a gelmedi. Bu arada Ankara'dan haber geldi. Benim bavul Esenboğa'daymış. Bulunması iyi de, içinden öte-beri almak için uygun bir yerde değil.

Bu tek tip kılığımla geziyi tamamladım. Döndük. Esenbo-ğa'da geri gelen bavullar "*Kayıp Eşya*" kısmına gidermiş. O da gümrük binasının içinde. Gittik. Gayet terbiyeli bir memur. Der-dimi anlattım. "Biz de sizi bekliyorduk. Ayırmıştık," dedi. Bavulu-mu çıkardı. Bagaj biletimi verdim. Aldı. Bavulu masanın üzerine koydu. Elinde tebeşir, gayet terbiyeli sordu:

"Deklare edecek eşyanız var mı?"

Yüzüne baktım. Bavul benim elime geçmedi ki! O da baktı. Tebeşirle işaretledi. "Buyrun," dedi.

Demek deklare edecek eşyam yokmuş.

KOTÇELİ GELİN

Başlık çok ciddi görüntü veriyor, ama olayın niteliği şaka dolu.

1985 yılında Arnavutluk ile kültürel ilişkiler müzakeresi için Tirana'ya gittik. Heyette Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bir hanım, Kültür Bakanlığı'ndan daire başkanı, bir de ben varım. Üç kişilik bir heyetiz. Tirana'ya gitmek kolay değil. Harita üzerinde Türkiye'ye çok yakın ama, önce Belgrad'a gidiliyor. Bir gece kalınıyor. Sabah güneş doğmadan kalkılıp ilk uçağa biniliyor. Bir saat kadar uçulup varılıyor.

Tirana havaalanı küçük. Birinci Dünya Savaşından kaldığı izlenimi veren dört askeri uçak arasına indik. Otobüs yok. Gereği de yok. Uçağı Şeref Salonunun önüne "çektiler." İndik. Şeref salonundan bize doğru, belki on beş kişiden oluşan bir grup geliyor. Önde Büyükelçimiz sevgili Selçuk Toker, yanında çok üst düzeyde bir bürokrat olan, Kültür Komitesi Başkanı Melissa, son derece sevimli, dostça davranışlı biri. Arnavutçadan başka tek kelime bilmiyor. Çevirmen aracılığıyla son derece iyi arkadaş olduk.

Konvoy halinde otele geldik. Daiti, yabancı heyetlere ayrılmış bir otel. Yüksek tavanlı, geniş salonları olan, lokantası, hatta gece kulübüyle bayağı görkemli. Bizim Ankara Palas'ı andırıyor. Otelde bizden başka müşteri yok gibi. Amavutlar giremiyormuş.

Akşam, Selçuk bizi otelin gece kulübüne götürdü. Üç grup müşteriyiz: Büyük bir masa, Yunan Büyükelçiliği mensupları, başka bir büyük masa Doğu Almanlar. Bir masa biz.

Dört kişilik bir orkestra çalışıyor. Genç Arnavut delikanlıları. Bayağı da iyi çalışıyorlar. Bizim büyükelçilik memurlarından birinin oğlu olan Bülent, onlarla arkadaş olmuş. Türkiye'den getirdiği kasetlerden Türkçe parçalar öğrenmişler. Çalmaya başladı-

lar: Oyun havaları. Çıktık, oynadık. Sıra Kasap Havasına geldiğinde Yunanlılar da kalktı. Bizimle oynadılar. Derken orkestra Sirtaki'ye döndü. Biz de Yunanlılarla oynadık. Arada hiç gerilim olmaksızın, bir düşün-dernek.

Ertesi gün müzakereye oturduk. Melissa, heyet başkanı. Bir tasarı koyduk önlerine. Melissa, her maddeyi en geç üç dakika içinde kabul etti. Bu kadar hızlı sonuç veren müzakere yapmamıştım. İki saat sonra, belge imzaya hazır hale geldi. Biz ise uçak durumu dolayısıyla beş gün zorunlu kalacağız. Arnavutlar kalan günleri doldurmak için program hazırlamışlar. İki bakana, üniversite rektörüne ziyaretler yaptık. Her yerde büyük itibar, yakınlık, candan sevgi görüyoruz.

Sonra gezi faslı. İki günlük gezi. Bir mihmandar verdiler: Arnavutluğun Paris büyükelçiliğini yapmış olan Peter. Mükemmel İngilizce, Fransızca biliyor. Moskova'da okumuş. Rusçası da iyiymiş, ama, bizim fazla işimize yaramıyor tabii.

İki de araba verdiler. Peter'le ben birinci arabaya, öbür arkadaşlar ikinci arabaya bindik. Bir yanı uçurum, bir yanı yüksek kayalar, taşlı dağ yollarından güneye indik.

Peter'le dost olduk. Lafını esirgemeyen, zeki, Türkleri seven, iyi yetişmiş bir batılı diplomat gibi.

Tirana'nın büyük meydanının yanında bir cami var. Ethem Bey Camii imiş. Ama şimdi müzeymiş. Peter'e sordum:

"Müzeyi gezemez miyiz?"

"Gezemezsiniz. İçinde bir şey yok."

"Adı müze ama."

"Dışardan-müze orası. İçinde bir şey yok."

"Namaz falan da kılınmaz mı?"

"Ne namazı? Müzede namaz kılınır mı?"

Enver Hoca'nın doğum yeri olan Girokastro şehrine geldik. Bir dağ köyü. Enver Hoca müzesinin önünden, aşağıyı seyrediyoruz. Baktım, vadide bir cami var.

"Bu cami ne? Bu da mı müze?"

Peter bilmiyormuş. Oradaki resmi görevlilerle konuştu, bana döndü, açıkladı:

"Sirkmiş orası."

"İyi mi? Camiyi sirk yapmışlar.

Yolda mola veriyoruz. Bir otele sokuyorlar. İşkembe çorbası falan ikram ediyorlar. Ama restorana değil, ayrı, özel bir oda-ya. Arnavutların yediği yerler sigara dumanı içinde. Göz gözü görmüyor. Tuvalet ihtiyacı olursa, bir otel görevlisi önümüze dü-şüyor, yukarı çıkılıyor. Bir oda açıyor, anahtarı elimize verip, dö-nüyor. Belli ki, otel tuvaletlerini görmemizi istemiyorlar. Otel odası tuvaleti "*konuklar*" için hazırlanmış.

Peter, hikâyeler anlatıyor, nükteler yapıyor, tatlı tatlı eleştiri-lerde bulunuyor.

Anlattıklarından aklımda kalanı "*Kotçe*" hikâyesi:

Kotçe, Arnavutluk'ta, Yunan sınırına yakın, güneydoğuda bir şehir. Bu şehrin insanları, iyi okurlarmış. Zeki olurlarmış. Özellikle kadınları, hem akıllıymışlar, hem iyi ev kadını olurlar-mış. Kuvvetli kişilikleriyle ün yapmışlar. Evin tam hâkimi olur, her şeyi onlar yönetirmiş. "*Kazak zevce*" imişler.

Peter, anlatıyor:

"Biz Moskova Üniversitesi'nde okuduk. 50 kadar gençtik. O zaman Sovyetlerle aramız çok iyiydi. Döndük. İyi işlere yerleştiril-dik. Aramızdan 20-25 kişi Rus kızlarıyla evlenmişti. Tabii, karıla-rını da getirdiler. Sonra Sovyetlerle aramız bozuldu. Enver Hoca, karar aldı. Bütün Rusları Arnavutluk'tan çıkardı. Gelinleri de. Rus gelinler, kocalarını, çocuklarını bırakıp gitmek zorundaydılar."

Peter, gülerек, gene "*Kotçe*'ye dönüyor.

"Tiranalı bir genç adam, Kotçe'den kız almış. Annesiyle bir-likte oturuyormuş. Kotçeli kız eve girince, dizginleri ele almış. Hem evi, hem kocasını, hem kaynanasını yönetiyor. Astığı as-tık, kestiği kestik. Kadıncağız da durumdan hiç memnun değil.

Radyodan haberleri dinliyorlarmış. Spiker, Sovyetlerle iliş-kilerin kesildiği, gelinler dahil bütün Rusların Arnavutluk'tan çı-karılacağı haberini okumuş. Bitirince, kadın, oğluna dönüyor, soruyor:

– Evladım, Enver Hoca, Arnavutluk - Kotçe ilişkilerini ne zaman keser acaba?"

Peter benden daha çok gülüyor. Onun karısı Kotçeli değil-miş.

KUZU İKRAMI

Katarlılar da birçok doğu ülkesinde olduğu gibi elleriyle yemek yerler. Elle yemek, benim de hoşlandığım bir şey. Türkiye'de de birçok yörede elle yenir. Bu iyi de, Katar'daki yemek dağıtım yöntemine bazı itirazlarım var.

Nijerya'da da elle yemeyi severlerdi. Ben de onlara uyardım. Bir Nijeryalı arkadaşım, elle yenen yemeğin daha lezzetli olmasının nedenini şöyle açıklamıştı:

"Çünkü insan, elinden kendi tadını da alır. İnsana en lezzetli gelen şey, kendi tadıdır."

Biraz "yamyamca" bir açıklama tabii ama, onun görüşü bu.

Katar'daki dağıtıma itirazıma gelince: İlk gittiğimde, Katar'ın en büyük ailelerinden biri olan Derviş'lerin en büyük babası yemeğe çağırdı. Yılda bir, diplomatları böyle büyük bir öğle yemeğine çağırırmış. Kasım Fakru Derviş (*Darwish* diye yazıyorlar.) 95 yaşında (1987'de), gözlük kullanmayan, tıg gibi, dinç kalmış bir Katarlı. Mavi gözlü, açık tenli. Kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan oturup kalkıyor, yürüyor, konuşuyor. Her yıl, denizaşırı gezi yaparmış. Katar'ın en eski adamı. Emir bile büyük saygı gösteriyor. Çocuklarının, torunlarının, onların çocuklarının tam sayısını bilen yok. Ama on oğlu var. Bilinen sayı bu. Hepsi başarılı işadamı. Babalarının çevresinde hepsi pervane. Başta en büyük oğlu Ahmet, elpençe divan ayakta bekliyorlar, bir şey isteyince "*Lebbeyk*" diye koşuşturuyorlar.

Yemeğe gittik. Çok uzun bir yer sofrası. Toplarca muşamba kalınlığında naylon örtüyü yere yaymışlar. Ayakkabıları çıkarıp bağdaş kurarak yanyana dizildik. Kasım Fakru Derviş başköşede. Biz diplomatları kıdem sırasına göre dizdiler. Çocukları

oturmuyor (Çocuk dediğim, altmış yaşında adamlar). Servis yapıyorlar.

Sofranın üstü, her dört kişiye koca tepsi pilav üzerinde tam bir kızarmış kuzu olmak üzere, çeşitli yemeklerle donatılmış. Kimseye tabak, çatal, bıçak verilmiyor. Herkes uzanıp önündekilerden eliyle yiyor.

Arap usulü ikram başladı. Baba Derviş, eliyle kopardığı kuzu parçalarını yanındakilerin ağızına uzatıyor. Tabii, reddetmek olmaz. Uysal şekilde ağızlar açılıyor. Kırıksık derili, uzun, güçlü parmaklı el, kuzu parçasını yağları akarak yediriyor. Kenarda, ellerinde ibrik, sabun, havlu, önlerinde leğenler olan hizmetkârlar bekliyor.

Baba Derviş'in yanındakiler nasiplerini aldılar. Ben yeni geldiğim için, biraz uzağım. Bize nasıl yetişecek diye merakla izliyorum. Önümüzde yiyecek dolu, belki, "ne halleri varsa görsünler" der diyorum. Meğer demezmiş.. Bize de ikram başladı. Şöyle:

Baba Derviş "*Saade Sefir!*" diye sesleniyor, seçtiği hedefi, gözüne bakarak belirliyor. Sonra elindeki et parçasını kâğıt sepetine basket atar gibi, kavisli bir şekilde fırlatıyor. Leblebi değil ki bu, ağızını açıp kapasın. Tabağın olsa, cambaz gibi onun içine alabilirsin. O da yok. İster istemez ya elimizle yakalıyoruz, ya bırakıyoruz, yağlı parça pat diye önümüze düşüyor. Köpek de değiliz ki salta durup dilimizi çıkarıp bekleyelim. Zaten Baba Derviş, ikinci parçayı atmıyor. İlk parçanın akıbetini izliyor, başkasına geçiyor. Teşekkür ediyoruz:

"Şükran!." Baba Derviş gülümsüyor. Elhamdülillah!

SERÇEPARMAK

Fernando Collor de Mello, 15 Aralık 1989'da Cumhurbaşkanı seçildi. 15 Mart 1990'da görevi devralacağı için aynı yıl ocak sonunda bir dünya turuna çıktı. 21 gün süren dünya turunda, büyük devlet liderleri ile görüşecek, Brezilya'ya yatırım sağlayacak, dış borçlara çare bulacaktı.

Brezilyalılar, Portekizlilere ilişkin (bizim Lazlar gibi) hikâye üretmekteler. Collor'un cumhurbaşkanlığı seçimi final turundaki rakibi Lula idi. İşçilikten gelme, sosyalist eğilimli sendikacı Lula, sakallı ve sol elinin serçeparmağı yokmuş.

Collor, dünya gezisine çıkmadan, Portekizlilerle dalga geçen bir fıkra anlatmış:

"Lula, bana rakip olunca yıldızı parladı. Brezilyalılardan ona benzemeye özenenler çıktı. Bunlar sakal bıraktılar. Ona benzemek isteyen Portekizliler ne yapmışlar, biliyor musunuz? Serçeparmaklarını kesmişler..."

Fıkra güzel de, önceden bir şey düşünülmemiştir. Collor'un ziyaret edeceği ülkeler arasında Portekiz de var. Ve daha ilginç, Portekiz Cumhurbaşkanı Mario Soares'in de küçükparmağı yokmuş!... Ama, Soares, Collor'un anlattığı fıkrayı duyunca, "Ben alınmadım," demiştir. Söylendiğine göre, parmağını da kesmemiş.

Collor, İngiltere'yi ziyaret ederken (8 Şubat 1990) Ekonomi ve Ticaret Bakanı Nicholos Ridley'e şunu söylüyor:

"Brezilya'nın İngiltere'ye borçlarını ödemek için bir yol buldum. Wellington Müzesi'nde bir altın masa var. Brezilya Hükümdarı Don Joao VI, İngiltere'ye hediye etmiş (XIX. yüzyıl başı). Onu borca sayalım."

Ridley şu cevabı veriyor:

"Buna gerek yok. Biz size yeterince katkıda bulunduk. Vaktiyle, Rio'da İngiliz büyükelçiliğini ziyaret etmiştim. Binamızın arkasında muazzam bir gecekondü mahallesi vardı. Ay başlarında ödediğimiz elektrik faturaları ise inanılmaz boyutlardaydı. Anlaşıldı ki, bütün gecekondü mahallesi elektriklerini elçiliğin ana hattına bağlamışlar. Yani, hepsinin elektriğini biz ödüyorduk. Bundan iyi katkı mı olur?"

POLİS SOLO

24 Eylül 1990'da, başkent Brasília'nın Polis Bando'sunun konserine gittik. "*Banda Sinfonica*"; Policia Militar adlı örgütün mızıkası. Adı "*Militar*" olmasına rağmen, polis örgütünün askerlikle ilgisi yok. Tıpkı, adı "*sinfonica*" olmasına rağmen, bando'nun senfoni ile ilgisi olmadığı gibi.

Salon, yarı yarıya dolu. Hemen hepsi yeşil - lacivert üniformalı polisler ve eşleri. Levent endam polis kızlar, teşrifatçılık yapıyorlar. Bütün büyükelçiliklere davetiye göndermişler ama, bizimle Polonya büyükelçisi ve eşinden başka diplomat yok.

Suñuş konuşması, âdet üzere, kürsüden yapıldı. Beyaz ceketli, lacivert pantolonlu bando yerini aldı. 60 kişiden oluşuyor. Çoğu ya zenci (*negro*) ya da melez (*mulato*).

İlk bölümde, Çaykovski ve Franz von Suppe'den parçalar. Suppe, tamam. Tam bu bandoya uygun bir müzik. Fakat "Çaykovski'den sevilen melodiler" diye çaldıkları parçaları tanımanın imkânı yok. Bana sorarsanız, bunlar Çaykovski'nin de değil. Peşpeşe dizilmiş monoton, trombon, trompet öttürmeleri ve trampet vurguları. Renksiz, kokusuz, tatsız. Herhalde, bir gün, bir Rus çıkagelmiş. "Ben Çaykovski'yim," demiş, bir tomar notayı bunlara vermiş. Böyle bir şey olduysa Brezilyalılar ilk adını sormayı unutmuşlardır. Ben eminim, Piotr İliç değildi.

Programın ikinci kısmında beş parça vardı. Bunlar daha popüler parçalar. Ve Brezilyalıların yapısına, havasına uygun: Samba, mambo gibi.

Dört kız, iki erkek: Vokal grubu. Hepsi, polis tabii. Kızlar, şıkır şıkır, pullu-payetli gece elbiseleri giymişler. Biri sarı, biri siyah, biri petrol mavisi, biri siklamen. Kollarını iki yana sallayarak

"uuuu, uuuu" diye vokal yapıyorlar. Oğlanlar smokinli. Yalnız altı kişiye iki mikrofon koymuşlar. Kızlar hafif itişip, uu'lamak için mikrofona uzanıyorlar.

En güzel sahne, üçüncü parçada oldu. Programda "Frank Sinatra'nın New York, New York'u" yazıyor. Bandonun dördüncü sırasında oturan bir tromboncu kalktı. Sallantılı zenci yürüyüşüyle geldi. Kızların önündeki mikrofonlardan birini aldı. Sikla-menli kız, kaptırmamak için eliyle tuttuysa da, tromboncu kulağına bir şeyler söyledi, mikrofonu alıp gitti, yerine oturdu. Uzun boylu, polisten çok basketbolcuya benzeyen şef, gülümseyerek onları seyretti, karışmadı. Meğer onun da bir bildiği varmış. Tromboncu oturunca, şef kollarını sallamaya başladı, bando çalmaya.

Girişi yaptılar. Birden Frank Sinatra'ya benzeyen bir ses duyduk. Meğer tromboncuymuş. Yerinden söylüyor. Sonra kalktı, sahneyi gezerek şarkıyı söylemeye başladı. Sol elinde koca trombon, sağ elinde mikrofon. Sahneyi turlayarak şarkısını söylüyor. Amerikan aksanı da yapıyor kara çocuk. Ses titretmesi bayağı etkili. Gerçi, Frank Sinatra'dan çok Sammy Davis'e benziyor, ama ikisinden de rahat, sahnedeki davranışları. Sol elinde trombonu sallayışı, iki Amerikalı'da da yok. Olamaz, çünkü onların trombonu yok. Kızlar gene uu'luyorlar. Mikrofonları tek kaldığı için boyun uzatmaları da arttı.

Bizim Sammy Davis benzeri dolanırken, gitti, trombonla şefi dürttü. Şef, gülümser yüzüyle döndü. Şarkıcı "Al sen tut" gibilerden trombonu uzattı. Şef, uysal. Sol eliyle aldı. Sağ eliyle yönetmeye devam. Şarkıcı, herhalde elindeki trombonu yeni fark etmişti. Ya da, "havası olur" diye öyle yapıyordu, ama sıkıldı besbelli. Brezilyalılar öyle ağırlığa, sıkıntıya fazla gelemezler.

Sammy Davis, finali öyle ayarladı ki, tam şefin yanında bırıldı. Biz alkışlıyoruz. O selamlıyor. Şef de işi bitti diye trombonu uzattı, geri verdi. Yalnız, bir de el sıkarak kutlamak istiyor. Sağ elini uzatı. Bu kere de bizim solistimiz güç durumda. Sağ elinde trombon, sol elinde mikrofon varken, hangi eliyle tokalaşsın.

Döndü, mikrofonu siklamenli kızın eline tutuşturdu. Trombonu sol eline aldı, şefin elini sıktı. Biz de alkışladık.

Eğlenceli bir konserdi. Yalnız vokalci polis kızlar mambuyu iyi yapamıyorlardı.

Bu da gözümüzden kaçmadı yani.

TV DİZİSİ

1976'da Helsinki'den Ankara'ya döndüğümde Canan Arısoy yakaladı. Televizyon için yeni bir çocuk dizisi düşünüyor-muş. Metinleri benim yazmamı istedi. Canan, üniversiteyi bitirdikten sonra televizyona girmiş ve başından beri çocuk bölümünde yapımcı-yönetmen olarak çalışmaya başlamıştı. Daha önce, "Oyun Gemisi" adlı çocuk dizisinin metinlerini yazmıştım. Canan'ı ve çocuk bölümü yapımcılarını o zaman tanımıştım. Hepsi yetenekli, çalışkan, mesleğini seven gençlerdi. Çoğu da genç kızlar. Canan da onlardan biriydi. Gecelerini gündüzüne katarak çalışan, disiplinli, yaratıcı gücü olan bir genç kız. Önerisine biraz nazlandım. "Oyun Gemisi"nde metinlerim üzerinde bazı değişiklikler yapmışlar, kesmişler, beni gücendirici olaylar olmuştu. Bunları yapanlar başkalarıydı. Canan güvence verdi. Gönlümü alıcı güzel şeyler söyledi. Beni ikna etti.

"Atlı Karınca" için bir tasarı proje hazırladım. Canan, bürokratik işlemleri kısa zamanda tamamladı. Onay aldı. Artık yazmaya başlayabilirdim.

Program, 24 bölüm olacaktı. Cumartesi akşamının erken saatlerinde yayınlanacaktı. 45-50 dakika için düşünülmüştü.

Bir çekirdek kadro olacaktı: Ali-Veli-49-50. Ali ile Veli yetenekli, genç iki aktör olmalıydı. 49 ile 50 aynı yaşlarda iki aktris. Çeşitli bölümler içinde diğer rolleri, gene genç, başka oyuncular oynayacaktı. Çocuklara hitap edecek çeşitli şakalar, şarkılar, oyunlar; masallar, hatta dünya şaheserlerinden örnekler serpiştirecektik.

En önemlisi bu dört oyuncuyu seçmekti. Canan, seçimi bana bıraktı. Ben ise, genç oyuncuları fazla tanıımıyordum. Yalnız

hepsi, meslekten olmalıydı. Amatör oyuncuyla istediğimiz düzeyi tutturamazdık. Atila Şav'a gittim. Ankara tiyatrolarını çok iyi izlediği için gençleri de o tanırdı. Bana dört isim verdi:

Ali-Veli için, Selçuk Yöntem ve Levent Öktem. Kızlar için de Ruçhan Çalışkur ile Zühal Olcay. (O zaman soyadı başkaydı.)

Canan hemen topladı kadroyu. Birlikte oturduk, konuştuk. Onların beni gözü tuttu. Ben ise, onlara bayıldım. Mesleğine âşık, yetenekli, enerjik gençlerdi.

(Sonradan hepsi çok ilerlediler. Devlet Tiyatrosunun gözde oyuncularları oldular. Halen de öyle. Zühal ise, televizyon filmlerinde oynadı, sinemaya ve şarkıcılığa geçti, tiyatroyu da bırakmadı. Yıldız oyuncu oldu.)

Çocuklarla çok kaynaştık. Ben onların özelliklerine göre diyaloglar yazmaya başladım. Onlar da benim üslubuma alıştılar. Canan, büyük patron. Benim de, onların da bir dediğini iki etmiyor. Fakat pratiği bizden iyi bildiği gibi, yapılması gereken şeyleri, gayet bilinçli bir şekilde bize yaptırıyor. Hepimiz, televizyonu Canan'ın sayesinde öğrendik diyebilirim. Ben TV yazarlığını, oyuncu kadrosu, TV oyunculuğunu.

Program, bayrama mı rastlıyor? Canan, "Ergun ağbi bir karagöz sahnesi koysak, ya da orta oyunu" der. İnsan Hakları gününde, ona uygun bir metin ister. Cumhuriyet bayramı, anneler günü gibi özelliği olan zamanlarda ilgili sahneler koyarız.

Son derece uyumlu çalışan bir ekip oluşturduk. Zühal, güzel yüzü, tatlı sesi, düzgün diksiyonu ile verilen metinleri çok iyi çalışarak tiyatro disiplini örneği veriyor. Ali ile Veli, yani Selçuk ile Levent yavaş yavaş kişiliklerini oturtunca, eklemeler yapmaya da başladılar. Tiyatroda "tuluat", her deneyimli aktörün en sevdiği şeydir. Ben kızmıyorum ama, Canan bundan hiç hoşlanmıyor. Bana da verilmiş sözü var. Rahatsız. Beni provalara çağırıyor, soruyor. Bazıları gerçekten çok iyi yerleşiyor metin içine. Bazılarını beğenmiyorum. Canan kesinlikle yaptırmıyor bunları.

Bu gençlerle, arada çalışma dışında da buluşuyoruz. Bir gün cebimden çıkardığım defterime not aldığımı gördüler. Ne olduğunu sordular. Söyledim:

"Bazen aklıma bir fikir geliyor. Not alıyorum. Sonra, yazarken metne yerleştiriyorum. Haftada bir metin yetiştirmek kolay mı?"

Selçuk'la Levent nasıl çalıştığını sordular.

"Ne cumartesi var, ne pazarım. Size metin hazırlıyorum. Hatta bazen, uykudan kalkıp, daktilo başına geçtiğim oluyor. Güneş doğuncaya kadar çalışıyorum."

Selçuk'la Levent bunu çok takdir ettiler. Ama zeki gözlerinden bir parıltı geçtiğini de hissettim.

Sonradan, Canan anlatıyor: Provalarda, bazen benim cümlelerimi değiştiriyorlarmış. Canan söylenince, verdikleri cevap şu:

"Ergun ağbi, burayı biraz uyku sersemi yazmış. Biçime sokuyoruz."

BİR PAKET GÖTÜRÜR MÜSÜN?

Dış ülkelerde çalışanların, tabii, Türkiye'de yakınları vardır. Birbirlerini görmek isterler. Bir de hediye faslı. Dışardan Türkiye'ye izinle olsun, süresi bittiği için daimi görevle olsun dönerken herkese bir hediye getirir. Karınca kararınca. İçerdekiler de, dışarı bir gidenle yakınlarına "özlemiştir" diye bir şeyler gönderir.

Yazın izin aylarında Almanya'dan Türkiye'ye giden arabalar, tıka basa hediye doludur. Çoklukla çocuk oyuncakları, giysiler, bazen de gümrük ödemeyi göze alanlar için elektronik eşya vb. Türkiye'den dönenlerin de, bagajlarında bulgur torbaları ve eriştesi, bölgesine göre ünlü ne varsa onlarla doludur. Hatta koca kavunlar, karpuzlar..

Londra'dan Ankara'ya arabayla gelmiştim. Dönüş zamanı gelince, gene Londra'daki bir arkadaşın babası aradı:

"Ergun, Tanju'ya bir paket göndereceğim. Götürür müsün?"

"Tabii amcacığım, ne demek?"

"Nereye getireyim?"

"Biriyle gönderin amcacığım."

"Yok! Kendim getiririm. Arabana koyarız."

Yer belirledik. Saatinde geldi. Selamlaştık. Ama eli boş.

"Paket nerde amca?"

"Buraya mı getirelim, arabaya mı koyalım?"

Allah Allah! Nasıl paket bu?

"Burası iyi amcacığım, ben sonra koyarım arabaya."

"Peki, öyleyse," dedi, amca bey, geriye döndü. Koridora seslendi.

"Gel evladım, buraya getir!"

Bir hamal girdi içeri. Sırtında koca bir... yük. Bir denk. Yutkundum, sordum:

"Nedir bu?"

"Tanju yavrum, mektubunda yazmıştı, Londra, çok rutubetli ve serin oluyormuş, geceleri üşüyormuş. Anne kalbi dayanamadı. Bir yün yorgan yaptırdı. Bir de Siirt battaniyesi aldık."

"İçinden tangur tungur sesler de geliyor."

"Tanju lokanta yemekleriyle pek yapamıyormuş. Bekârlık tabii. Annesi, bakır tencereler falan aldı, bir de güzel kalaylattık. Biraz da bulgur, kuru fasulye falan koyduk tabii."

Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Söz vermişiz bir kere.

"Dur dur ağa, indirme. Arabaya götürelim."

Ben önde, amca arkada, hamal en arkada, indik. Arabaya gittik. Bagajı boşalttım, kendi bavullarımızı içeri aldım. Denk, bagajı tam doldurdu zaten. Gayet de emniyette. (Ama yolda, bizim bavulları, her konaklamada, otele taşıdık.)

Döndük geldik Londra'ya. Tanju'ya:

"Baban paket gönderdi," dedim. Çok sevindi:

"Fındık fıstıktır herhalde."

"Belki onlar da vardır. İçine bakmadım."

Tanju ellerime bakıyor.

"Nerede?"

"Aşağıda arabada. Sen de arabanı getir. Arka arka getirip benimkine yanaştıracaksın."

İnanmadı. Dalga geçiyorum sandı. Zor ikna ettim. Sonunda razı oldu. Arabaları arka arkaya yasladık.

"Aç bagajını!"

Açtı Tanju. Ama hep kuşkuda. Ben de bagajı açınca öyle bir afalladı ki. Sanki Gençlik Parkı havuzunda balina görmüş gibi bakıyor. .

"Ne bu?"

"Senin paket."

"Peki ama, ne var içinde?"

Bildiklerimi anlattım. Yutkundu, yutkundu, acıklı gözlerle bana baktı:

"Getirilir mi bu? Sen deli misin?"

Bu sorunun cevabını hâlâ arıyorum.

SERVET – DEVLET

1991 yılının Mart ayında, İstanbul'dan bir teleks geliyor. Gönderen, ünlü bir seyahat şirketimizin "PR" müdürü bir hanım. Modern bir adı var. Şu PR lafına da bayılıyorum, bütün Amerikanca terimler gibi onu da soktular Türkçeye. İlk çıktığında "Halkla ilişkiler" diyorlardı, sonra "tanıtma" dediler. Baktılar yeterince "Amerikanize" değil, "*Public Relations*" dediler. Doyamadılar (Kısaltmasını kullanmaya başladılar). Bu modern adlı PR hanımefendi, diyor ki teleksinde:

"Rio de Janeiro'ya küçük, fakat çok önemli bir grupta geliyoruz Hotelinde kalacağız. Grubumuzun adları aşağıdadır. Sayın Büyükelçimiz bizi ziyaret ederse, çok memnun kalacağız."

Bilmem ne "Hotel"i, Rio'nun en lüks otellerinden. Grupta verilen adlar da, Türkiye'nin ünlü holdinglerinin adları duyulmuş aileleri. Yani, Türk servetinin temsilcileri Rio'ya geliyor. Brasilia ile Rio arasındaki mesafenin 1100 km. olduğunu bu hanımın bilmemesi düşünülemez. Biliyor da, diyor ki: "Bu kadar zengin adam ve hanımları geliyor. Büyükelçi de kalkıp gelir, eteklerine yüz sürer herhalde."

Bu cici adlı hanımefendinin bilmediği; onlar, serveti temsil ediyor. Biz devleti.

Benzeri bir olay telefonda oldu. Gene çok ünlü bir holding sahibinin hanımı ve kızı Rio'ya gelmişler. Anneye, Rio'da, yüz estetik ameliyatı yapılacaktı. Bu estetik operasyonu, on binlerce dolara mal oluyor. Her şey organize edilmiş de, bir şey unutulmuş: Brezilya vizesi. Adını, bir çiçekten almış, bu genç hanımefendi, babasının adını, holdingin adını verip beni "*Etkile-*

dikten" sonra, vize gerekli olduğunu bildirmeyen "Şirket"e verip veristirdi, sonra da bana talimatını çekti: "Düzeltin bunu efendim, hemen alın bizim vizemizi. Havaalanında bekleyemeyiz."

Cumartesi. Sabah sekiz. Buna rağmen, Federal Polise telefon teleks, faksla teminat verip elimden geleni yapacağımı söyledim.

Fakat çiçek adlı hanımefendi bırakmıyor ki: "Hemen yapın efendim. Annemi ve beni burada bekletemezsiniz."

"Bekleten ben değilim hanımefendi. Ama, elimden geleni yapacağım," dedim. "Lütfen hırçınlaşmayın!"

"Vazifeniz efendim, vazifeniz, tabii yapacaksınız! Elbette hırçınlaşırım. Bütün gece uçtuk biz. Burada meydanda nasıl bekletirsiniz bizi? Derhal vizemizi temin edin."

"Siz de lafınıza dikkat edin hanımefendi. Siz serveti temsil ediyorsunuz. Biz devleti."

"Brezilya polisine rüşvet verir, girerim. Sizden de bunun hesabını..." derken...

"Benim için bu konuşma bitti hanımefendi," dedim, telefonu kapattım.

Sonradan, teleksle Federal Polise garanti gönderdim. Bir daha aramadılar, ama iki saat sonra gidiklerini öğrendim. Belki de verdikleri rüşvetten girdiklerini sanıyorlardır. Öylesi de mümkün.

Daha önce de benzer bir olay Katar'da olmuştu. Türkiye'de milyar dolarlık yatırım yapacağını söyleyen, fakat bu projesi gerçekleştirmeyen bir Katarlı işadama ilk gittiğimde bana haber gönderdi:

"Yeni sefirle tanışmak istiyorum. Sekreterimden gün tesbit etsin, ziyaretime gelsin."

Şaşıranlar için söyleyeyim. Üslup aynen değilse bile, sonuç aynen buydu.

Haberi getirenle cevap gönderdim:

"Kendisinin çok zengin olduğunu biliyorum. Fakat o serveti temsil ediyor, ben devleti. Devlet, servetin ayağına gitmez."

Bir hafta sonra randevu aldı, ziyaretime geldi. Çok da sempatik bir adam. Bir süre sonra da ben ziyaretini iade ettim. Ahbap olduk. Hiç sözünü etmedi ama, serveti temsille, devleti temsil arasındaki farkı iyi öğrenmişe benziyordu.

Para her şeyi satın almaz. Hele devleti! Sanmıyorum.

BREZİLYALILAR

Tükiye'nin on bir katı (8.5 milyon km²) bir ülkeye yayılmış, 150 milyonluk bir halkı, hatta halklar mozaiği bir topluluğu kısaca anlatmak mümkün değil. Fakat, enstantane gözlemler vermeye çalışacağım:

Yarısı Avrupa, Ortadoğu, Uzakdoğu karışımı beyaz, diğer yarısı Afrikalı siyah ve melez çikolata renkli bu milletin hayatında üç önemli "S" vardır:

Spor, Samba, Seks...

Başta futbol, herkes spor yapar. Samba, yalnız karnaval müziği değil, günlük yaşamın bir parçasıdır. Otobüs durağında beklerken bile samba yapabilirler. Seks.. ise.. anlatmaya gerek yok.

Sonraları "*Lambada*"yı çıkarmışlar. Aslında üç "S"li kelimeyi de içine alan bir dans. Sporu da var, sambası da, seksi de...

Uluslararası olsun diye bu üç kelimeyi seçtim. Türkçe sıfatlara gidersek, Brezilyalılar için başka "S"ler de bulabiliriz: Sefalet, sahtekârlık, soygunculuk, sereserpelik.

Abartıyorum, ya da "S"li kelimeleri yakıştırmak için zorlama yapıyorum sanılmasın diye de, bazı olaylar anlatayım:

Başkent Brasilia'da Alman Büyükelçiliğine genç bir Alman başvuruyor. Rio'da soyulduğunu söylüyor. Rio'da soyulmak olağan bir iş. Alman yetkililer dudak büküyorlar. Genç direniyor:

"Fakat, neyimi çaldılar, söylesem inanmazsınız."

"Neyini?"

"Böbreğimi."

Tabii, inanmıyorlar. Anlatıyor:

"Bir bara gittim. Bir *Mulata* (melez kız) ile arkadaş olduk. Beni gecekondlu bölgesindeki evine götürdü. Bir içki verdi. Tadı garipti ama, içtim. Sonrasını hatırlamıyorum. Bir parkta uyan-
dım. Sargılar içindeydim. Hastaneye gittim. Böbreğimi çalmış-
lar. Bulun benim böbreğimi!"

1991 yılının Şubat ayında emeklilik maaşlarından 7 trilyon kruzeyroluk (yaklaşık 80 trilyon TL.) para çalışıldığı saptandı. Emeklilik kurumlarının, bankaların bazı personelinin ve Ma-
ya'nın parmağı bulunan bu sistem şöyle işliyor: Emeklilik için üç
çek hazırlanıyor. Biri emekliye veriliyor, biri ödeme yapacak
bankaya, biri Emekli Sandığı (ya da SSK diyelim) muhasebesi-
ne. Emekli ile bankadaki çek aynı miktar. Örneğin, 74.500 kru-
zeyro. Bankadaki çekteki miktar aynı olduğundan bu para öde-
niyor. Sandığa giden çekin başına bir rakam ekleniyor. Miktar,
oluyor: 974.500. Sandık bu parayı ödemiş gözüküyor. Aradaki
farkı çete paylaşıyor.

Gene 1991 yılı başlarında, yalnız Sao Paulo eyaletinde,
sahte belgeyle öğretmenlik yapan 11.000 kişi saptandı. Eğitim
yetkilileri, çok da yüksek olmayan rüşvetle, diploma ve sonra da
öğretmenlik belgesi düzenliyorlar.

Brezilya vatandaşlığına geçmek için yabancılara her türlü
belgenin düzenlenmesi, hükümet kararı çıkarılmasının ücreti
değişik: 1500 dolardan başlayıp, 15 bin dolara ulaşabiliyor.

1990 Martında Collor, Cumhurbaşkanı, İbrahim Eriş Mer-
kez Bankası Başkanı olunca, mevduatı dondurdular. Yalnız
özel yetki ile dondurulmuş paraları serbest bırakmak mümkün.
Örneğin, adam kaçırmalara *istisna* tanındı. Bir ara Medina adın-

da bir Lübnan kökenli işadamı kaçırıldı. Kaçırılanlar 4 milyon dolar bedel istemişler. Ailesi başvurdu, Cumhurbaşkanından özel yetki çıkarılarak bu miktar serbest bırakıldı. Başta Eriş, olaydan kuşkulandılar. Soruşturma yapıldı. Anlaşıldı ki; işadamı, parasını serbest bıraktırmak için kendini kaçırtmış.

BRASILIA – CENNET

Başkent Brasilia, 1960'da ıssız bucaksız bir arazi üzerinde kurulmaya başlanmış. Ünlü mimar Oscar Niemeyer binaları çizmiş. Urbanist Costa planlamış. Şehir, otuz yılda geniş bulvarları, modern mimari edebiyatına girmiş yapılarıyla zümrüt gibi yeşillikleriyle tam bir cennet olmuş. Fakat, eski şehir olmadığı için ruhsuz bir şehir. Büyük bir park! En güzel parkta bile üç-dört saat oturup çikilir. Devamlı yaşanmaz ki.

Bana soruyorlar. "Brasilia nasıl şehir?" "Cennet" diyorum tek kelimeyle. (Ülkenin adı Brasil, XVI. yüzyıl başlarında Portekizli kâşiflerin bulduğu "*Pau – Brasil*" adlı ağaçtan geliyor. Koyu kırmızı bu ağacın hem kerestesi kullanılıyor, hem de mobilya cilala-boyası olarak. Başkentin adını da ondan almışlar. Brasilia demişler.

Gelelim, cennet Brasilia'ya. Cennetin hikâyesi:

Adam ölmüş. Melekler, dosyasına bakmışlar. Hiç günahı yok. Yeri, cennet. "Götürelim," demişler.

Adamcağız demiş ki:

"İyi hoş da, ben bütün hayatımda cehennemin lafını duydum. Şöyle yaparsan cehenneme gidersin, böyle yaparsan diye. Bir görebilir miyim?"

Melekler "Olmaz" demiş, adam direnmiş:

"Yukarı makama arzetseniz!"

Arzedilmiş. Cevap, olumlu: Görebilir. Cehenneme götürmüşler. Hıncahınç dolu, iğne atsan yere düşmez. Sigara dumanları, korkunç gürültülü müzik, âdeta disko. İnsanlar kan-ter içinde zıplıyor, oynuyor. Çılgınca bir yer. Melekler, "tamam" diyip adamı cennete getirmişler:

Zümrüt gibi çayırılar, gümüş ırmaklar, sessizlik. İnsanlar huzur içinde. Yeşilliklere uzanmışlar.

Melekler, gururla:

"Nasıl farklı değil mi? Burası cennet!"

Adam vızıldanmaz mı:

"Ama orda müzik vardı. Dans vardı."

Başmelek çok kızmış:

"Ne yani, üç-beş kişi için bir de orkestra mı kiralayalım?"

AMİGOLAR

Almanya'da, her yıl mayıs ayında, başkonsoloslar toplantısı yapıyoruz. Büyükelçi Vahit Halefoğlu (Majiskülle yazılması gereken gerçek bir büyükelçi) bütün konsolosluklarda işlemlerin ahenkli yürütülmesini istediği için onun başkanlığında üç gün toplanıp konsolosluk konularını ele alıyoruz. Bu toplantıların son gününde (pazara rastlıyor) Almanya'daki Türk futbol takımlarının final maçı oynanıyor. Biz de bütün başkonsoloslar, eşlerimizle gidip finali seyrediyoruz. Vahit Bey, kazanan takıma *"Atatürk Kupası"*nı veriyor.

Yıl 1980. Finale kalan iki takımdan biri Mannheim Gençlerbirliği, diğeri Münih Türkgücü. Mannheim, benim bölgemin takımı. Başkanı Hüseyin Adalı, efendi bir insan. Aynı zamanda Mannheim'de uçak biletleri satan bir işyeri var. Münih Türkgücü ise, çok iddialı bir takım. Bavyera'daki zengin Türklerce finanse ediliyor. Yarı profesyonel bir takım.

Stad 20 bin kişilik, seyirci sayısı 2-3.000. Şeref tribününde biz oturuyoruz. Eşlerimiz ve büyükelçilik mensuplarıyla birlikte 40-50 kişi. Solumuzdaki tribün, Mannheim'ı tutuyor. 4-500 kişi var. Sağımızda da bir o kadar Türk. Münih'den gelmişler. Kızlı-erkekli, daha modern giyimli. Daha *"Alamanlaşmış"*lar.

Maç başlayınca, solumuzdaki tribünden tam Türk usulü tezahürat başladı. "Evirdik, çevirdik, Münühe...", "Fincanı taştan oyarlar, Münühe..." Başlarında bir amigo. Siyah gömlekli aslan gibi bir delikanlı. Ama ağzı çok bozuk. "Münüh"lülere el kol işaretleri: "Diskotek çocukları..", "Sosyete piçleri", daha neler. Hanımlar biraz tedirgin oldular. Derken Mannheim bir gol attı. Amigo artık coştı. Yakası açılmadık küfürler. Sahaya indim. Hüse-

yin'i buldum. "Ayıp oluyor Hüseyin, bizimkilere söyle de küfürsüz desteklesinler!" Hüseyin, boynunu büktü:

"Ben bunları tanımıyorum Konsolos bey. Bizden değil bunlar. Biz bir tek otobüsle geldik."

Siyah gömlekli amigoya işaret ettik, geldi. Adı Erkan'mış. Bunlar, "Kölün'lü" imiş. Yarı finalde Münüh'e yenilmişler. Ama hakem para yemiş. Münühlüler onu "görmüşler." Onun için Könlüler şimdi "Manhayım"ı tutuyorlarmış. İntikam meselesi.

"Aman Erkan, küfürsüz olsun. Bak hanımlar var," dedim.

"Peki ağbey," dedi efendice.

Gerçekten de küfürleri kestiler. Bu arada Münihliler de maç sırasında tribün değiştirip karşı tarafa geçtiler.

İkinci yarıda Münih bir gol attı. Durum 1-1.

Bu sefer karşıdan Münihliler başlamasın mı? Daha galiz küfürler. Blucinli kızlar da ayağa kalkıp bizim tarafa el işaretleri yapıyorlar.

Erkan yerinden fırladı. Saha kenarına çıktı. Şeref tribünün önüne geldi. Belli, beni arıyor. Önümdekinin arkasına biraz saklanayım dedim, ama gözlerimi yakaladı.

"Duydun değil mi Konsolos bey? Duydun değil mi? Artık bizi tutamazsın!"

Vahit Bey, gülüyor. Bana döndü. "Yaa" gibi bir jest yaptı.

Maçın sonuna doğru Mannheim, bir gol daha attı. Ve.. Erkan'ı da, Könlüleri de kimse tutamadı. Kupayı Mannheim aldı.

Amigo Erkan'ın payı büyüktür bunda.

Bir de Doğulu amigo:

Brezilya'daki koruma görevlisi komiser anlattı. Ünlü Gazi-antep – Diyarbakır rekabeti ve olaylı terfi maçı sırasında görevliymiş. Saha kenarında önlemler almışlar. İki şehrin taraftarları tribünleri doldurmuş. Diyarbakır'ın amigosu "*Meemi*," polislerin arasında kendi taraftarlarını yüreklendiriyor. Maç başlamadan bir saat önce tezahürata başlamışlar. Bizimki anlatıyor:

Meemi, tam yanımızda. Ufak tefek, kara kuru bir adam. Bacağı sakat. Baştan aşağı yeşil-kırmızı giyinmiş. Sesi de fazla çıkmıyor, ama, elleriyle kollarıyla birtakım işaretler yapıyor. Diyarbakır tribünleri bir ağızdan cevap veriyor:

"Eyvellaah Meemiii!"

Memi:

"Meemi size gurban olsun!"

"Eyvallah Meeemiii!"

"Diyerbaggır şempiyon olsiin!"

"Eyvallah Meeemii!"

"Başımıza tec koonsiinin!"

"Eyvellaah Meemiii!"

"Zefer bizim olsiinin!"

Maça çok var. Memi'de laf bitmiş. Gene kalkıp kollarını kaldırıyormuş.

"Meemi sizin enanızıı..."

"Eyveallah Meemiii!"

"Meemi sizin sūlağleniziğ.."

"Eyveallah Meeemii!"

Bizimki dayanamamış:

"Memi ne yapıyorsun? Bir duyarlarsa!" Memi, sevimli tavırla cevaplamış:

"Duymezler gurban, Ne'diyem ki? Bir lef etmezsem onlar benim anağmii.. Demek gerek gurban. Oturisem burde, gelirler ha, kemiklerimi girarlar.. Kudirmiş bunlar gurban!"

Gene ayağa kalkıyormuş. Kollarını açıp:

"Meemi sizin enanızıı..."

"Eyveallah Meemiii!"

KADI VE KADIN

Katar'da çalışan Türkler eşlerini yanlarına getirmek isterlerse, evli olduklarını kanıtlamak zorundalar. Bu da Kadiya başvurmakla oluyor. Tanık dinletecek ve evli olduğunu kanıtlayacak. Katarlılar da giriş ve oturma izni verecekler.

Haydar Bey, mühendis. Resmi bir yerde çalışıyor. Eşini getirmek için mahkemeye başvurmuş. Tanık olarak da Büyükelçilikteki idari memur Ahmet Beyi götürüyor. Yalnız bir sorun var. Ne Haydar, ne de Ahmet Bey Arapça bilmiyorlar. Benden izin istediler: Süreyya'yı tercüman götürecekler. Süreyya, benim Bakanlıktan sekreterim. Mardinli. İyi Arapça bilir. Bir ara da Kuveyt'e bursla gitti. Arapçası mükemmel. Sekreterliği de öyle. Benim ricamı kırmayıp Katar'a geldi. Tek başına aslan gibi çalışıyor. İzin verdik, gittiler.

İki saat sonra Süreyya geldi. Mosmor olmuş. Gözlerinde öfke şimşekleri çakıyor. Ben bir şey sormadan:

"Bir daha mahkemeye falan göndermeyin beni efendim," dedi, odasına girdi. Ahmet Bey, yarı mahcup, yarı eğlenerek:

"Kadiya çok kızdı," dedi.

Bekledim. Süreyya sakinleşince kendi anlattı:

Ahmet Bey tanık olarak, Haydar Bey de –artık davalı mı, davacı mı– dava sahibi olarak girmişler. Süreyya da yanlarında. Tercüme yapacak. Kadı, Süreyya'yı görünce bağırarak:

"Çık dışarı! Buraya kadın giremez."

Süreyya, bozuk çıkmış. Koridorda oturmuş. Biraz sonra, mübaşir gelmiş. Arapça bilip bilmediğini sormuş. "Evet" diyince de "Kadı çağırıyor" demiş. Süreyya, kızgın ama, Haydar Beyin işi görülsün diye girmiş. Kadı, Haydar Beyin eşi olduğu yolunda

Ahmet Beyin ifadesini almış. Tabii, Süreyya aracılığıyla. Sonra, Haydar Beye; öbür tanışını sormuş. Meğer iki kişi gerekiyormuş. Süreyya tercüme edince, Haydar Bey:

"İkinci tanışım da siz olun Süreyya Hanım diyip, Süreyya bunu Kadiya nakledince, bir kıyamet daha:

"Kadın, yarım insandır," diye gürlemiş yobaz kadı. "Bir kadının tanıklığı olmaz."

Süreyya, yarım insan lafına çok bozulmuş. Yarım insanın tercümanlığını nasıl kabul ediyor bu kadı? Gene çıkıp gidecekmış. Haydar Bey yalvar yakar. "Ne olur Süreya Hanım!"

Sonunda Haydar Beyin işi görülmüş, döndüler. Süreyya, Kadiyi hâlâ affetmiyor:

"Kendi çeyrek adam bile değil."

Kadı, kadından ne anlasın Süreyya?

YÜZME BİLMİYEN MODALI

Yıl 1966. O zaman Paris'te olan NATO'nun (ertesi yıl de Gaulle kovaladı, Brüksel'e gitti.) Türkiye Delegasyonunda ikinci kâtibim. Büyükelçilikte başkâtip olan Güner, aynı zamanda arkadaşım ve akrabam. Türkiye'den gelen heyetlere mihmandarlık yapıyoruz. Bu iş, her temsilcilikte, kıdemsiz memurlara düşer. Havaalanından almak, otele yerleştirmek, toplantılara getirip götürmek, hatta alışverişte yardımcı olmak.

Gazeteciler heyeti geldi. O zamanın ünlü, dışli gazetecileri. Başkanları da Burhan Felek. Hem Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, hem "Şeyhülmuhamrinin." (Rahmetli Felek bu unvanı kendi edinmişti.) Güner'in görevi, başkana mihmandarlık. İkinci gün akşamı. Paris'in kıdemli mukimlerinden Hıfzı Topuz evinde gazetecilere yemek veriyor. Güner, otelden Burhan Felek'i alacak, Hıfzı Beyin evine götürecektir. Başkan titiz:

"Bana sekizde dediler, tam sekizde orda olmak isterim. Otelden ne kadar sürer?" Güner:

"On beş dakikada gideriz efendim," demiş.

"Sekize çeyrek kala lobide hazır olurum."

"Peki efendim."

Nitekim, sekize çeyrek kala otelden çıkmışlar. Paris'in karanlık kış akşamlarından biri. Bir de yağmur. Oluklardan boşanıyor. Silecekler bile yetmiyormuş. Güner, önünü zor görüyor. Hıfzı Topuz da eski Paris'te oturuyor. Dar, tek yönlü sokaklarla dolu bir çevre. Güner bir kere gitmiş ama. Yağmur, tek yönleri bilmemek, acemilik, yolu kaybettiği muhakkak. Dönüp duruyorlar. Saat olmuş sekiz yirmi. Güner, Notre Dame Kilisesi civarında dönüp duruyor hâlâ.

"Siz Paris'i biliyor musunuz evladım?"

"Tabii, efendim. Bir yıldır burdayım."

"Niye bulamıyoruz öyleyse."

"Yağmur, efendim."

"Kitabınız varsa, şurda durun da plana bakalım."

Durmuşlar, kitap çıkmış. Bakmışlar. Uzakta değil Tek yönlü sokakları işaretleyip beş dakika sonra eve varmışlar. Burhan Felek'de surat bir karış.

İstanbul'a dönünce, Paris izlenimlerini *Cumhuriyet*'te yazıyor. Geziler sırasında, öğrenmiş ki Güner, Modalı. –O da Üsküdarlı ya, ilgilenmiş– Gene öğrenmiş ki, Güner yüzme bilmez. (Sonradan öğrendi sanırım, genç yaşında.)

Yazıda şöyle bir paragraf:

"Sefaretten bana genç bir kâtip verdiler. Akşam, yemeğe götürecekti. Yolu kaybetti. Döndük dolaştık, yemeğe geciktik. Modalıymış bu delikanlı. Öğrendim ki, yüzme de bilmezmiş. Eh, otuz yıllık Modalı olup da yüzme öğrenmeyen bir adam, bir yılda Paris'i nasıl öğrensın?"

GUYANA'DA TÖREN

Guyana, en ilginç Güney Amerika ülkelerinden biri. Anakarının en kuzeyinde Venezuela'nın doğusunda 216.000 kilometrekarelik bir ülke. Bu kadar geniş bir arazi üzerinde sadece 800.000 nüfus var. Aynı zamanda en yoksul ülke denebilir. *"Banana Republic"* bile değil. Bunlar, yanyana üç ülke. Eskiden İngiliz, Hollanda, Fransız Ginesi (Guiana) diye anılıyorlarmış. Bağımsız olunca, İngilizlerinki Guyana olmuş, Hollandalılarinki Surinam, Fransızlarınki eski adıyla kalmış. (Merkezi, ünlü biberlerin yetiştiği Cayenne.)

Guyana, yerli dilinde *"Sular Ülkesi"* demekmiş. Gerçekten yemyeşil, verimli topraklar, bol su. Hemen peşinden ekleyelim. Enerji yok, tarım zayıf, insangücü gitgide azalıyor. Herkes dışarı kaçıyor. Başta altın, madenler olmasına, şeker kamışı ve pirinç üretiminde çok ileri olmasına rağmen, yöneticiler, ülkeyi geliştirmeyi başarmışlar.

Guyana'yı Güney Amerika'nın Arnavutluk'u olarak gördüm. Çok benziyor. 1970'lerde hızlı bir sosyalist rejim kurmuşlar. Herkes bir örnek elbise (safari tipi) giyiyor. Birbirlerine *"Comrade-Yoldaş"* diye hitap ediyorlar.

Bu Karaib ülkesinde akredite olduğum için güven mektubunu sunmam gerekti. Gidiş de hayli maceralı oldu. Guyana, Brezilya'ya hemen komşu olmasına rağmen, direkt uçuş olmadığı için Brasilia'dan Rio'ya uçtum önce. Oradan Venezuela'nın başkenti Karakas'a gidip bir gün kaldım. Ertesi gün, Trinidad'a gidip bağlantı beklemek için bir gün de orada kaldım. Dördüncü gün, Trinidad'dan Guyana'ya akşam geç vakit ulaştım.

Guyanalılar, büyük çoğunlukla Hintli. Asya kökenli Hintli.

Nitekim, beni bir Hintli, sempatik hanım memur karşıladı. Zifiri karanlık içinde yola düştük. Nedenini sorduğumda, "Elektrikler kesilmiş," dedi. Meğer, elektrikler hiç yanmamış zaten. Bir tek kaldığım Pagasus otelinde ışık vardı. Jeneratörü varmış. Ama oteldeki İngiliz müşterilerin asansöre binmeyip merdivenden inip çıkmalarından anlaşıldı ki otelde de elektrik kesilmiş. Asansörde kaldıkları çok olurmuş.

Ertesi gün beni aldılar, resmi törenle güven mektubu sunmaya götürdüler. İki katlı ahşap bir eve geldik. Başbakanlık'mış.

15-20 metre karelik bir bahçeye girdik. Sol tarafa 6 kişilik bir mızıkacı (bando diyemedim) önlerinde bir bayrak direği. Önünde de portakal sandığı boyunda bir "platform". "Üstüne çık," dediler. Çıktım. Mızıkacı "Ti-ti-ti-ta-ta-ta" yaptı. Kimin milli marşı anlamadım. Bu arada, benim Brezilya'dan getirdiğim bayrağımızı göndere çekiverdiler. "İn" dediler. İndim.

Eve girdik, hava sıcak, rutubetli. Elektrik olmadığı için *air-conditioner* söz konusu değil. İçerisi küf kokuyor. Ahşap, dar, ilkel bir merdivenden çıktık. Genişçe bir odaya girdik. Tam karşımda Başbakan Hamilton Green. (Ne güzel ad değil mi, dedektif Remington Green gibi.) Bej renkli bir safari giymiş. 40 yaşlarında, gülyüzlü bir adam. (Sonradan öğrendim. Hamilton Green İslamiyeti kabul etmiş. Muhammed'li bir Müslüman adı da almış.) Üç adım karşısında durdum. Nutkumu okudum. (Bu da ilginçtir. Katar'da da Brezilya'da da güven mektubu sunma sırasında nutuk yoktu.) Güven mektubumu sundum. Başbakan da, Cumhurbaşkanı Hugh Desmond Hoyte adına kabul ettiğini söyledi. İki ülkeye iyi dileklerde bulundu. Fotoğraflar çekildi. Tepsi içinde Hindistan cevizi suyu geldi. Başbakan "Müslüman âdeti olmadığı için şampanya vermedik," dedi. İçtik, dostça konuştuk. Aynı yollardan döndüm.

Hala o mızıkanın çaldığı parçanın ne olduğunu anlamış değilim.

"Aydın havası" idi galiba.

KELLE KULE

Biz gurbetçiler, her yaz tatilimizi Türkiye'de geçirmek isteriz. Türkiye gözümüzde tüter.

Ben Avrupa'dan tam yedi kere Türkiye'ye gidip geldim. Arabayla. Londra'dan, Paris'ten ve Almanya'dan. (Tabii, Afrika'dan, Arap Çölü'nden ve Atlantik ötesi Brezilya'dan gidemedik.)

İlk gidişimdeydi. Londra'daki kıdemli bir meslektaşımız dedi ki:

"Ergun, Yugoslavya'dan geçerken, 'Kelle Kule'yi gör bu sefer."

"O nedir?"

"Bak anlatayım: Belgrad'dan Niş'e gidiyorsun. Orda geceleme zorundasın."

"Doğru."

"Sabah, Niş'den çıkarken Kelle Kule'yi gör. On binlerce Türk önünden geçer, görmeden gider."

"Nedir bu?"

"Bir müze. Kele Kula derler onlar. Öyle sor, gösterirler."

Dediği gibi oldu. Niş'de geceledik. O zamanlar Niş ile Bulgaristan arasındaki yol, çok kötü olduğundan karanlıkta gidilmiyordu zaten. (Sonradan yol düzeldi, oteller de yapıldı.) 1960-61'de, Niş'de kalınabilecek tek otel var: Park Otel. Sabah kahvaltıdan sonra yola çıkarken "Kele Kula"yı sordum. Biraz şaşıtlar ama, tarif de ettiler. (Onların şaşmasına ben de şaşmıştım, sonra anlaşıldı niye şaşıtları.)

Otelden çıkıp Bulgaristan yönüne giderken sağda, yoldan

biraz ierlek, bahçe içinde, duvar arkasında, âdeta saklanmış, müzeyi bulduk. Sahiden aranmazsa, görülmesi pek kolay değil.

Girdik. On iki tane turist var. Bir bekçi de var, ama kendi halinde. Kimseyle ilgilendiği yok. Zaten alınacak falan müze eğyası da yok.

Müze mi? Nedir bu?

İnsanı irkiltten bir yapı. Piramit biçiminde tek katlı küçük bir ev boyutlarında, bir anıt. "Anıt" sözü de doğru mu, emin değilim. Bir kümbet belki. Ya da bir bina. Dört tarafının duvarları kafatasları ile kaplı. Hani mozayik ya da mermer kaplama yerine kafatasları kullanılmış. Evet, yanlış okumuyorsunuz: Kafatasları!

Hikâyesi de şu:

1840'larda Sırplar, Osmanlı idaresine karşı ayaklandıklarında, Niş Valisi olan Paşa, asilerin kafalarını kestirmiş. Duvarlarda yazılan doğruysa, yüz derilerine pamuk doldurup İstanbul'a padişaha göndermiş. Kafataslarından bu "Kule"yi yaptırmış. İbet olsun diye. "Bir daha ayaklanırsanız, asileri bu hâle sokarız, bilin!" anlamına. 900 civarında asinin kafası. Bu anıt-kuleyi onlarla kaplamış. Duvarlarda birçok yazı var. Bir tanesi ünlü Fransız şairi Lamartine'in (1790-1869). Doğuya giderken, buralardan geçiyormuş. Yorulmuş. Bir mermer kule görmüş. Gölgesinde biraz dinleneyim, demiş. Atını bir köylüye emanet edip uzanmış. Gölgesinde bir süre uyumuş. Uyandığında bir de kafasını kaldırmış ki, kafataslarının dişleri kendisine sırtıyor. İlk geldiğinde, yorgunluktan fark etmemiş. Dehşet içinde kaçmış oradan. Lamartine yazmış bunları. Onlar da duvarlara asmışlar.

Sırpların "Kele Kula" dedikleri tastamına "Kelle Kule."

Bu kulenin etkisi epey sürdü bende. Sonraki yıllarda gene geçtim oradan. Üçüncü gidişimdi. Bu sefer, ihtiyar bekçi bana dikkatle bakıyordu. Daha önce gördüğüne emin. Herhalde, müzeyi tekrar gezdiğimi fark etmişti. Dikkat etmişti demek. İhtiyara gülümsedim. Yerinden kalktı. Yaklaştı. İkimizi süzdü. Yanımdaki hanım, sarışın. Ben esmer.

"İtalyano?" dedi.

Hayır anlamına kafa salladım.

"Espanyol?" Hayır! "Lebanon?" Hayır!
Durdu. Yutkundu. Bir şey söyleyemiyor.
"Turko!" dedim ben birden.
"Turko?"

Emin olmak için sordu bunu. Onaylayınca bileğimden yaladı. Duvarlarda asılı yazıları tek tek dolaştırıyor. Parmağıyla gösteriyor: "Oku." (İngilizce, Fransızca birçok dilden yazmışlar.) Bekliyor. Okumam bitince gene çekiştiriyor. Başkasının önüne getiriyor: "Bunu da oku." Okuyorum. Dönüp gülümsüyorum. "Yaa, yaaa?" diye kafa sallıyor ihtiyar. (Neler yapmışsınız değil mi? gibilerden.)

Bana Müzeyi "eliyle" gezdirdi. Kapıdan çıkarken, gülerek bir şeyler söyledi. Anladığım kadarıyla:
"Seneye gene beklerim," diyordu.

ŞOFÖRLER

Dış temsilciliklerimizin mahalli personelinin içinde ilginç tipler olur. Aşçı, hizmetçi, kavas, bahçıvan gibi çok kez bulunulan ülkenin kişilerinden oluşan bu takımın (resmi adıyla mahalli sözleşmeliler) en renkli tipleri de çoklukla, şoförlerdir. Aşçılar da kendine özgü ve çok defa kaprisli olurlar ama, şoförler bir başkadır.

Birçok sefaret şoförü tanıdım. Aklımda yer eden, en ilginç bulduğum üçünü anlatayım:

1) Nijeryalı İbrahim:

Lagos Büyükelçiliğine gittiğimde buldum onu. Yoruba idi. Yani, Batı Nijeryalı. Lagos yakınında bir şehirden geliyordu. 1967'de ben gittiğimde, iki yıldır çalışıyordu. Uzun boylu, iriyarı, yavaş ve hatta miskin bir tip. Bütün Yorubalar gibi çok gülen, sevimli bir zenci. İyi de araba kullanıyor. Motordan, teknik şeylerden ise, hiç anlamıyor. Ama idare ediyorduk. Ta ki, dört ay sonra olan şu olaya kadar:

Dışarı gideceğim. Bir iş için. Randevu saatinden bir çeyrek önce indim. Araba orda. İbrahim yok. Aşçı James'e sordum. Biraz telaşlandı:

"Ütü odasındaydı," dedi. "Çağırayım."

Kuşkulandım. Peşinden gittim. Ütü odası, mutfakın yanında, garajla aynı katta. Kapısı içerden kilitli. Vurdum. Açılmadı. Seslendik, cevap yok. Arkadan, bahçeye dolaştım. Bahçe katı olduğu için pencereden içeri baktım: İbrahim yerde, çırpınıp duruyor. Ağzı köpük içinde. Anlaşıldı: Sara krizi. Tekrar dolaştım.

Kapıyı zorladık, açtık. Yerde yatıyor. Biraz bekledik, kriz geçti. O gün, hastaneye gönderdim. Raporu geldi: "Sar'a." Telefonla raporu veren doktoru buldum.

"Biliyorum. Hastamızdır. Çaresi de yok. Böyle sürecektir," dedi.

"Tehlikeli değil mi doktor? Sara'lı şoför olur mu?"

"Olmaz tabii. Tehlikelidir. Direksiyon başında nöbet gelirse, korkunç sonuçlar olabilir."

İbrahim gelince, işten çıkarma ihbarı yaptım. Sözleşmeye göre bir aylık ücret veriliyor. Cebimden de bir aylık ekledim.

Olay çıkardı. Bağdırmaya çağdırmaya başladı.

"Sen *Charge d'Affairs*'sin. Beni sefir aldı. Ancak sefir çıkabilir. Gitmiyorum. Sen gidersin, ben gitmem."

Odamda, masanın önüne yattı. Taşın üstüne, piknikte gibi uzandı. Yanlamasına yatıyor. Bir kolunu destek yaptı. Elini çenesine dayadı. Bana bakıyor. Karşımda, koskoca bir adam, dev bir zenci yatmış, kanlı gözlerle bana bakıp duruyor. Korkmuyorum ama, sinirleniyorum: Ne kadar sürecektir bu? Polise telefon ettim. Bu arada İbrahim su istedi. Kavasın getirdiği suyu yanlamasına içti.

Polis geldi, anlattım. Polis, İbrahim'e;

"Kalk," dedi. İbrahim kalkmıyor.

"Karakola götürün," dedim.

"Götüreyim, ama, ben bisikletle geldim. Bu koca adamı götürmem."

İbrahim de yattığı yerden, beni göstererek:

"O da gelirse, giderim. Yoksa gitmem," diyor.

Çaresiz kalktım, benim arabanın direksiyonuna geçtim. Polis, bisikletini bagaja koydu. İbrahim'i arkaya soktu. Kendi de yanına oturdu. Birden, Amerikan filmlerindeki hızlı hafiyelerden kesildi. İbrahim'i bileğinden yakalamış, kaçmasını önüyor! Bana:

"İkoyi karakoluna," dedi. Çektik.

Komiser, cin gibi bir Yorubalı. Durumu anladıktan sonra İbrahim'i polisle içeri gönderdi. Bana:

"Üzüldüm. Yok yere belaya girmişsin. Adam sar'alı. Şoför olamaz. Ben çözümlerim. Ama biliyorsun, bir şeyler beklerim."

Baktım. Parmaklarıyla üç işareti yaptı. Sonra başparmağını ağzına götürüp, içme işareti yaptı. Anlaşıldı. Üç şişe viski istiyor. Başımla "peki" dedim.

"Zaten ona da iki aylık vermeyi taahhüt ettim."

"Tamam, parayı da bana bırak. Ben veririm. Sen git! Yarın adam gönderirim, paket için."

Çıktım. Üstümden büyük bir yük kalkmıştı. İbrahim bir süre gözükmedi.

İki ay sonra kavas haber verdi, gelmiş. Özür dileyecekmış. Kabul etmedim. Bir daha da gören olmadı onu. Yazık, biliyorum. Ama gerekliydi. Yattığı yerden bana bakışı hâlâ gözümün önünde.

2) Emin

Katar'da bulduğum şoför, Hintliydi. "Ameen" yazılıyor adı. Tabii, biz Emin diyoruz. Sözde Müslüman. Ne dinle ilgisini gördüm, ne işle. Gittiğimin ilk haftası karşıma dikildi.

"Ben iki yıldır izin kullanmadım. Memlekete gideceğim. Çoluk çocuğu göreceğim."

Olurdu, olmazdı, ağıladı, sızladı. İzni kopardı. Üç haftalığına gitti. Tabii, şoförsüz ne kadar sıkıntı çektiğimi anlatmaya gerek yok. Fena halde giyindim. İlk fırsatta kovacağım.

Bir zaman sonra da, fırsat çıktı:

Mesai, saat 14'de bitiyor. Beni eve bıraktı. Saat 16'da İkinci Kâtip Ali telefon etti:

"Araba bozulmuş. Emin telefonla söyledi. Garajdan çekirici götüreceğim."

Ertesi gün anlattı:

Zırlı makam taşıtı, tam hastanenin önündeki göbekte, trafiğin en kalabalık yerinde bozulmuş. Emin kenara çekip, bırakmış, Ali'ye telefon etmiş. Akşam garaja çekirtmişler. Ali'ye sordum:

"Sana ne zaman telefon etti?"

"Dörtte efendim, sizi hemen aradım." Emin'e döndüm:

"Kaçta bozuldu bu araba?"

"Sizi bırakıp dönerken."

"Yani ikide. Peki, ikiden dörde kadar ne yaptın? Koskoca zırlı Buick'i ortada bırakıp nereye gittin?"

"Acıkmıştım efendim. Yemek yemeyecek miyim ben? Yemekten sonra da biraz kestirdim."

Ve... Emin efendi.. Kovuldunuz!..

3) Jose

Brezilya'daki şoför Jose, kıvrıcık koyu saçlı, sarı-esmer tenli, kısa boylu, son derece sevimli, 50 yaşında bir adam. Ben gittiğimde (1989) on yedi yıldır sefarette çalışıyordu. Hem iyi şoför, hem saat kavramı var. Her yeri de biliyor, insanları tanıyor: Tam sefaret şoföründe aranan nitelikler.

Saddam'ın birlikleri Kuveyt'ten çıkarılınca, Kuveyt Sefiri Faysal telefon etti. Pazar günü çiftliğinde büyük bir piknik yapıyormuş. Kurtarıcı kutlayacakmışız.

Aslında bu uzak çiftliklere gitmeyi sevmiyorum ama, reddemedik.

Faysal'ın çiftliği, Brasilia'ya 65 km. uzaklıkta. Ana yoldan 20 km. sonra ayrılıp dağ, bayır, ham bir yoldan gidiliyor. Jose:

"Ben biliyorum, merak etmeyin," dedi. "Ama Cadillac'la gidilmez oraya."

Arkadaşlardan birinin Golf'unu aldık. Jose sahiden eliyle koymuş gibi buldu. Çiftlik, gerçekten ıssız bucaksız bir yerde. Öbürleri grup halinde gelmişler. Kuveytlinin şoförü yol göstermiş.

Yedik, içtik, eğlendik. Saat 16'da vedalaştık, araba parkına geldik. Jose yok. Ordakiler gülererek gösterdiler. Bir yere yatmış uyuyor. Birkaç kere bağırdıktan sonra uyandı, fırladı. Ama ayakta duramıyor. Zilzurna sarhoş. Hapı yuttuk. Jale dedi ki:

"Böyle kullanamaz. Sen kullan!" Doğru.

"Jose, ver anahtarı ben kullanayım."

Ayakta duramıyor, gözünü açamıyor, ama, anahtarı da vermiyor. "Olmaz, olmaz.. Ben.. Sorun yok.."

Jale en sert tonuyla bağırdı:

"Jose!"

Yalpalarken, gözünü araladı:

"Sinyora!"

"Ver anahtarı!"

Kuzu gibi uzattı Jose. Hanımdan korkuyor. Onu arkaya tıktık. Ben yola düştüm. İyi ama, yolu bilmiyoruz ki. Gelirken hiç dikkat etmedik. Ham yollardan, bir kavşağa geliyoruz.

"Jose ne taraftan?"

Sızmış. Jale, arkaya uzanıp sarsıyor. Gözünü açıyor.

"Jose ne tarafa?"

"*Vai Embaixador vai.* (Tamam. Git, sefir.)"

"İyi, ama ne tarafa?"

Eliyle bir yanı işaret edip devriliyor. Devrilirken de "*Vay embaşador*" demeyi unutmuyor.

"Vai.. vai.. vai" gide gide bir yere geldik ki vay vay! Yol bitti. Önümüze bir dere çıktı.

"Jose!"

"*Vai, Embaixador vai!*"

Jose'de hayır yok. Zorunlu U dönüşü. Hem de ne dönüş! Zaten iri iri kayalarla döşeli bu yol bozuntusu, daracık. Altı-yedi manevrayla dönebildim.

Eğri büğrü yollardan başka bir yerlere geldik. İki tarafımız dağ oldu. Yemyeşil ormanlar sanki balta girmemiş. Yol kenarında, bir baraka. Durdum. Önünde bir kadın oturuyor. Tam taşdevrindeyiz. "Brasilia?" diyorum. "Haa?" diye, korkulu gözlerle bana bakıyor.

Bu arada, durunca, Jose de arkamdan inmiş. Bana yardım edecek. Bir ayakkabısı arabanın içine düşmüş. Sekerek ve yalpalayarak geldi. Brasilia Portekizcesiyle kadına "puf-puf" ederek çilli, şilli bir şeyler soruyor. Kadın bağırırmaya başladı. Derken içerden bir adam çıktı: Saç-sakal birbirine karışmış. Dişsiz. Kap-

kara bir surat! O da bağırmaya başladı. Kadın, adam, bizim sarhoş Jose bağıışıp duruyorlar. Adam kızdı, içeri girdi. Tüfek mi çekecek ne? Jose'yi yakaladım, sürükleyip arabanın içine tıktım. Bastık gaza. Git, git. Hoplaya zıplaya.

Taşların üstünden sekerek, gene bilmediğimiz bir yerlere geldik. Birden, bir mucize: Bisikletli bir delikanlı. Eli yüzü düzgün. Jale sordu. Çocuk tarif ediyor. Jose içerden çıkmaya çalışıyor. Ben onu bastırıyorum. Jale, "Anladım, gidelim" dedi. Jose çıkmadan yola koyulduk. Sağ-sol-düz derken, anayola bağlayan düzgün bir yola geldik. Tam gaz ileri.

Yolu bulunca keyifle, Jale'ye:

"Bravo," dedim. "Gerçekten bulduk."

Jose arkadan, gözünü aralamış, takdir ederek söyleniyor:

"Sinyora embaşatris, profesor! Embaşatris profesor!"

Bu sefer de şehrin girişini bulamıyorum.

"Jose?"

"Vay embaşador, vay. İysuuu. Vay!"

Kazasız, belasız, döndük geldik. Çocuklar çıkmadan kilometraji sıfırlamışlar. Anlaşıldı ki, o ıssız bucaksız dağ-dere 70 km. dolanıp durmuşuz, fazla yol yapmışız.

Ertesi sabah, Jose geldi. Özür diledi. Kuveytlinin şoförü –bunun arkadaşı– gittiğimizde, bir bardak viski dayamış eline. Gündüz vakti, sıcakta içince, vurmuş bunu. Film kopmuş. "Bir daha içmeyeceğim," diyor. Gerçekten de içmedi. Jose, hâlâ sefaretin şoförüdür. Birinci sınıf. Sesi de kulağımdan çıkmıyor:

"Vay embaşador vay! Embaşatris, profesor."

ŞİŞKO PARS

Bir askeri geçite de Brezilya'da gittik. (Fernando Collor Cumhurbaşkanı olduktan sonra, bağımsızlık günü için düzenlenmişti: 7 Eylül 1822, Cumhuriyet ilan edilişi: 15 Kasım 1889'dur.)

Askeri birliklerin güzel bir geçit yeri var. Hemen, başkent Brasilia'nın dışında. Bir tören ki, herkes geçiyor. Askerler, (havacılar, karacılar, denizciler) yanında izciler, sağlık ekipleri, hatta okullar ve ünlü samba kulüpleri. Ama bu sonuncular, amatör. Giysileri hakgetire. Rio'nun ünlü karnavalındaki görkem düşünlmesin. Brezilya halkının mutsuz çoğunluğunun yoksulluğunu temsil ediyorlar.

Askeri birliklerin bir kısmının simgeleri var. Örneğin bir bölüğün başında bir keçi geçti. Uygun adımlarla, kaz yürüyüşüyle. Sakalını sallaya sallaya. Harika bir tipti.

Sıra, komando birliğindeydi. Dar parçalı giysileriyle, yüzleri gözleri boyalı askerler. Karate hareketleri falan yapıyorlar. Bunların simgesi de bir pars. Ormandan falan kaçmış gibi değil. Son derece uysal. İki kişi, parsın tasmaına bağlı kalın iplerle tutuyorlar. Belki kaçmasın diye, ama, parsın kaçacak falan hali yok. Tombul bir şey. Belli ki çok seviliyor. İyi bakılmış. Hatta fazla iyi bakılmış. Bir semirmiş, bir semirmiş. Göbeği yere değiyor. Gebe mi diye de düşündürüyor insanı. Yavaş, mutlu adımlarla yürüyor. Ama belli, yorulmuş. Şeref tribününe 20 metre kala iyice yoruldu herhalde. Yattı yere. İki komando kalk diyorlar, ititiriyorlar, kıpırdamıyor.

Kucakladılar, arkadan gelen bir jipe atıldılar. Kendileri çıktı. Tam da şeref tribününün önüne gelince şişko pars, sıkılmış (ya

da sıkışmış) olacak ki kendini yere attı. Ne de olsa iriyarı. İki komando boş bulundular. Peşinden onlar da düştüler. Şişko pars azdı tabii. Onları da sürüklemeye çalışıyor. Başka komandolar da yetişti. Apar-topar gene jipe koydular da, şeref tribünün önünden geçip gidebildiler. Tabii, en çok alkışı, kahkahalarla birlikte bu komando ekibi aldı. Şişko parsın sayesinde.

Geçitin bir başka güzel olayı da sağlık ekibinin ambülansının tam şeref tribünü önünde bozulmasıydı. Altı kişi iterek geçirdiler.

Ama şişko pars bir başka güzeldi.

FİNLİ KOMÜNİST

Finli kadınlar çok kişilik sahibidir. Kadın-erkek ilişkileri konusunda da açık fikirlidirler. Etkinlik de çok kez onlardan gelir. Bizim hanımın gözlemi: "Türkiye'de erkekler, kadınları keserler. Burda kadınlar, sizi kesiyor." Yalan da değil. Güzel sarışınların, mavi gözleri çoklukla erkeklerin üzerinde gezer.

Bir akşam *Pub*'a gittik. Akşamları Helsinki çok cansızdır. Ancak, birkaç canlı yere gidebilirsiniz. *Richard's Pub*, onlardan biri. Biraz İngiliz birahanesi havası vermişler. Tahta masalar, kanape biçimi oturacak yerler. Karşılıklı oturduk. Birer bira söyledik. Jale bir de patates kızartması istedi.

Biraz sonra bir kadın geldi, benim yanıma oturdu. Elini boynuma doladı, bir şeyler anlatmaya başladı. Fincem yok. Dediklerini anlamıyorum. O da İngilizce bilmiyor. Jale'nin biraz konuşma Fincesi var.

"Sor şu kadına, ne istiyor?" dedim. Jale sordu. Cevabı aldı:

"Çok hoşuna gitmişsin, seninle arkadaşlık etmek istiyor-muş."

Hoppala! Karşımdaki eşim! Söyle şunu. Söyledi. Cevabı aldı: "Sen çek git öyleyse" demiş.

"Gideyim mi ben?" diye de sormaz mı?

"Otur yahu, şu kadına da söyle, bıraksın yakamı!"

Yok. Olmazmış. Kadın, bana sarmaş dolaş. Anlatıp duruyor. Mincıklamaya da başladı. Bu arada anlaşıldı, komünistmiş. Lenin, Marks laflarını ben bile anlıyorum. Jale çevirmenlik görevini bıraktı. Suratını astı, oturuyor. Kadın sululuğa devam. Bir süre sonra garsonlar fark etti. Şef garson geldi, kadını zorla

boynumdan kopardılar. Bizden de özür dilediler. Biz de hesabı ödedik, çıktık. Fakat Jale yolda surat etmeye devam ediyor.

"Bana ne kıızıyorsun? Ben bir şey yapmadım ki?"

"Sana kızmıyorum. Münasebetsiz kadına kızdım."

"Canım, sarhoştı herhalde. Ne yaptığını bilmiyor."

"Sana sarkıntılık etmesine de kızmadım. O arada benim bütün patates kızartmalarımı yedi. Ona kızdım."

MİMARLAR

Cumhuriyetimizin, yurt dışındaki temsilcilik binaları kendi malı olmalıdır. Benim görüşüm böyle. Bu binalar, köklü bir "devlet"i, engin bir kültürü temsil eden bir üslupta inşa edilmiş olmalıdır. Koca Sinan'ın torunları, Türk mimarları yeteneklerini göstermelidir. Uzman değilim, ama, bence mimarlık "yararlı" ile "güzel"i birleştiren, "teknik" ile "estetik"i kaynaştıran bir sanattır. İyi-yi yararlıyı sağlamak isteyen sanatçı "güzel"i aramalıdır. Bina, işlevsel olduğu kadar, Türk estetiğini de ortaya koyacak kadar "güzel" olmalıdır.

Brezilya başkentindeki T.C. Büyükelçiliği kompleksi, gerçekten Türk mimarisinin övüneceği yapılardandır. Brezilya Hükümetince tahsis edilmiş 25 bin metrekare arazi üzerine yapılmış kançılarya, konut ve personel lojmanları, geleneksel mimarimizle, modern mimariyi uyumla birleştirmiş bir eserdir. İlk görüşümde çok sevdim. Mimaride çok iddialı bir şehir olan Brasilia içinde çok takdir edilen yapı olduğunu da ilk günlerden anladım. Turist otobüsleri önümüzde duruyor, fotoğraf çekiyorlar, Brezilyalılar, öbür yabancılar, ziyarete gelen Türkler hayranlıklarını belirtiyorlar.

Mimarlarını kutlamak istedim. Araştırdım. Projeyi çizen iki mimarın adını buldum. Bir teşekkür ve tebrik mektubu yazdım. Normal posta süresi içinde cevap geldi. Beni çok duygulandıran bu cevabın ilk iki paragrafını aynen buraya alıyorum:

"Sayın Büyükelçi,

Şu anda Brasilia'daki diplomatik misyonumuza ait binalar hakkında yazmak lütfunda bulunduğunuz 26 Nisan 1990 tarihli mektubunuzu derin bir mutluluk ile okudum. Bu mutluluğu eşim

ve meslektaşım Prof. Alpay Aşkun ile manen paylaşmaktayım. Çünkü kendisini iki yıl önce kaybetmiş bulunuyorum. Bu sebeple cevabi mektubumu onun da adına yazdığımı kabul buyurmanızı istirham ederim.

Eşim ve benim, yirmi yıla yaklaşan ortak meslek yaşamımız boyunca, gerek yarışma gerekse özel sipariş olarak birçok devlet binasında imzamız bulunmaktadır. Her noktasına kadar özenle tasarladığımız bu yapılar için, ilgili makamlardan veya kişilerden birkaç sözlü beğeniden fazlasını duymak olanağı bulamadık. Sizi temin etmek isterim ki, içten tebrik ve takdirlerinizle dolu nazik mektubunuz, benim için yarışma kazanmak ve ödül almaktan çok daha değerlidir."

Mektubunu "tüm Türk mimarları" adına da şükranlarını sunarak bitiren bu değerli mimar hanım, Mimar Sinan Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. İlgi Yüce Aşkun.

Bu mektubu okurken içimden bir şeyler koptu. Bilmiyorum başkalarına oluyor mu?

DİPLOMATLAR GEREKSİZ

Brezilya'daki Yugoslavya Büyükelçisi, arkadaşım Mile Trajkoviç, bir öğle yemeği veriyor (1991 başları). Yugoslavya'dan gelen, Enformasyon ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarı onuruna. Yalnız erkeklere.

Yemekte, beni "*Şeref misafiri*"nin yanına oturtmuş. 50 yaşlarında, sevimli, dinamik, iyi İngilizce konuşan bir Sırp. Klasik, "Türkiye'yi ve Türkleri çok sevmek, komşuluk, iyi ilişkiler" sözlerinden sonra, söz, diplomasiden ve diplomatlardan açıldı. Bu Sırp aydını, diplomatların gereksiz olduğu görüşündeymiş. Şöyle diyor:

"Çağımız, haberleşme ve bilgisayar çağı. Bu binalara, bu personele, bu diplomatlara verilen paralara yazık. Artık devlet başkanları, en üst düzey yetkili kişiler, birbirleriyle doğrudan konuşup, haberleşip temasa geçiyorlar. Bütün büyükelçileri, diplomatları, yurt içinde başka işlere yerleştirmeli. Hem tasarruf olur, hem de daha etkili olur. Diploması, artık başkentlerden yürütülmeli. Bu konuda etraflı bir raporum var benim."

Ekmeğimiz elden gidecek! Diplomasinin "barışçı müzakere sanatı"ndan, temsil görevinden, tanıtma, vatandaşlarını koruma gibi işlevlerinden söz ediyorum. Bütün gücümle savunuyorum kendimizi. Ama başarılı olamıyorum. Müsteşar, iyi bellemiş tezi ni. Nuh diyor, peygamber demiyor.

Yemekten sonra kahve içiyoruz. Mile yanımıza geldi. Ona özetledim. "Meslek elden gidiyor" yollu yakındım. 1.90 boyunda, iriyarı, neşeli bir tip olan Mile, müsteşarın omzuna elini attı, onu dostça sarsaladı. Bana da:

"Aldırma sen buna," dedi. "Benim çocukluk arkadaşım bu.

Biliyorsun ben de hukuk profesörüyüm. Büyükelçi olmak istedim. Yaptılar. Bu da büyükelçi olarak çıkmak istiyordu. Bunu yapmadılar. Onun için Yugoslav Dışışleri'ni sevmez. Diplomatlar aleyhindeki kuramını da bundan sonra geliştirdi. Büyükelçi olsaydı, ne kadar gerekli olduğumuzu savunurdu."

Bakanlık müsteşarı, arkadaşını kahkahalarla dinledi. Benim de içim rahatladı. Ekmeğimizi kurtardık.

LAF ALMAK!

Diplomatların bir görevi de enformasyon toplamak, merkezi bilgilendirmektedir. Kokteyllerde, yemeklerde birbirleriyle, ev sahibi ülkenin diplomatlarıyla, aydınlarıyla, gazetecileriyle konuşmalar yaparlar. Kendilerine göre sorular sorup, aldıkları cevapları değerlendirirler, rapor ederler. (Sevgili arkadaşım Çiğdem'in deyimiyle "*dedikodu*" yaparlar.)

Hayali bir örnek: Diyelim bir Avrupalı diplomat, hiç ilgisi olmayan bir ülkede, Afrika ya da Güney Amerika'da bir başkentte bir Türk meslektaşına iki kadeh arasında şöyle bir laf eder: "Ama Kıbrıs sorununun çözülmesi için, önce Türk askeri birliklerinin adadan çekilmesi gerekir."

Türk diplomat, Kıbrıs sorununun geçmişini, tüm boyutlarını anlatır, uluslararası kamuoyundaki yankıları değerlendirir. Azınlık haklarından, eşitlikten söz eder, ayrıntılarıyla Türk tezini savunur. Öbürü cevaplar verir, yorumlar yapar. On on beş dakika sonra konu kapanır. Başkalarıyla sohpete geçerler. Ertesi gün, Türk, Ankara'ya yazar:

"Bir vesileyle görüştüğüm falanca meslektaşına haklı davamızı anlattım. İkna olmuş göründü."

Muhtemelen, öbürü de kendi başkentine şöyle yazmıştır:

"Anladığım kadarıyla, Türklerin Kıbrıs'taki askeri birliklerini çekmeye niyetleri yok."

Bir hikâye:

İki Parisli delikanlı bir taşra kentine giderler. Çapkınlık edecekler. Ne yapacaklarını düşünürler. Şaraplarını yudumlarken biri: "Bir fikrim var. Kalk, kiliseye gidelim." Öbürü anlamaz, ama

giderler. Bitirim Fransız, günah çıkarma hücreğine girer, papaza:

"Muhterem peder, buraya yeni geldim. İstemeyerek bir günah işledim. Kasabanın güzel, hafifmeşrep bir kadınıyla iş tuttum. Şimdi vicdan azabı çekiyorum."

"Allah günahını affetsin evladım," der papaz, "Kimdi bu güzel hafifmeşrep kadın?"

"Söyleyemem muhterem peder. Bağışlayın?"

"Fırıncının baldızı mı?"

"Hayır efendim."

"Posta şefinin kız kardeşi mi?"

"Hayır efendim."

"Kırtasiyecinin kız kardeşi mi?"

Delikanlı gene cevap vermez. "Söyleyemem, özür dilerim," der. Papaz, dua eder, onu kutsar. Dışarı çıkınca, arkadaşına:

"Yürü Paul, uç fıstık adresi aldım," der.

İşte diplomatlar da çok kere hikâyedeki papaz örneği, laf alacağım der, laf verirler. Ya da karşılıklı laf aldık sanırlar.

Bu laf alma konusunda bir de mektup aktarayım:

Genç ve bekâr bir Türk diplomatı, en sıkı komünist rejim devrinde Moskova'ya atanıyor. Üç ay sonra Ankara'daki arkadaşına şunları yazıyor:

"Hayat tatsız, pek çok şey bulunmuyor ama, kadın-kız olayı çok rahat. Akşam sefaretten çıkınca, atlıyorum arabaya, otobüs duraklarının önünde yavaşlıyorum. Gözümün kestiği, bana tatlı bakan bir genç işçi kız çıkıyor nasılsa. Alıyorum arabaya, eve.. Bir ipek çorap, bir paket çikolata, ya da birkaç dolar. Bir keyif bir keyif! Ama diyorlar ki, sakıncası varmış. Neymiş? Ağzımdan laf almış. Yahu, benim ağzımda laf olsa, Bakanlığım alır..."

diplo-dra-matik anlatılar

2000 yılına doğru "şeffaflaşma" amacındaki Türkiye'de birçok kurum, bilinmezliğini, gizliliğini koruyor. Bunlar arasında en önde geleni, *Dışışleri*'miz.

ERGÜN SAV, Türk Dışışleri'nde uzun yıllar diplomat olmanın bütün evrelerinden tek tek, aşama aşama geçerek üst düzey yöneticilikleri de yaptı. Mesleğini çeşitli dünya ülkelerinde, acı, tatlı, acıklı, gülünçlü anılarla yaşadı.

"*Diplo-dra-matik*", SAV'ın "*diplomatik*" hayatının anılarını bir araya getiriyor. Kısa, vurucu, etkileyici, kimi kez de humour'un vurucu gücünden yararlanarak.

"*Diplo-dra-matik*", salt bir anılar derlemesi değil. Etkin bir kurumumuzun içyüzü, bir tür incelikli taşlaması. Yanı sıra hem keyiflendiren, hem hüzün veren anılar...

9 789754943306

ISBN 975 - 494 - 330 - 3
92 . 06 . Y . 0105 . 0461

KDV dahil 28000 Lira